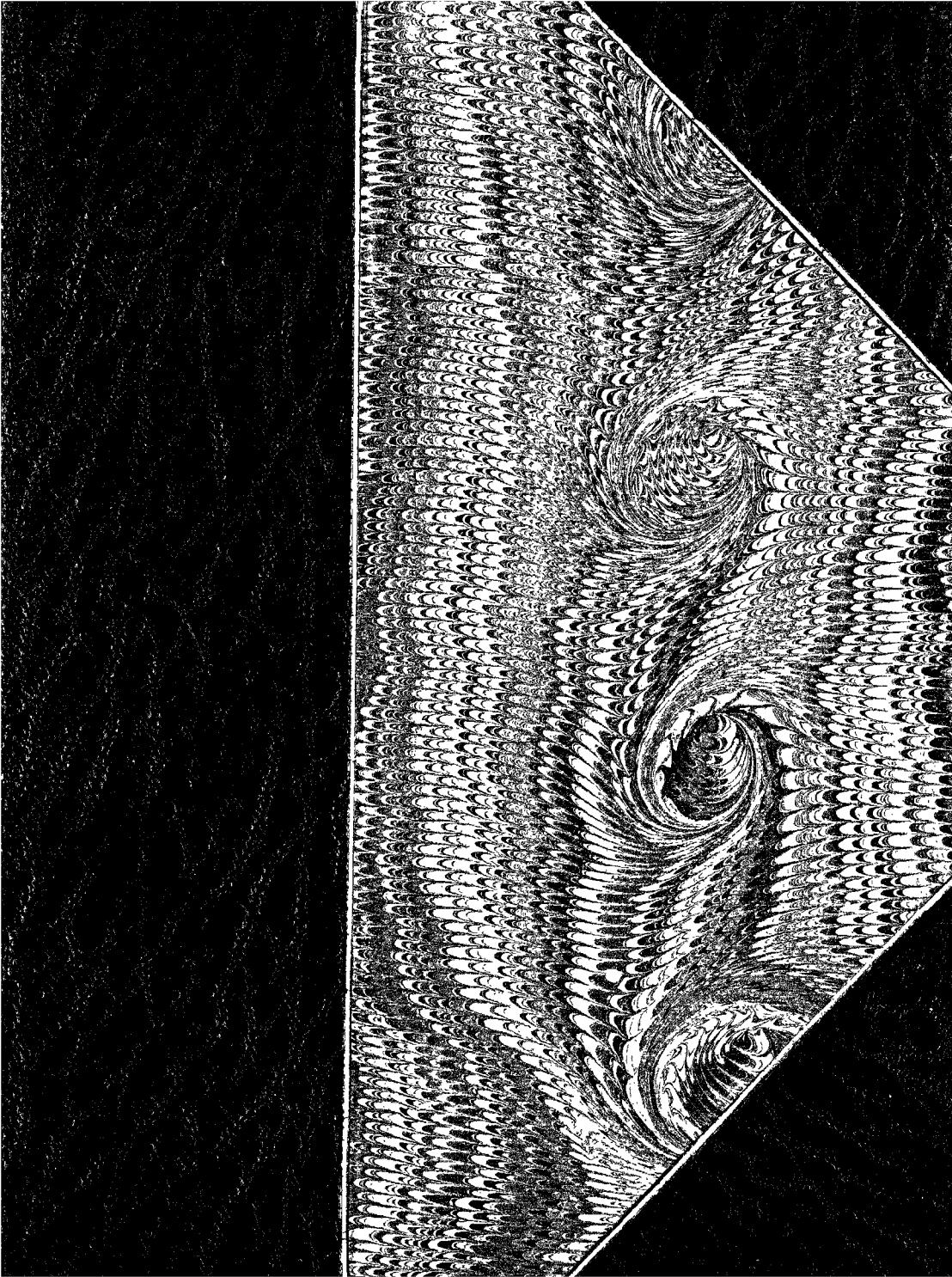
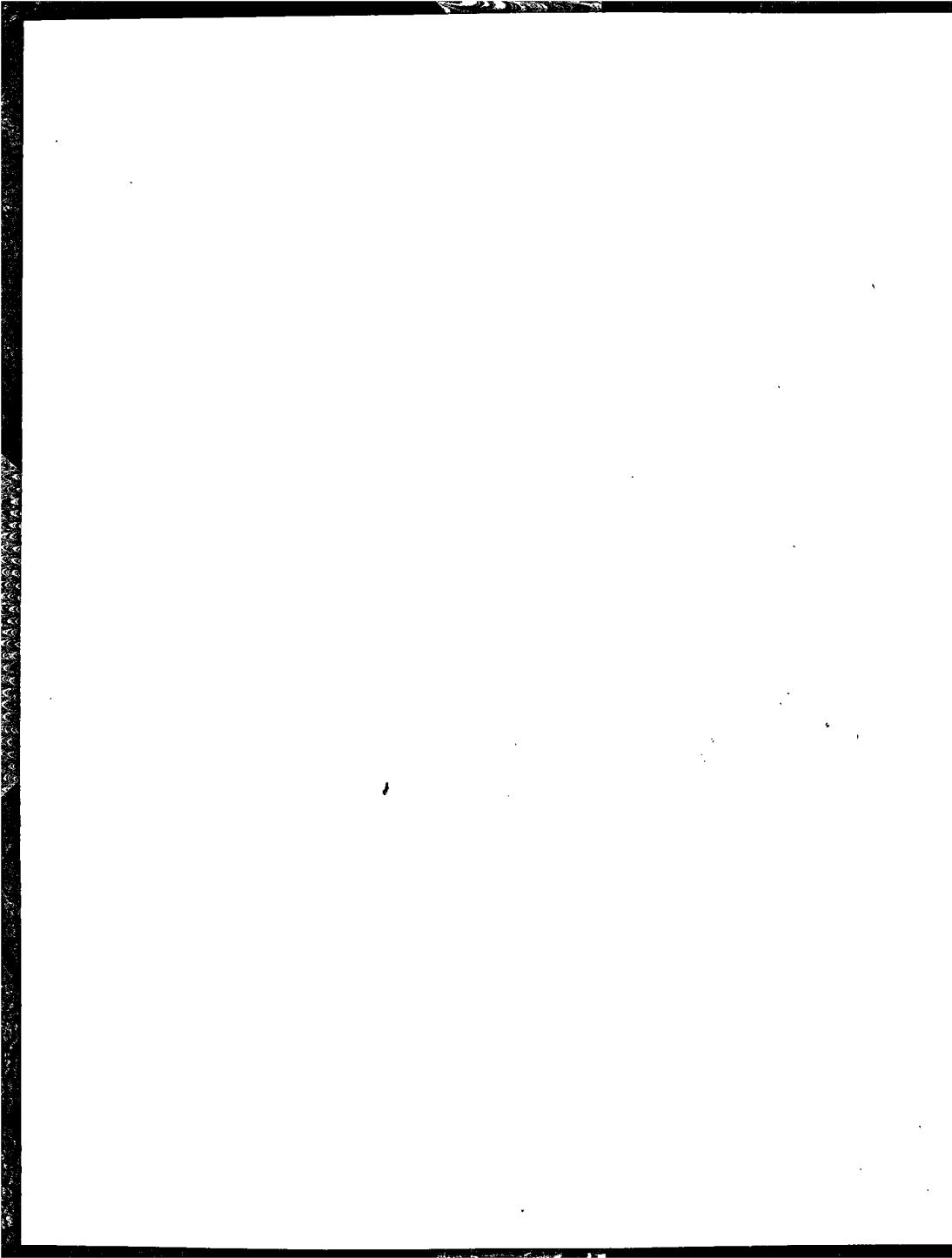

Les Bibliothèques Virtuelles Humanistes

Extrait de la convention établie avec les établissements partenaires :

- ces établissements autorisent la numérisation des ouvrages dont ils sont dépositaires (fonds d'Etat ou autres) sous réserve du respect des conditions de conservation et de manipulation des documents anciens ou fragiles. Ils en conservent la propriété et le copyright, et les images résultant de la numérisation seront dûment référencées.
- le travail effectué par les laboratoires étant considéré comme une « œuvre » (numérisation, traitement des images, description des ouvrages, constitution de la base de données, gestion technique et administrative du serveur), il relève aussi du droit de la propriété intellectuelle et toute utilisation ou reproduction est soumise à autorisation.
- toute utilisation commerciale restera soumise à autorisation particulière demandée par l'éditeur aux établissements détenteurs des droits (que ce soit pour un ouvrage édité sur papier ou une autre base de données).
- les bases de données sont déposées auprès des services juridiques compétents.

$\mu \text{ cm}^{-2}$

$\mu \text{ cm}^{-2}$

COLLOQVI:

V M VVORMACIENSE INSTITUTVM.

Anno M. D. XL. autoritate Inuictiss. Imp.

Caroli Quinti Augusti ad dirimendas
controuersias Ecclesiasticas.

Acta Ratisbonensia adiungenda editioni nostræ
proximæ.

De manifestis abusibus potestatis Pontificiæ.

De manifestis abusibus Ecclesiasticis, & emenda-
tione.

Responsiones Principum utriusq; partis, de
Ratisbonensi colloquio,

Proderunt studiosis lectoribus, & hæ
Historiæ & disputationes.

V I T E B E R G A E,

Per Iosephum Klug,

Anno

M. D. XLII.

PHILIPPVS MELANTHQN
LECTORI S. D.

Enouat mihi colloquij. Vuor
maciensis recordatio acerbum
luctum & verū dolorem, quem
cepi ex interitu duorum, quorsī
ibi recens consuetudo mihi dul-
cissima fuit, D. Capitonis vide-
licet & Simonis Grynel, qui cū
ambo propter excellentem erū
ditionem, virtutem, & pietatem
magno ornamento Ecclesiae Christi fuerint, publica
factura & agnoscenda & deploranda est. Nihil enim
dicam hoc loco de priuata nostra amicicia, qua fruemur
aliquanto post multo suauius cum vna cum Christo
Prophetis & Apostolis conuersabimur. Gryneus cum
videret magnū decus esse Ecclesiae, eruditionem, magno
labore accendere omnīū honestarum artium studia co-
nabatur, optimos autores veteres edebat ac enarrabat.
Erat ingenium capax omnium bonarum artium, Sed
hæc maior laus est, quod non fastidijs doctrinam Ec-
clesiae, sed semper ad philosophica studia lectionē adianxit
Prophetarum & Apostolorum. Capito Ecclesiam &
voce & perpetuis monumentis erudit. Sed vt de
Vuormaciisibus congressibus dicam. Eramus eō missi
vt amanter & placide, sed tamen, sicut prælertim in Ec-
clesia decet, publice de controversijs inquisita veritate
dīlinendis conferremus. Ac sperabamus adfuturos
gubernatores colloquij & sp̄aētæ non mutos, sed qui
contentionem moderarentur, & eligerent sententias ve-
ras ac concordiæ utiles. Sed dum aduersarij defugiunt
publicana

publicam collationem, & inter se aliquot insulsoſ & flexiſ
loquos articulos componunt, nobis postea obtrudendos,
nos ociosi ſere quotidie conueniebamus omnes, ac de
ſingulis controversijs ſummo candore acerime diſſere
bamus. Ibi memini multa ſingulorum pie dicta, quaꝝ à
multis in cōmentarios relata ſunt. Sed ut cetera omittam.
Ventum erat ad controverſiam de autoritate Epifcopo
rum & legib⁹ quæ in Ecclesia humana autoritate con
ditæ ſunt. Ibi cum mentio ſteret decreti Apoſtolici, quod
eſt in Actis cap. xv. audiebamus, & D. Andream Qſian
drum & D. Capitonem historicā quædam recitantes ex
Iudeorum monumentis, quæ quia non nihil lucis addunt
decreto Apoſtolicō duxi hic commemoranda eſſe. Scio
prudentibus omnibus historicā grata eſſe. Et narratio
illa continent exemplum plenum eruditioñis, ortum haud
dubie a ſummis Prophetis. Itaq; magno me munere iu
dicabam ab utroq; ab Oſiandro & a Capitone donari,
cum veterem illum ritum, nobis ignotum, exponerent,
dicabant enim Iudeos veteres florente adhuc eorum po
litia ſiquando vicinam aliquam ciuitatem ethniciam bello
ceperant aut foedere ſibi adiunxerant, non ſolitos impos
nere vicitis Legem Mosaicam aut circumciſionem. Sed
tantum haec in conditionib⁹ pacis, ſeu formula foederis
præcipere, ut deletis Idolis, vnum ac verum Deum con
ditorem rerum qui ſe patefecit in verbo dato populo
Iſrael colerent, deinde quia ethnici ſcortationem non
ſolebant prohibere, & nimium laxarant frenum vagæ
libidini, addebatur hoc, ut prohiberent ſcortationem.
Addebatur & reliqua capita quæ in decreto Apoſto
lico recenſentur, ne rebus immolatiſ idolo, ne ſanguine
& ſuffocatiſ vicerentur. Nec obſcurā eſt ratio de im
molatiſ, noluerunt enim piis ad conuiua, & pompaſ

A ij festis

festis diebus eorum qui idola colebant accedere, ne socie
tate sua confirmarent impia sacrificia, quæ tunc fiebant.
De sanguine & suffocato sumptum est preceptum ex
historia Nohæ. Nam hunc ritum vetustiorem Moïse
tradi vicinis Iudei victores voluerunt, ut esset monus
mentum severissimi precepti quod Deus Nohæ com-
mendauit, de priuata cede. Ergo eilam veteres gu-
bernatores populi Iudaicū intellexerunt ceremonias Mo-
saicas ad suam tantum politiam pertinere, nec esse iustici-
am, promissionem vere salutis pertinere etiam ad gen-
tes, & has ita placere Dao & iustas esse. Si verum De-
um qui promiserat semen in quo benedicenda essent om-
nes gentes agnoscerent, & fide inuocarent, et in moribus
ijs legibus obtemperarent quas omnium hominū menti-
bus Deus impressit. Quare Apostoli, quod propriū erat
muneris ipsorum, initio pronunciarunt de ceremonia-
rum abrogatione, & Iudeos ac gentes hoc onere leua-
uerunt. Deinde precepta de idolis & de scortatione adjic-
ci necesse fuit, ut facile intelligi potest, quæ cum essent
addenda, vñ sunt formula vñstata veterum gubernato-
rum eius populi, à qua minus abhorrebat vicini. Hæc
siquis expenderet, intelliget longe discrepare exemplum
Apostolorum, à consilio Episcoporum qui postea à se
excogitatas ceremonias celibatum, & ciborum discrimi-
na, & quidem tanquam cultus Ecclesiæ imposuerunt.
Hæc historiola ostendit hanc partem in decreto nec no-
uam nec ingratam fuisse vicini. Hæc ut recenserem, ad-
monitus sum recordatione Capitonis, cuius memoria
studiosis commendanda est, ut talis viri mores, pietatem,
& studia imitentur. Nec profecto quidquam habeo,
quod de eo conuentu relatu dignius iudico. Nam pu-
blicæ tridui declamationes, verius quam disputationes
q uales

quales fuerint, lector ex hac editione cognoscet. Fortasse prodest extare ἐωλοκρασίαν Eccianam eo, ut boni & graues palam videant Sophistas illos nec candorem nec studium veritatis, ad has tantas deliberationes adferre Audiui. Ecciam gloriose factitatem posse se vtrang partem tueri. Putat de laude ingenij certari, non querit veritatem, non studet consulere Ecclesiae, deniq; in hac causa, deploranda erat omnium lachrymis humani generis miseria, quod proper malum originis, hæc prestantis natura, primum horribili ira Dei, deinde ingenti mole calamitatum huius vitæ, & morte ipsa oppressa est. Præterea imagine Dei in nobis deformata, nunc in tenebris & contumacia perpetua contra legem Dei versatur. Hoc tantum malum isti Epicurei extenuant. Sed hæc relinquo cogitanda pio lectori, cum cōferet vtriusq; conciones. Non arbitror autem quemquam plium adeo lentū esse, καὶ ἀχολος, vt sine fremitu Eccij Sophismata & ineptas verborum prestigias legere possit. Ludit vocabulis criminis, culpæ, peccati capitalis, conuerrit testimonia quæ scit nihil contra nos facere. deniq; Socratus disputator est, perpetuo suam sententiam occultat, tantum hoc agit, vt oppugnet aduersarium. Ingenue dicam quod sentio. Sepe mihi & stomachum & bilem hæ insidiosæ tergiversationes, captiones, γονθαι mouerunt, quæ Phormionem aut Pseudolum in Comœdijs, non Theologum in explicatione doctrinæ decent. Hæc eo commemoro, vt cogitent studiosi, quantum sit periculi cum his Sycophantis congregari, seq; ad similia certamina maiore cura præparent, ac primum quidem vera & salutaria Ecclesiae dicere studeant, deinde luceat in oratione, tanquam in vultu inguitas dicentis, sitq; propria & simplex orationis forma. Qualis Apelleis est color in tabulis. Hæc vt

A iii efficiam

efficiam connisi me non exigua animi contentione, tristi-
norunt. Ecce vero voluntatem, longe aliam in hoc ipso
congressu fuisse, ipsius declamationes ostendunt, qui de
industria quædam inuoluit, deinde aperte falsa & impia
attexit. Nam in postrema petoratione, cum multa insul-
sa cumulasset, quæ indigna erant responsione, tandem
sientorea voce clamitans, confirmabat vulgatam sui
gregis opinionem, quæ agentes poenitentiam iubet du-
bitare, an Deo reconciliatur, iubet hos inuocantes Deum
dubitare an placeant, an Deus eorum preces accipiat, ac
detorquebat eō dictum Salomonis. Nescit homo an
amore vel odio dignus sit. Illi vero Doctores odio digni
sunt, qui Salomonis dicto affingunt ethinicam sententiā.
Sic Epicurei aut Pyrrhonii loquuntur, odium & amorem
Dei incertum esse. Est ne incertum dispiacere Deo Ne-
ronem? Sic in Ecclesia loquitur furor est, in qua & conscius
sibi sceleris expaescere iram Dei debet, & agens peini-
tentiam certo statuere se in gratiam recipi & exaudiri
propter filium Dei. Extat vox Euangeli, quæ est pro-
missio condonationis, Additum est iusiurandum. Viuo
ego, inquit Deus. Nolo mortem peccatoris. Extat man-
datum ut promissione credamus. Et nominatim fides
toties postulatur. Hæc omnia simul obruit & delet opinio
Ecclesiana, quæ iubet dubitare. Quid dicat & velit
Salomon, nō est obscurum, modo dextre accipiatur eius
dictum. De varijs eventibus in hac vita differit, ut do-
ceat nos nec efferrī blandiente fortuna, nec frangi animis
in rebus aduersis, ac de voluntate Dei non ex his eventis
bus, sed ex alijs testimonij indicare. Eruditissimum &
plenum pietatis præceptum est, Sed accidit Salomoni
idem quod ille dicebat, dextra se præcepta tradere, Sed
quosdam auditores sinistra accipere. Hæc eo recito, ut
qui

qui legēt has Ecclesiā pagellas, admoniti cūlū deprehēdāt
errore, ac simul deplorent Ecclesiā tenebras, in qua tales
Pyrrhoniacē sententiae ab aduersariis nostris defenduntur
& confirmantur, quæ filium Dei manifesta contumelia
adscitunt. Cogitent etiam omnes pīos & ex animo des-
bere execrari tam absurdos errores, & querere melius
doctrinæ genus. Hoc studium etiam in odio est, tam
men & Deo, & Ecclesiæ & nobis ipsis debemus. Scio
frustra hæc dici ijs qui religiones iudicant fabulosas
esse, & Ecclesiæ certamina tanquam faciem dissidio-
rum publicorum execrantur. Et hac ultima ætate mundi
videmus hanc cyclopicam philosophiam late vagari,
& multos habere adplausores. Sed ut Machabeorum
tempore non deleta est Ecclesia funditus, ita scimus &
nunc, quamquam atrociter graffantibus Turcis & co-
mesticis hostibus, reliquias Ecclesiæ Deū seruaturū esse,
apud quas hæc pīæ cohortationes de puritate Euangelij
inquirenda & propaganda valere speramus. Et at exigua
Ecclesia, cum filius Dei pendret in cruce, & subita te-
nebræ medio die coelum ac terras inuolueret. Nec tam
funditus deleta est. Sed iam & Latro, & Centurio ag-
noscunt & prædicant Christum. Ita nos in hac mundi
senecta, cum propter φωλομανιας & alia scelera mundi
oppresit ira Dei, tamē clamore nostro aduersus atheos
laudes Dei & filii eius Iesu Christi sonemus. Irascamur
Epicureis sapientibus, qui deident nomen Dei, Dīmice-
mus cum Turcis qui filio Dei maledicunt, Refutemus
impios sacrificulos & monachos, qui Idola colunt, nec
tribuunt filio Dei iustos honores, non agnoscunt esse
mediatorem, non volunt eum fide inuocari. Magnum
& multiplex bellum iam Ecclesia Dei gerit. Sed scriptū
est de hoc tempore. Tunc stabit pro filijs populi sūt

Dux.

Dux magnus, qui est filius Dei Victor & Triumphator.
Huic nos prijs & ardentibus votis commendemus, & ab
eo auxilium & salutem perpetuam expectemus. Ego
hac me consolatione & alias saepe, & adhuc sustento,
Quod ex Deo est, non delebitur. Nec vero dubito diui-
nitus patefactum esse genus doctrinæ, quod fulget in
nostris Ecclesijs, Nec sum adeo ferreus, ut solus non ad-
ficiar, vel publicis Germanæ periculis, cui iam aduersus
externum hostem consensu principum opus est, vel do-
mesticis vulneribus nostrarum Ecclesiarum, quæ regi me-
lius tranquillis temporibus possent, Nam discordia etiæ in
parte saniore disciplinam impedit. Hæret autem discordia
in repub. aduersariorum culpa, quorū duricies asper-
timos scopulos, & Caucasus rupes vincit. Negant enim
pacem fore, nisi oppresserint veritatem. Nostras vero
sententias fuisse moderatas, acta publica ad omnem po-
steritatem testabuntur, Toties flagitauimus veram diu-
dicationem, toties ipse supplex oravi Potentes, ut saluti
Ecclesie consulerent, Sed plane visus sum, ut est in græ-
co versu, Nauis quassata procellis supplicare scopulis.
Quare Ecclesijs nostras Deo commendemus, & nostrum
officium bona conscientia faciamus, ac precemur Deum
ut & Principum mentes gubernet, qui utrumque curare
debent, ut & de Deo ac filio eius Iesu Christo, recte do-
ceantur homines, & armis patria aduersus barbarum ho-
stem defendatur, qui se uiciam suam non tantum in vulgus
exercet, Sed multo crudelius in ipsos Principes.

Neq; tamen sinet Deus, hac barbarie deleri
funditus Ecclesijs, nec quinta
Monarchia futura est,
Bene vale,

INCHOAVIT

INCHOAVIT COLLOCVTIONEM

D. DOCTOR IOH. ECCIVS.

Data & facta lassione per illustrem dominum Cæsarē Maiestatis Oratorem adiuncto libi Regiae Maiestatis nuncio, et Dominis præsidentibus. Ego licet minimus inter fratres meos & dominos, ex parte vnde此 Principum catholicorum delectus et deputatus pro hoc colloquio, ante omnia vnum præfabor. Quod mora hactenus protracta iam in decimam septimanam, partim facta fuit ob longas certationes interuenientes. Auxit autem non parum quod domini aduersa partis obtulerunt nobis exemplar confessionis & Apologiae minus consentaneum recessui Hagenoensi vigore cuius confessio ipsa, sicut Cæsarē Maiestati ac Principum ordinibus fuit exhibita, nude, vere, debebat nobis quoque fuisse exhibita. Vnde non parum temporis & negotij absumpsumus in illis conferendis, ut iustissime habuissimus occasionem colloquiū differendi,

Verum cum simus ita animati, ut nihil magis pensi habeamus, quas ut Christianam concordiam cum illis inire possemus qui ex nobis exierunt, etiam maiora libertius passuri, pro vnitate Ecclesie reconcilianda, & procuranda animarum salute. Illo ergo pretermisso, salua tamen protestatione, nomine Electorum & Principum coram dominis præsidentibus facta, ad negocium ipsum conuertamur.

Et hoc quidem pro mea parte polliceor me id candide, amice, solius veritatis & pacis gratia facturum.

B. Quod

Quod si aliquando verbum exciderebat quod posset asperius videri, profecto non est mentis meæ neq; collocutorem meum aut alios quoscunq; præsentes velle exasperare, paratus semper amicam atq; mansuetiorem exhibere interpretationem, vt omnes intelligent, me magis veritatem & charitatem querere, quam verbis diuinis nostra tueri. Ita illis prælocutis statim accingar ad negotium.

QVANTVM ERGO AD CONFESSI
onem attinet, non moror proloquium.

Articulus quoq; primus post Arianæ heresin' profligatam ab uniuersa Ecclesia Catholica est receptus, vt non opus sit in præsentia super eo contendere. Et ideo pergamus ad Articulum secundum, nisi dominus Collocutor aliquid in primo desidereret.

RESPONDIT COLLOCUTOR PHI
LIPPVS MELANTHON.

Potesitis pergere domiae Doctor.

DOCTOR IOHANNES ECCIVS.

In articulo ergo secundo, ubi damnantur veteres & noui pelagiani, negantes peccatum originale in pueris, sicut & Zwinglius definitum peccatum originale solum esse defectum quandam naturæ, recte in articulo peccatum originale adseritur. Sed duo sunt que petimus clarius explicari, vt ad cupitam concordiam perveniamus.

Primum est in explicatione peccati originis, quæ sit in Confessione, non modo per deformationem illius peccati, sed per grauiam peccata etiam actualia, Apologia vero

vero adeo non mollius sensit, sed immodice austixit, ut
tribueret habentibus peccatum originale, non solum
horribilem coecitatem, inobedientiam, sed etiam odium
Dei, contemptum Dei, infidelitatem cum multis alijs.

Cum autem hactenus in Ecclesia & sanctis pa-
tribus, semper discrimen sit habitum inter peccatum ac-
tuale & originale, ne parvuli tantis criminibus oneren-
tur, videtur antiqua patrum explicatio sufficere. Et per
hanc commode expositam possumus venire in concor-
diam. Nam ista etiam in Apologia non rejicitur, pecca-
tum originale scilicet esse parentiam iusticiæ originalis
debitæ inesse. Vnde non diffido, quin Collocutor me-
us cum suis, si concordiam querit, facile posset in unam
sententiam nobis acceptabilem conuenire.

Alterum vero quod petimus, & difficilius quod
in Confessione sub nube proponitur. Sed in Apologia
deuelatur puta non solum peccatum originale esse vere
peccatum damnans ante Baptismum, sed concupiscentia
post Baptismum relictam, esse vere, per se & sim-
pliciter peccatum, sicut contendit dominus Collocutor
meus multis verbis in Apologia. Et scripsit in libro de
Anima. Et Luther, qui hanc contrarietatem Ecclesiæ
inuexit, adfirmauit, concupiscentiam illam non solum
materialiter, sed etiam formaliter esse peccatum propriæ.
Quare non immerito Luther fuit flagellatus (ut verbo
Apologiæ vtar) a Catholicis ab ea parte, qua adstruie-
rantur manere peccati post Baptismum formaliter,
quantum materialiter.

At forte omnes hic domini mei circum sedentes
& circum stantes malling, ut dictum ipsum principale
prosequerer, his & alijs omissis, quæ a diuersis fuerunt
dicta vel scripta.

B ij

Venio

Venio ergo ad principalem, & est nodus negoti, nisi benignorem velitis dare interpretationem, facile hic non possumus conuenire, licet de illa nondum desperem. Ratio quae nos Catholicos mouet, potest esse ista. Nihil est de nouo ad firmandum in Ecclesia, quod pugnat cum prophetis, Evangelicis & Apostolicis dictis, atque a sanctis patribus est reiectum. Afferere autem post Baptismum in pueri remanens esse peccatum predictis omnibus est aduersum, itaque a nobis ita crude recipi non potest.

Nam amplissimum Baptismi beneficium in nostro Testamento a Christo Salvatore nobis datum, Spiritus sanctus, ut esset rota in medio rotæ per propheticos viros prius descripsit. Ita enim inquit per Micheam inter alia. Deponet iniquitates nostras, & projicit in profundum maris omnia peccata nostra.
*Michea
7. in fine.* Quod si aliquo glossemate mens Prophetæ aliorum torqueretur, non permittet hoc idem Spiritus, per Ezechiel dicens Cap. 36. Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Quem locum sancti Patres de Baptismo intellexerunt. Ponderat Beatus Hieronymus ad Oceanum, quod inquit. Ab omnibus inquinamentis, Nam qui dixit, ab omnibus, nullum præteriit.

Porro Christi verba ad Nicodemum hoc testantur. Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Arbitratus id quod res est, sufficere ad renovationem animæ, si per Iauacrum Baptismi regeneretur. Quod non fieri, si permaneret peccatum adhuc a protoplasto.

toplasto Adam descendens, concupiscentię scilicet.

Ita etiam Paulus testatur, baptisatos alloquens,
Sed abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis. Quia
non competit in habentem peccatum damnable sive
capitale, habentem peccatum per se, & proprie & simplis
citer.

Hieronymum audiuimus. De sententia Augu-
stini tam certa est Ecclesia, quod iam non uno loco, sed
pluribus etiam libris expresserit.

In Enchiridio. In libro contra duas Epistolas Pe-
lagianorum. Ad Valerium de nuptijs, & quibusdam
alijs Baptizatum carere omni peccato, sed non carere
omni malo, & improbat eos, qui existimarent Baptis-
tum non aliter repurgare peccata, quam tonsor abra-
dat capillos barbe iterum renascentes.

Hæc ita breuiter volui conferre, & amice, cum
domino collocutore. Qui si forte idoneam & Catholi-
cis acceptabilem daturus est expositionem superuacane-
um effet, coram tantis dominis & excellentissimis viris
plura uerba facere. At si quid desiderabitur, & plura
adferre parati sumus, cum ex canoniciis scripturis, tum
ex sanctis patribus modo intelligam mentem dominas-
tionis suæ.

HACTENVS D. DOCTOR ECCIVS,
RESPONDIT PHILIPPVS
Melanthon.

Facta potestate dicendi ab illustri domino Cesa-
re Maestatis Commissario & Oratore, & generosis
nobilibus & prestantibus viris dominis præsidentibus.

B iiiij sicut

sicut constitutum est, respondebo breuiter, & qua decet moderatione.

Et primum quoniam sacra res agitur, auspicemur a prectione.

Filius Dei Dominus noster Iesu Christus, qui pro nobis factus est victima, aditurus mortem, rogauit Patrem coelestem. Pater, sanctifica eos in veritate, sermo tuus est veritas. Cum autem certum sit exaudiri preces filij Dei, & hic propositus sit nobis pontifex propter quem exaudimur. Nos quoq[ue] ipsius voce & propter ipsum petimus, ut nos sanctificet sua veritate, ac mentes nostras & linguas regat, ut vera p[ro]la, & salutaria Ecclesiae sux dicamus. Flectat etiam omnium animos ad piam & sanctam concordiam.

Ac nos quidem Deum testem facimus, nos non cupiditate aliqua iniusta aut morositate dissentire a cæteris. Sed cum statuamus hoc doctrinæ genus quod profitemur, vere esse perpetuum Catholicæ Ecclesie Christi consensum, bona conscientia Ecclesijs nostris hanc doctrinam proponimus. Ut autem veniam ad orationem clarissimi D. Doctoris collocutoris. Primum quod moram excusavit, & causam contulit in exemplarium dissimilitudinem. Respondeo rerum eandem esse sentiam. Etsi quædam alicubi in posteriore editione, vel magis mitigata, vel explicatoria sunt.

Quod adiecit, exiisse nos ex ipsis, obiçcins videlicet crimen desertæ Ecclesiae, ad id respondere nesciisse est, Etsi id faciemus hoc loco breuiter,

Cum

Cum consensum Catholice Ecclesie Christi vere amplectamur, ac tantum quosdam abusus alterius partis reprehendamus, quemadmodum cogit coeleste mandatum. Non assumes nomen Dei vane. Et Paulus, Si quis aliud Euangelium docuerit, Anathemasit, non discessimus ab Ecclesia catholica Christi, sed relinquimus taxatos abusus. Ac ab ipsis verius ex ipsorum coetibus expulsi sumus, violentis Edictis, excommunicationibus, & noua acerbitate, quæ in Ecclesia non fuit visitata. Non propterea Ieremias discesserat a populo Dei, etiam si damnabatur ab ijs qui tenebant ordinariam potestatem, ita nobis quoq; ratio nostri officij constat. Et iudicium Deo & veræ congregationi Ecclesiæ permittimus. Deinde semper nos ad iudicium Ecclesiæ sticum non partiale obtulimus, & adhuc nos offerimus. Quare nihil fuit opus presertim in hac amica collocutione initio nos condemnare. Hæc non volimus hoc tempore copiosius persequi. Ac nos reserimus ad ea quæ sæpe antea in hanc sententiam a nobis priuatim & publice dicta & scripta sunt.

Quod pollicetur, se amanter disputaturum esse, gratum nobis est. Hoc certe vere affirmare possumus, nos sine acerbitate animi, sine odio dissentire. Libenter etiam vel iniquis conditionibus ac difficultibus sarturi communem tranquillitatem, quantum sine contumelia verbi Dei facere possumus. Quod ad me priuatim attinet, tribuo D. Doctori colloquatori eam laudem, quæ homini eruditó debetur.

Nunc

NVNC AD ARTICVLOS.

De primo Articulo. Non est controuersia, in quo conitat nostras Ecclesias fideliter defendisse communem consensum aduersus Seruetum, & alios quosdam. Ac volumus ethoc loco testatum, nos in Ecclesijs nostris retinere Symbola Apostolicum Nice, num & Athanasianum. Ac doctrinam de unitate essentiae diuinæ, & tribus personis sic intelligere & explicare, Sicut in Symbolis illis in veteribus Synodis Nicena, Constantinopolitana, Ephesina & Calcedonensi exposita est. Et præcipuis Ecclesiasticis scriptoribus, Athanasio, Basilio, Nazanzeno, Epiphasio, Ambrosio, Augustino.

Libenter etiam receptas in Ecclesia formas sermonis retainemus. Nam & nos vitanda ambiguitatis causa proprie & perspicue loquendum esse sentimus. Et tantum de primo Articulo.

DE SECUNDO ARTICULO.

Non existimabamus eo tempore cum exhibetur Confessio, futuram altercationem de hoc articulo, cum his aduersarijs. Sed aliorum clamores retundenodi erant, qui proflus tollebant peccatum originis, ut semper fuerunt, qui de peccato originis incommodè sentierunt, propterea quod magnitudo infirmitatis humanae non satis iudicio rationis conspici potest. Eamq; ob causam hic Articulus, & de ipso peccato, & de magnitudine infirmitatis tantum in verbo Dei reuelatur.

Recite

Recte autem dixit D. Doctor de definitionibus
facilius conuenire posse. Nam & nos recipimus veter-
rem definitionem utramque. In quarum altera pecca-
tum originis dicitur esse carentia iustitiae originalis debitae
ineesse. In altera vocatur concupiscentia. Nec dissidere
has definitiones, nec discrepare eas a nostra sententia iudi-
camus. Nam carentia illa significat despoliationem in-
gentium donorum, quae in conditione primis parentibus
data sunt, videlicet lucis qua firmiter agnoscabant De-
um, aut agnoscere poterant, & conuersione voluntatis
ad Deum & rectitudinis omnium virium. His amissis
succesit caligo in mente, auersio voluntatis, & & Iugis
omnium appetitionum voluntatis & appetitus sensi-
tui. Hæc conueniunt ad eam definitionem, in qua pec-
catum originis concupiscentia vocatur. Discernimus enim
appetitiones ipsas diuinitus conditas, a depravatione que
accessit, seu ab Ataxia. Manent in voluntate affectus
diuinitus aditii humanæ naturæ, manent appetitiones
in sensitivo appetitu. Nec propriæ concupiscentiam ve-
res vocari volebant appetitiones illas diuinitus additas,
sed earum depravationem. Ut quanquam in Catone est a-
mor & admiratio virtutis, tamen voluntas auersa est a
Deo. Ex his nos quidem, & veteres definitiones, & no-
stram sententiam cum illis congruere sentimus.

Quod vero usi sumus vocabulis, quæ significant
actus, discernimus & nos originale ab actualibus. Sed
cum negatiue describerimus, significauiimus donorum
illorum depolationem.

Nec illud reprehendendum est, quod exaggeramus
magnitudinem eius mali, modo intra metas legitimas
consistamus. Arbitramur enim non esse levia mala-

C caliginem

Caliginem illam in mente, & auersiohem voluntatis a Deo, ex quibus tam horribiles dubitationes Epicureæ, Academicæ, & infiniti errores de Deo orti sunt. Et accesserunt ad auersionem voluntatis horribiles blasphemias omnibus a tatibus. Nec Prophetæ leue malum describunt, Cum laquit Ieremias. Praeum est cor hominis & peruersum.

Nec fuit exiguum ornamentum illa originalis iusticia, quam (ut nos quidem existimamus) significat similitudo vel imago Dei, qua videlicet mens humana templum erat Dei, in qua luceret illustris notitia Dei, firma adhesio, & perfecta dilectio. Quare & Paulus renouari iubet imaginem, Et ut intelligi possit, quid vocet imaginem, addit, in sanctitate, veritate &c.

Hæc si de definitionibus satisfacent, nulla est disceptantia. Sed si non satisfacent, offerimus nos ad copiosiorem explicationem, Ac requisimus in iudicando candorem.

De altero loco fortasse plus erit controversia. Quod enim D. Doctor citavit multa testimonia, quæ confirmant in Baptismo tolli peccatum, Sentimus nos quoq; in Baptismo, & remitti peccatum originis, & cetera (vt in adultis) & dari Spiritum sanctum, qui inchoat nouam lucem, & conuersionem voluntatis. Nec dubitamus quin tota Eccllesia sic sentiat. Id autem est amplificare & ornare Baptismum, quod tanta est gratiæ exuberantia, ut hoc malum, quod reliquum est etiam tegatur, & condonetur his, qui manent in gratiâ. Sicut Paulus inquit, Exuberare gratiam supra peccatum.

Nunc manet hoc in controversia, An morbus reliquius in Sanctis sit poena tantum seu adiaphoron, an vero sit res digna æterna morte sua natura, si non condonaretur.

Porro

Porro hic morbus non tantum est concupiscentia in appetitu sensitivo, nec tantum fomes seu qualitas corporis, sed reliqua est in mente nondum prorsus dissipula caligo, ut maxime experiuntur Sancti, qui agnoscunt dubitationes de Deo, disfidentiam, Nec ita voluntas conuersa est ad Deum, vt tota ardeat dilectione, Sed Sancti etiam rount in admirationem et amorem sui. Manet igitur & in mente, & in voluntate, & in appetitu sensitivo infirmitas, quam toties deplorant Sancti. Ut Paulus inquiens, Infoelix ego homo, Quis me liberabit de corpore mortis huius? Ait item graſſari hanc legem in membris hostili more, & legem mentis captiuam raspi. Hæc non est leuis querela. Nec illa leuis ducenda est in Psalmis, Ecce in iniuitatibus conceptus sum &c. Item, Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax, psal. 116. Id est, non recte sentiens de Deo.

Rom. 7.

psal. 50.

Quare malum illud quod reliquum est, non tantum poenam, nec rem adiaphoron esse dicimus. Sed rem sua natura dignam morte æterna, nisi condonaretur. Et adulstis opus est fide, quæ & repugnet huic malo, & petat condonationem, qua fide excussa, rursus id malum etiam meretur mortem æternam.

Testimonia in Scripturis expressa sunt. Nam Paulus diserte vocat peccatum hunc ipsum morbum, lo, quens de se iam renato. Rom. 7. Habitans in carne mea peccatum. Et quidem hoc malum alias describit uerbis priuationem significantibus. Alias positivæ, vt cum inquit, Sensus carnis inimicitia est aduersus Deum, ac ne potest quidem legi Dei subiici.

C ii Item

Rom. 7.

Item, video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae. Nec tantum loquitur de appetitionibus in sensu, sed de superioribus malis. Nec peccatum aliud hic significat, quam quod ipse exponit in textu. Videlicet, malum repugnans legi Dei.

Huc accedunt alia testimonia paucim in scripturis tradita. Quia Prophetæ, ut ostenderent hominem non esse iustum lege, sed opus habere remissionem peccatorum, saepe repetunt doctrinam de hoc malo, Ut in Gen. 6. Cor hominis prauum est omni tempore. Ieremiā & Psalmos supra circaū.

Augusti
nus.

Nec dubitamus hanc, quam tradimus, esse Augustini sententiam, qui totis dicit, remitti hoc peccatum in Baptismo, quod ad reatum attinet. Addit etiam inchoari renouationem. Sed tamen reliquum manere peccatum, nam hoc verbo saepe vtitur. Ut tractatu 41. in Iohannem, Non regnet peccatum in nostro mortali corpore. Non ait, non sit, sed non regnet. Quamdiu viuis, peccata necesse est esse in membris tuis. Saltē illi regnum auseratur, non fiat quod iubet. Hic certe drenatis loquitur.

E libro 5. contra Julianum, tria huic morbo trahuit etiam in renatis, Quod sit peccatum, quod sit poena peccati, & causa peccati, Verba haec sunt. Concupiscentia carnis aduersus quam bonus concupiscit Spiritus, & peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis, Et poena peccati est, quia redditā est meritis inobedientis, Et causa peccati est, defectione consentientis, vel contagione nacentis.

Alibi de Baptismo parvolorum, Lege peccati, quod licet iam remissum est, in vetustate tamen carnis manet. In

In contione Domini in monte, Etsi deleta est
iniquitas, nondum tamen finita est infirmitas. **A**huc
dices, **D**imitte nobis debita nostra. Sentit igitur Sanctis
opus esse huius ipsius vicij condonatione .

Ad Julianum taxatis etiam hominum duriciam
qui non expauescunt, cum sentiunt infirmitatem, vide-
licet, dubitationes de Deo, & multos errantes impetus,
Addit Epiphonema. Crede, si non pugnas, Agnosce, si
pugnas. Hac voce significat, multos securos extenuare
hunc morbum. Sed quia in hac materia satis constat si-
bi Augustinus, non est opus coaceruatione testimoni-
orum.

Quod vero D. Doctor citat locum de nuptijs,
Quæstio est ibi, Quomodo discerni debeat appetitio ge-
nerationis, a depravatione. Et deserte ibi inquit, Con-
cupiscentiam in renatis non esse peccatum, quia remis-
sum sit, videlicet in eo laborans, ut creaturam & depra-
vationem discernat.

Postremo, Cum tota nostra sententia habeat illu-
stria testimonia Prophetica & Apostolica scriptura, &
eruditiorum Patrum, & nec incurrat in Pelegianas opa-
niones, nec in Manichæas, nihil habet absurditatis. Di-
scernit enim naturam & depravationem, & tribuimus
voluntati humanæ suas partes, ut suo loco dicemus.

C O N C L V S I T D. P H I L I P P V S .

Hæc dixi breuiter, Si D. Doctor volet de ea re-
latius disputationi, offero me ad declarationem huius sen-
tentiae, quantum opus est. Et peto ut reliqui Domini
affidentes in hac parte, etiam dicant, si quid velint. Non
C iij enim

enim solus mihi summo iudicium. Et est Ecclesiastica conseruatio, ut singuli dicant sententias,

ECCIVS R E S P O N D I T.

Oportet ut hæc prius expediamus, postea dicant reliqui, quantum volent. Quæ sunt acceptanda, acceptabimus. Sed quæ egent expositione, etiam exponantur.

EODEM DIE A PRANDIO HORA TERTIA
continuata est colloquio a Doctore Eccio.

Illustris domine, Reverendissime pater, cæteriq[ue] generosi, & nobilissimi, viri patres & domini semper obseruandi.

Ad continuandum ea, quæ hodie sumus exorsi, ne longo verborum circuitu vos distineam, quam primum recurro ad domini collocutoris sermonem.

Et quod primo attinet ad varietatem exemplariorum, cum facile possem respositionem suam infringere, & oculari inspectione monstrare, vt non solum verbis, sed rebus ipsis oblata exemplaria a confessione Augustana dissiderant. Nam nisi dissiderent, Augustæ non fuisset laborandum in vocula Meriti, quam tum rejiciebant. Ut si brevior, remitto me ad futuros articulos colloquij, vbi illa per me in apertum deducentur, vt in articulo decimo &c.

Secundo Dominus meus collocutor rapuit verbum, quo dixeram eos a nobis exiisse, quasi accusassem tam ab initio eos Desertores Ecclesie, Quod verba mea non significabant. Cum multis modis exitus iste possit interpretari. Quod vt in præsentia non est necessarium, ita nec commodum, cum nihil ardenter cupiam, quam lustrari fratres, & eos habere in unitate fidei & Ecclesie complices. Alioquin non deesset quod responderem super edictis a gloriosissimo Imperatore nostro promulgatis

gatis. Cum alijs magistratibus, de quibus forte, ut mihi videor, minorem querelam debent facere, quam de alijs regibus Christianitatis, qui feruentius executi sunt mandata contra illos.

Et quod abusibus nostris causam exeundi uult ad scribere, meo paruo ingenio non satis facit. Cum in vi-
ginti uno articulis prioribus, quos dicunt esse fidei, a no-
bis plerique dissentiant.

Ieremiam non oportet adferre, qui Patrum suo-
rum, & reuelationis diuinæ sequebatur iussa. Itaq; Do-
minus collocutorem meum, pro candore ingenij sui, &
omnes quotquot adestis precor, quemadmodum hodie
ab initio testatus sum. Si vnum vel alteram verbulum
exciderit, non velitis in malam partem, sed benigne in-
terpretari, ne semper quod vitio dari solet, extra cho-
rum saltemus, & circuitu verborum ad Confessionem
non pertinentium excellentissimi huius confessus animos
fastidio permoueamus.

Quantum vero attinet ad primum articulum,
qui est extra controversiam receptus, mire mihi placuit,
quod Dominus collocutor sacrum concilium Nice-
num fundauit. Vnde mihi amplior spes est facta ineunde
concordia. Quod olim iuuenis vibebatur sacro detrahe-
re concilio. Et Luther in sancta Synodo Nicena adseru-
it fidem, & Euangelium defecisse.

Quantū vero ad articulum secundum attinet, placet
etiam hoc, in quo concordamus, recte asserti peccatū ori-
ginale contra veteres Pelagianos & nouos. Quod vero
D. Magister explicando definitionem peccati originalis,
voluit ipsum non modo esse carentiam iusticie originalis,
Sed etiam allorum donorū, ut illa dinum eravit partim. In
hoc peto comodiorem expositionē. Nam iuxta sancto-
rum Patrum, scripturas Canonicas nobis exponentium
senten-

Sententiam, si puer donatus esset illa iusticia originali, etiam si alij donis carerer, culpa originalis ei minime inesset. Ut inter plures maxime Veteres fuit controuersum, An Adam protoplastus in gratia gratum faciente fuerit creatus? De cuius tamen iusticia originali non fuit dubitatum. In hoc tamen consentio D. Magistro, Qb hanc iusticiæ originalis carentiam puerum multis bonis, & ante & post Baptismum carere. Quod si illa fuerit mens eius, recte concordamus.

Et quod inter respondendum fassus est originalis & actualis peccati differentiam, etiam cum plausu recipimus, licet iuuenis videbatur dissentire. Itaq; allegata de corde peruerso recipimus, Sed tunc peruetitur, quando concupiscentia regnat in corpore nostro, & ei obedimus. Alioquin propensionem animi ad mala experimur, & agnoscimus, Deo dicente, Sensus & cogitatio hominis ab adolescentia prona sunt ad malum. Quia de re fatemur, illa bona de quibus D. Magister futura fuisse hominibus, si in iusticia originali persistisset, scilicet noticia, dilectione &c. & illa pronitate in malum caruissemus.

Illud autem quod pro remanente culpa post Baptismum, fuit allatum Quod ex eo dignitas Baptismi sit amplificata, non intelligo, cum videatur hoc vergere in iniuriam Baptismi, smo in iniuriam Christi, qui est autor Baptismi. Si non esset sufficiens ad delendam omnem culpam peccati. Cum contra Paulus ad Titum tam diserte nobis Baptismi excellentiam commenderet, dicens, Secundum misericordiam suam saluos nos fecit, Per Iauacrum regenerationis & renouationis Spiritus

ritus sancti, quem effudit in nos abunde, per Iesum Christum Salvatorem nostrum, ut iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vitæ æternæ

Hic testatur Apostolus, nos saluos factos, Spiritum sanctum abunde in nos effusum. Nulla autem esset abundantia, si præteraliter remanens culpa Christi anni fateamur potius vnius Christi obedientiam malorem promeruisse nobis gratiam, quam Adæ inobedientia ingresserit culpam. Parum enim videtur esse, quod D. Magister dicit condonari hoc peccatum, si fide erripatur indulgentia, cum parvulis ante usum rationis decedentibus non videatur consultum. Et si fide condonatur, iam iterum derogatur Sacramento Baptismi. Et non solum hoc, Sed cessant dogmata nouititia, quibus nobis perpetuum imponunt concupiscentiae peccatum. Ut si saltet Baptismum nolunt recipere, huius culpare medicinam, tamen potenti eorum fide agnoscant peccatum illud non esse perpetuum.

Fœlicius ergo uideretur pro concordia actum, si cum communī Ecclesia concupiscentiam faterentur ante Baptismum esse culpam & poenam, post Baptismum vero duntaxat esse poenam, Aut (ut Augustinus solet dicere) malum.

Et ut hoc obiter iam attingam (cum Augustini mentione facta est) D. Magister Augustinum citauit lib. v. contra Julianum, ubi tria tribuit concupiscentiae. Solent dicere Iureconsulti, incivile est non tota Lege perspecta respondere. Nam quæ Augustinus ibidem attulit de concupiscentia ante Baptismum dixit, quam infelix Julianus Pelagium securitus, neq; peccatum neq; malum esse uoluit, Sed laude dignam

D

Identidem

Identidem sentiendum de Augustino, super Io-
hanne citato tractatu 41 cum clarissimis verbis sanctus
pater adserat, Quidquid ante Baptismum a nobis pec-
catum est, in ipso Baptismo deletum esse, & ea quæ se-
quantur.

Cum autem in ipsum Augustinum inciderimus,
præstat & alia evacuare, Nam nullibi dixit Augustinus,
(de quo me refero ad tam sanctum Patrem) peccatum
remanere in puerō baptisato post Baptismum. Nam
quod solet citari, peccatum deleri in Baptismo, non ut
non sit, sed ut non imputetur, Hoc Augustinus non ha-
bet, Nam concupiscentiæ meminit, quæ remittitur, non
ut non sit, sed ut non imputetur. Pulchrum enim est,
quod Augustinus ait, illud non esse peccatum, non ha-
bere reatum. Verum est Luther hunc locum primum
deprauauit, unde forte sequentes similiter lapsi sunt.

Alij loci ex Augustino citati adferunt solutio-
nem in dorso (vti dici solet) quoniam fatemur concipi-
scentiam remanentem, infirmitatem esse, morbum esse,
& filios gignere le peiores, malos motus, quibus si mens
consenserit, certe concipiens pariet peccatum, Id quod
sanctus Iacobus nos docuit,

Arbitror antem venerandum Magistrum ami-
cum meum, si amice voluerit negocium hoc concorda-
re, facile hoc efficiet, Si id quod hodie dixit, de condo-
natione peccati, & in Apologia de non imputando pec-
cato, Ita interpretabitur, vt culpa quæ proprie & vere
dicitur reatus, in Baptismo aboleatur, ipsa tamen cum
pugnam exerceat continuam carnis aduersus Spiritum,
& collectationem illam carnis, de qua saepè Apostolus,
fitq

fitq; a peccato facta, a peccato relicta, & ad peccatum inclinans, propter quæ S. Paulus non semel ipsam appellavit peccatum, ad Rom. viij. Vbi fuit adsumptum Paulum de se loqui, super quo non contendō. Licit Origenes, Ambrosius, Hilarius, Hieronymus, & si recte me mini Paulinus, magnus preco sancti Felicis cuius hodie memoriam agit Ecclesia, diuersum sentiant. At propter Augustinum tam senem verba ista de persona Pauli intelligentem, hoc quoq; non displiceret nobis.

Sed eiusdem Augustini explicationem suscipimus, vt Apostolus concupiscentiam vocet peccatum, quia peccato facta est, addo, quia inclinat & mouet ad peccandum. Elegans est simile quod Augustinus adfert, concupiscentiam sic dici peccatum, sicut scriptura hominis dicitur manus eius, velelocatio lingua dicitur.

Quod ex Psalmo citatum fuit, omnem hominem esse mendacem, Psalmum recipimus. At expositiōnem nouam in præsentia non videmus admittendam. Sic quod venerandus Magister alium concordantem adduxit locum Pauli, quia locum non expressit, neq; occurrit memoria in hanc sententiam a Paulo fuisse hoc dictum. At de sapientia carnis hoc habet ad Rom. quod sit inimica Deo, & legi Dei non sit subiecta.

At quod quedam loca hodie per me citata ex multis libris uno collyrio voluit sanare, non acciō. Nam deordinationem esse in natura agnoscimis, Hinc multa mala Augustinus concupiscentiae tribuit.

At ubiq; fatetur omnia peccata in Baptismo esse remissa. Et preter locos superiores placet subscire illud Augustini, de persona sua, libro 6. contra

D h Julianum

Iulianum cap. v. Absit ut ego inanem dicere in gloriam
lauacri illius, in quo renatus sum ex aqua & Spiritu, qua
liberatus sum a reatu omnium peccatorum. Etiam Iuli-
anum ibidem corripit de falsa sententia. Ait enim mul-
tum errare, si putat baptisatum carere concupiscentia.
Omni enim peccato caret, non omni malo. Et planius.
Omni reatu omnium malorum caret, sed non omnibus
malis.

Cum ergo dignitas Baptismi hoc exigat, et meritum
sanguinis Christi effusum a Patre hoc impetraverit, & scri-
pture canonice tam clare et irrefragabiliter testentur, om-
nium peccatorum remissionem in Baptismo donari. Atq[ue]z
Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, verbis minime
ambiguis hoc comprobent, quod tota hactenus suscep-
pit Ecclesia, facilis & plana apparet in hoc articulo con-
cordia, velut supra memini, de applicanda cōdonatione,
& non imputatione huiusmodi peccati, ut sic deinceps
idem dicamus, & sentiamus, & fiat pax & concordia in
Ecclesijs nostris. Quod prestat benedictus Mariae Fi-
lius. Fiat.

SEQVENTI DIE SABBATI XV. JANV,
arij, Mane hora octava, continuavit col-
locutionem D· Philippus.

Facta potestate dicendi ab illustri domino Com-
missario Cæsareæ Majestatis, & reverendis, generosis,
nobilibus et præstantibus viris D. præsidentibus respon-
debo ad ea breviter, quæ heri agitata sunt.

PRIMVM ad ea, quæ ad prægrauandos nos
de exemplaribus, & edictis præfatus est clarissimus D.
Doctor,

**Doctor, commodius alibi respondebimus. Et sit modus
aliquis harum exprobationum.**

II. Quod optat similem consensum de ceteris articulis, ut de primo, vere & ex animo idem optamus, vis delicer, ut verbo Dei coniuncti essemus, sicut in primo articulo consensus est.

Ac sperarem posse constitui taleni consensum, si iudices haberemus idoneos. Sicut animaduerti potest in secundo articulo, in quo apparet facilem esse conciliationem. Pius & candidus iudex videt reuera non discrepare definitiones dextre intellectas. Postea in altero loco facilis est dijudicatio, de peccato in Sanctis, si quis doctrinam Pauli considerat, & suæ mentis motus aspicit. Quis nostrum non ex animo dolet, se vexari dubitationibus de Deo, non satis timere, non ardere dilectione multa humano consilio suscipere sine inuocatione, incendi etiam alijs prauis affectibus. Hæc etiam si non accedat perfectus consensus, agnoscit mens pia esset peccata, dolet & petit condonationem. Non igitur difficultis est huius loci dijudicatio.

Atq; vtinam summi principes exaudient vota & gemitus piorum in omnibus nationibus, qui optant, ut Ecclesijs recte consulatur. Ac nunc quidem gratiam habemus clementissimo Imperatori, qui hanc collocutionem institutus voluit, ut aliquando deliberationes de dijudicatione haberi possint. Ac Deum precamur, ut consilia pia & salutaria Ecclesiæ adiuuet.

Hæc breviter adieci, ut ad eam partem præfationis responderem, in qua D. Doctor facit mentionem asperitatis, quæ contra nos exercetur. Quam si adpro-

Dij bat,

bat, doleo. Scriptum est enim. Beatus qui intelligens per egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus.

111. In definitionibus dicit me plura tribuere dona iusticie originis, quam conueniat. Et addit exemplum, Si infanti donaretur iusticia originalis, cariturum eum culpa, etiam si dona cetera non haberet. Respondeo. Non opinor D. Doctorem velle peccatum originis tantum esse reatum, & non etiam auersionem a Deo. Ita fatendum est, iusticiam esse non tantum acceptationem, sed etiam conuersionem ad Deum, & quidem omnium virium (de originali loquimur) Ideo necessario compleatitur haec dona, in mente lucem de Deb. In voluntate conuersionem ad Deum. & in ceteteris viribus debitum ordinem. Et haec haberet infans, donatus iusticia originali. Nisi velit iusticiam tantum de acceptatione intelligi, quod non opinor.

Porro ut differunt nunc peccatum & poena, scilicet, mors & quidquid mors complectitur, id est, languor virium ingenij & corporis, & tyrannus diaboli sicutientis vel in corpora vel aliter. Ita differunt iusticia originalis, & dona addita, scilicet immortalitas & excellentia multiplex mentis & aliarum virium. Sed tamen iusticia originalis, nisi velit solam acceptationem significari, esset rectitudo omnium virium erga Deum. Quare tria illa que dixi necessario complectitur.

Nec aliud voluisse videntur Patres, qui hoc peccatum definitur vel carentiam iusticie debite inesse, vel concupiscentiam, vel ignorantiam in mente, & inobedientiam in voluntate. Item, cum dicunt iusticiam originis esse rectitudinem virium, videlicet erga Deum, seu, ut Nazianzenus dixit, fusile imaginem Del. Hae omnia congruere satis appareat, & spero D. Doctori satis.

satisfactura esse certe non puto eum probare, quod Oc-
cam dicit, se si non impediretur auctoritate patrum, dictu-
rum esse peccatum originale tantum esse reatum.

III.I. Etsi de meis scriptis hic non precipue agitur,
sed de communī doctrīna Ecclesiarū nostrarū, Ta-
men si quod meum erratum mībi obīcitur, ingenue re-
spondebo, ac libenter cedam meliora monentib⁹.

Ceterum quod ait, cum applausu recipi discrī-
men inter originale & actualia, vere affirmare possum,
hoc discrīmen in Eccl. s̄ijs nostris diligenter tradi, ac sem-
per traditum esse. Alius alio fortasse magis proprie lo-
quitur, vt sit. Imo extant nostrorum scripta, in quibus
laudatur Agustinus, quod harum appellationum di-
scrīmen diligentius tradiderit, quam superiores.

Porro in Scriptura videndum est, quando pecca-
tum de solo originali, quando de actuali, quando de
vitro, p̄ intelligendum sit, sicut ſepe vtrungq; complecti-
tur, vt ſeries argumentorum oſtendit.

v. Non moueo litem de loco Ieremīæ, prauum est
est cor hominis &c. possumus enim ut alij testimonij.
Sed tamen iudicandum alij relinquo, an expositio de
ſolis actualibus, ad quæ accedit consensus, reddat inte-
gram ſententiam textus, cum Prophetā dicat, prauum
est cor in omnibus, & peruersum.

Nec in Genesi dicitur, prona eſt ad malum, Sed,
Omnis cogitatio cordis mala eſt omni tempore. Hę vni-
uerſales certe deſcribunt nature corruptionem.

vi. Atrocias quam in tali colloquio conueniebat
in nos inuictus eſt, cum dixit a nobis iniuria affi-
ci Baptismum imo Christum. Hic locus postulat refu-
tationem,

cationem, in qua & de dignitate Baptismi, & de exuberantia gratiae ac beneficijs Filij Dei dicendum est, quem inuocamus, & toto pectore celebrare cupimus. Adfir-mamus etiam exuberare gratiam supra peccatum. Alio-qui enim non adserret salutem aeternam, non vinceret mortem &c. predicamus illud, Spiritum sanctum a-bunde effundi &c.

Sed cum sic argumentatur, si manet peccatum, detrahi merito Christi. Nos autem manere dicimus, ergo detrahimus merito Christi. Respondeo ad minorem, Dicimus non manere peccatum, sed tolli, non solum imputatione, sed etiam re ipsa. Verum in hac vita inchoatur noua & perpetua iusticia, cum deleri incipit, ac mortificari peccatum. Postea exhibetur tota iusticia extincto corpore, quod ut Paulus inquit, morti destinatum est, propter peccatum (scilicet inherens) Illustratur igitur meritum Christi, quod docemus cum scripturis, etiam Santos habere remissionem propter mortem Christi, non propter legem aut propriam dignitatem. Et pri ha-bent certam consolationem intuentes in victimam Filii-um Dei.

Alter Syllogismus est, Spiritus sanctus abunde in nos effunditur. Ergo sic abundat, ut omne peccatum tollat. Concedo, vincit enim peccatum, & inchoat nouam iusticiam, postea consummata renovatione tollit omne peccatum. Interim luctatur cum peccato, sicut inquit Paulus Rom. viii. Sed & nos ipsi, qui primicias Spiritus habemus, getimus in nobis expectantes adoptionem filiorum. Item, Spiritus interpellat pro nobis gemitis inenarrabilibus. Abunde igitur effunditur in corda Spiritus sanctus, qui vincit peccatum, & eo or-dine

dine tollit, ut dictum est. Sicut & Zacharias xij. inquit, effundi Spiritum gratiae & precum &c. videlicet, quia Spiritus sanctus exusitat corda, ut gratiam agnoscant, credant remissionem peccatorum, & expectent liberacionem ac vere inuocent, complexus videlicet principales cultus, qui proprij sunt illius nouae iusticiae.

Tertium Argumentum, in quo dicitur, detrahi Sacramento Baptismi. Si fide opus est ad petendam remissionem, frustra datur remissio in Baptismo. Respondeo. Mirus est intellectus Baptismi, si sanctificari infantes sine Spiritu sancto existimant. Nam cum remittitur hoc peccatum simul datur Spiritus sanctus, qui repugnat, in quibus lucere iam fides debet, quem & agnoscat infirmitatem, & luctetur cum hoc peccato, & perat condonationem. Itaque recte conueniunt hæc, & condonari per Baptismum, & in adultis fide opus esse, quem petit condonationem, ut dictum est. Nam cum in Baptismo datur Spiritus sanctus, in adultis, quinon excidunt, certe est efficax.

VII. **Venio ad Augustini loca.** Quanquam ut sit in multis controversijs saepe dissimilia testimonia ex Scriptoribus citantur, tamen est æquum iudicis, & amantis veritatem, querere perpetuam autoris sententiam. Nec vero dubitamus perpetuam hanc esse sententiam Augustini, quam commemorauimus, etiam si alias commodius, alias minus commode loquitor, ac iudicium lectoribus permittimus.

Quod enim D. Doctor eludit citata testimonia facile est iudicium quæ sic sententia. Negari enim non
B potest

potest, quin locus in Iohannem tractatu. 41. quem citauimus, & de renatis loquitur, & de malo originali. Inquit enim, Quam diu viuis, peccatum necesse est esse in membris tuis. Quod non potest intelligi de actualibus, ad quæ perfectus consensus accedit.

Et locus contra Julianum de renatis loquitur, Nam diserte dicit, Concupiscentia carnis, aduersus quam bonus concupiscit spiritus, & peccatum est &c.

Possunt autem colligi multa testimonia, quæ sententiam nostram confirmant. Ut contra Julianum libro. iij. Lex peccati repugnans legi mentis, quæ in tanti quoq; Apostoli membris erat, remittitur in baptismo, non finitur.

Ad Macedonium. Credentes iusti sunt propter participationem gratiæ, peccatores autem propter vicia infirmitatis. Quantum igitur ex fide iustificati sumus, iusti sumus. In quantum autem reliquias ex Adam trahimus, sine peccato non sumus,

Sed amitto hanc recitationem, & peto sententiæ am perpetuam autoris considerari, Nam causa precipue nititur testimonijs propheticis & Apostolicis. Ideo veniamus ad locum Pauli ad Rom. vij.

Dominus doctor bene nouit esse quandam dissimilitudinem interpretationum Origenis, & illorum qui eum secuti sunt, & alteram quam vocamus nunc Augustinianam. Nec tamen arbitror d. doctorem Origenicam sic amplecti, vt eam anteferat Augustinianæ. Et cum Scripturæ sententia certa sit, vnam esse veram & solam amplectendam sentimus. Itaq; reiecta Origenica, textum ipsum inspiciamus, in quo Paulus illam singularē Euangelij doctrinam de vsu legis, de liberatio

ne

ne quæ sit per gratiam , & de infirmitate reliqua , su-
pra quam tamen exuberat gratia , copiose exponit .

Primum enim inquit , Sine legæ peccatum fuisse
mortuum , In qua sententia , sicut in reliquis , Origenes
varias opiniones colligit , & nihil firmi tradit . Cum hæc
sit sententia vera , sine lege non agnoscit peccatum , agni-
tione illa quæ terret , & paiores incutit conscientijs , de
qua alibi inquit , Lex iram operatur , Item Aculeus mor-
tis peccatum est , potentia peccati Lex .

Sequitur in textu , Ego autem vixi aliquando si-
ne lege , hoc est , securus non sensi terrores legis . Veni-
ente autem mandato peccatum reuixit , & ego mortuus
sum , videlicet , agnito peccato sum oppressus terroribus
mortis , & iudicio legis . Hæc prima pars est , in qua de
vsi legis concionatur .

Postea attextit certamen renouati hominis post illos ter-
rores . Est igitur continua sententia . Et sicut de se loqui-
tur initio , ita loquitur & postea de sua persona . Ac ne
potest quidem intelligi , nisi de eo qui iam renouari cepit
& aliquoties dicat . Delector lege Dei secundum interio-
rem hominem . Quod non dici potest , de non renato .
In hoc igitur inquit , inhabitare peccatum . Et quid intel-
ligat peccatum fatis ostendit , cum diserte addit . Pecca-
tum illud repugnare legi mentis , legi Dei . Non igitur
significatio alia vocabulo peccati attribuenda est , sicut d.
doctor Metalepsin facit , peccatum dicit , quia sit a peccato
factum . Quanq[ue] id quoq[ue] suum habet locum . Sicut supra
ex Augustino citauimus , & peccatum & causam peccati ,

B ii

&

& poenam peccati, hunc morbum dici. Sed nominatim Paulus hic de infirmitate loquitur repugnante legi Dei. Id autem peccatum vocari sua natura nemini obscurum est.

Huc accedit deinde & altera sententia, in qua ad citationem meam reprehendit D. Doctor. Sensus carnis ini-
nicticia est aduersus Deum Res eadem est, si maiusculi di-
ci. sapientia carnis. Quia certe Paulus loquitur de opinio-
nibus carnalibus, seu rationalibus, quas habet homo secun-
dum naturam hanc corruptam, & de motibus voluntari-
bus, qui illis erroribus respondent. Hoc totum significan-
tius dicitur in textu, phronema, quam vulgo legitur sa-
pientia. Esi de vocabulis nihil pugno. Rerum haec con-
trouersia est, nam ex hoc loco multa pendent, Non po-
test bene lucum Christi satis conspicere, nisi morbo agnito
Et cum recepta est opinio rationalis, concupiscentiam
seu infirmitatem illam, in intellectu, & voluntate, & apo-
petitu sensitivo, & viciosos motus, quos vocant pri-
mos motus &c. non esse peccata, statim obrepunt ima-
ginationes falsae de lege, quod homines legæ iusti sint, le-
gi satisfaciant &c.

Cum autem dubitari non possit, quin sua natu-
ra sit peccatum id quod vocatur iniuncticia aduersus De-
um, Quid enim dici potest atrocius? satis illustre testi-
monium habemus nostræ sententiaz. Conuenit hue eti-
am quod primæ Iohann. iiij. dicitur, Concupiscentia car-
nis non est ex patre &c.

Quod autem Iacobus dicit Concupiscentia cum parit,
parit peccatum, recte dicitur, Nec sequitur ipsam con-
cupiscentiam propterea non esse malum sua natura dig-
num morte æterna, Sed ut est arbor mala, ita fructus
Hec

malos parit . Sicut alibi Paulus, fractus peccati.

Nec illud obstat, quod disputant, non simul stare gratiam & peccatum. Verum est excuti Spiritum sanctum & gratiam ac amitti fidem. qua iustificamur, ad missis peccatis contra conscientiam , Sicut Paulus inquit. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Sed idem factetur simul esse in renatis Spiritum sanctum & morbum illum, quem vocat peccatum qui non est ociosus . Ideo inquit. Si actiones carnis spiritu mortificabitis, viueris. Et hoc modo coniungit alibi & sepe, veterem & novum hominem . Caro concupiscit aduersus spiritum. Spiritus aduersus carnem . Vetus noster homo crucifixus est &c. Ut in curatione inchoata est sanitas , ita hic inchoata est renouatio .

Et tamen exuberat gratia, quod videlicet condonantur reliquiae peccati, & morbus paulatim aboletur & integra nouitas, videlicet perpetua iusticia & vita donatur.

Hæc nihil habent obscuri, nihil perp'lexi, & sine villa dubitatione in scripturis sanctis Prophetarum & Apostolorum ita tradita sunt Ideo his testimonij conseruimus, Et tamen Ecclesiæ testimonium non aspernamur. Ideo Augustini dicta citauimus, qui & ipse superiores Scriptores allegat.

Quod autem postremo loco proposuit d. doctor, vt dicamus culpam tolli.

Respondemus . Satis clare nos testatos esse, tolli reatum, sed quod hoc molitur , vt eo perducamur, vt hunc morbum reliquum tantum poenam esse fateamur, nequaquam adsentimur.

Ac mihi quidem ut ignoscat peto, si non aliter
cum ipso velim loqui, quam quotidie in precibus eo-
ram Deo loquor,

Certæ cum cogito dubitationes, cum agnosco
quantum absit ab illo timore & amore Dei, qui requi-
ritur, non possum iudicare tantum poenas esse. Fateor
& agnosco esse peccata. Et sic tota Ecclesia precatur, Di-
mitte nobis debita nostra.

Itaq; propositam illam mitigationem non possum
admittere. Ac peto potius ut ipsi Scripturæ aduentian-
tur, & suis conscientijs, Quæ & ipsæ agnoscunt in quo-
tidiana vita, hæc mala non tantum poenas, sed sua natu-
ra peccata esse. Sed condonari Sanctis, sive peccatis
condonationem.

Reliqua est particula de citato loco, Peccatum re-
mittitur, non vt non sit, sed vt non imputetur. Quod
ad me attinet, agnosco male citatum esse. Sed hæc senten-
tentia saepe in Augustino tradita est. Alibi inquit, Non
vt non sit, sed vt non regnet.

Et mutassem ipse multo ante, si editionibus ad-
fuisse.

Reliqua omitto, Et si opus erit, declarabo no-
stram sententiam copiosius.

Quod de locis Micheæ & Ezechielis. & alijs nihil di-
ctum eit, Respondi in summa, Peccatum in Baptismo
erit, quod ad reatum attinet, Et dari Spiritum sanctum,
qui inchoat nouam iusticiam, hæc postea consummas-
tur.

Ita Prophetæ non de vno tantum opere Baptis-
mi,

mi, sed de tota significatione & effectu loquuntur. Sicut
alias sepe complectuntur inchoatam nouitatem & con-
summatam, Vt Ieremias xxxi. Feriam fœdus nouum &c
Item Iocelis. ij.

Dixi quantum potui iam, oro etiam ut audiantur
reliqui, qui possunt ista melius dicere.

Finita hac oratione ex mandato illustris domini
Commissarij Cæsareæ M. & dominorum presidentium
petitum est, vt Doctor Ecclesiæ, quantum possibile esset
contraheret sermones, & diceret ea quæ pertinere vide-
rentur ad ipsum negotium, omissis alijs. Et ut in egeris
idem fieret &c.

Conclusio.

EODEM DIE, HORA SECUNDA
POMERIDIANA D. DOCTOR
ECCIVS.

Illustris Reuerendissimi, ornatissima prestantissimo
cum virorum corona.

Ad ea quæ venerandus d. Magister hodie pro-
posuit, etsi plura forent dicenda, pro arduitate negotij,
me tamen tempori accommodabo. Quantum enim ad
exemplariorum mutationem attinet, sciens iam pretes-
reo.

Quod uero edicta Principum respicit, & arbitra-
tur Dominus meus me non probare asperitatem illam
Profecto magna esset Eckij temeritas, si Regum et Prin-
cipum facta temere iudicaret.

Id autem quod inter præfandum immis-
cuit, De motibus mentis, & peccato Sanctorum,
cum dubitant, non satis timere vel ardere dilectio-
ne, Etsi hoc ad alium pertineat Articulum ante
viginti

viginti annos Lipsiæ per me disputatum , aduersus Lut-
herum & Carolostadium , cum oportone locus ille tra-
ctabatur , Deo dante , non deerunt Ecklo sacræ scriptu-
ræ , Patrum autoritates , ad hæc rationes inuictæ .

At quia d. Magister post longam orationis tra-
ctum , in eandem descendit materiam , motus illos , quos
solent Theologi primos appellari , Constituere homi-
nem in inimicicia Dei , quod ex allegato Apostoli loco
de prudentia carnis cupiebat adstruere , Cum tamen lon-
gæ aliud sit , etiam sua interpretatione , prudentia carnis ,
phronema , quam concupiscentia , fomes & morbus ille .

At omnium vestrum presentium prudentiam te-
stor , Quis arbitrabitur ex illis ipsis primis motibus , tam
atrox crimen committi , Cum , n. nemo illis careat , & pror-
sus nobis iniurias suboriantur , sit ergo vir bonus , qui his
motibus ad auariciam , adulterium , vindictam , aut alia
crimina extimuletur , qui tamen rationis ductu huic ten-
tationi viriliter auxilio Dei resistat , ne regnet & obedi-
at concupiscentijs illorum motuum , Quanto rectius ad
sanctorum patrum sententiam dixisset , primos motus
si his non consentiatur , non habere culpam criminis . Et
si uon existimet d. Collucutorem , pro sua moderatio-
ne , vniuersos homines tam graui velle onerare crimen .
Tamen indoctiores Ecclesiarum predicatorum , crude in-
telligentes huiusmodi concupiscentiam , capitale adse-
runt esse peccatum & horrendum , hominesq; constrin-
gunt in ineuitabile peccatum , dum aut vir , matrona ,
aut honesta virgo huiusmodi connatis motibus titillatur .
Nem si consenserit , actuale peccatum perficitem . Si non
consenserit , dñus per concupiscentiam remanehitem ad-
firmant

firmant peccare, quod a Patribus semper fuit vitatum, ne in lege Christi perfectissimam quoque casu homo fiat perplexus. Ut etiam Gerson illustris apud eos Theologus in Moralibus, & alias saepe docet.

Quin vno ex hac radice eo deuehuntur, vt innocentiam infantilem etiam renatam capitalibus onerent peccatis, dum fame pressa cibum petit, aut lac maternum, aut frigus refugiens expetit calore temperari. Hæc de Domini collocutoris mei præfatione.

Antequam vero rem ipsam aggrediamur, videor iustum seruasse ordinem, quod cum heri colloquium meum, conclusurus eum rogitarbam, Ut cum fratribus suis Christianam nobiscum concordiam iniret, monstravi quod iter, per quod facilis nobis transitus, in delectu Augustano, quasi in fine meas preces refecit, eo quod quotidianis precibus Deo supplicet. Dimitte nobis debita nostra.

Verum si maluisset sequi Augustinum, quem factat suæ partis esse, non fuisset aspernatus humiles preces meas, ex caritate & amore concordiae prodeentes. Nam diuus Pater libro primo contra duas Pelagianorum epistolas affirmat, Nos non dicere propter concupiscentiam, Dimitte nobis debita nostra, sed illud quod sequitur, Et nenos inferas in tentationes.

Cum autem non me fugiat vestras excellentias & dominationes expetere, vt sim brevior, votis vestris studebo obsequi, Ita tamen, vt nihil depereat veritati Euangelicæ, quod ut præstem commodius, omnes suppliciter precor, memori mente teneant, quæ in fascem

F tam

Iam redigo. Omnia enim quæ velex Apostolo, Arguisti
no, & alijs sunt allata intelliguntur vere a sanctis Patri-
bus conformiter de concupiscentia vel ipsius somnis, vel
malis eius affectionibus, exercentibus nos per totam
hanc vitam, ut non absone diceret Iob, Militia est vita
hominis super terram (Augustino sic citante) Nam hæ
sunt veteris hominis atq; primi Adæ terreni reliquæ,
quæ exuere oportet, & de die in diem renouari. Opor-
tet mortificari illas reliquias, legem membrorum debili-
tari. Hinc ieiunia, vigilæ, castigationes corporis in Ec-
clesia constituuntur. Et ab aliquibus voluntarijs votis
adsumuntur. Quod cum pauci simus, qui illa facimus,
non mirum, si concupiscentia, fomes, Lex membrorum.
Tyrannus iste regnat in mortali corpore nostro. Quæ
dum nos pertrahunt saepenumero in consensem pecca-
ti, merito nos omnes infirmitaram hanc deprecatur, a
qua sanctissimi viri se petierunt liberari.

Hoc ita præfato, obiter percurramus quæ hodie
suerunt adducta.

In puncto enim definitionum attulit, lucem &
conuersionem ad Deum ad iusticiam naturalem pertinu-
isse. Hoc profecto in scripturis & patribus non inuenio.
At iusticia naturalis plurimum tribuit illis emolumenti.
Quemadmodum colloctor meus confessum subiecit de
morte & condependentibus malis. Itaq; quoq; iusticia
am naturalem habuisse dona addita. Sed ex illo inferre
identitatem donorum metaphysice rationi minus con-
gruit. Sicut & illud, quod iusticiam originalem seu na-
turalem dixit omnium virtutum complexam rectitudi-
nem.

nem. Si de sola iusticia loquitur, non donabimus contra Augustinum. Si vero de iusticia illa loquitur, cum suo toto comitatu, maiora illi tribuere non verebimur. Itaque iusticie illius naturalis naturae institute amissionem, consecutam esse ignorantiam in mente, quam heri Dominus collocator appellabat caliginem & inobedientiam in voluntate, fateri illud non abhorremus. Cum sancti Bernhardi sententia sit recepta, etiam rem illo peccato originali, sequelas noxias & poenas remainere.

De Occam inducto, quem forte xxvi. annis non vidi, nec tamen sic excidit memoria, quam diuersa fuerit doctorum super peccato originali sententia. Ut aliqui maxime veteres, ad morbosam illam concupiscentiae qualitatem respicientes, originis peccatum per eam definerint.

Rursus iuniores formale ipsius attentes, reas, cum concupiscentiae & iram Dei, quod natura essemus filii trae, & ita priores partes reatus tribuerunt. Hanc sententiam Occam & alij iuniores secuti, veteres tamen ob autoritates patrum non audebant rejicare. Quare Gabriel Theologus Germanus, variarum opinionum conciliator studiosissimus, etiam hae parte Doctores in concordem traxit sententiam.

Porro discrimen peccati actualis & originalis peccati doceri in Ecclesijs, sicut heri mihi placuit, hodie quoque non displicebit. Nam de Magistro venerabili & sui similibus doctis viris non dubito, quin illa & alia adtempore possint. At vereor, cum indocti Concionatores, quorum maior est pars, sicut etiam apud nostros, in illa scripta nondum emendata inciderint,

F. h. carentes

carentes sale sapientiae labantur , ne quid durius dicam

Nec est necessarium, ut diutius Ieremias locum ventremus . Quod hominis cor prauum & peruersum ab adolescentia, vel propter ipsam concupiscentiam , male illicem , vel actualia peccata , fateamur,

De vniuersalitate lectio Ecclesiastica quod memini, non habet . Quod si etiam habuerit, sabbatarium est quomodo in sacris litteris sunt recipienda vniuersales propositiones. Sicut omnis Iudea exiuit ad Iohannem, Tristum est illud.

Miror autem vehementer , quod venerandus M. tacite voluit me suggestare in hesterna citatione Genesis , cum lectio Ecclesiastica constanter ita habeat, sicut citauit Sensus & cogitatio humani cordis in malum propria sunt ab adolescentia sua.

Cum vero astruit , suos nihil detrahere vel dignitati Baptismi , vel merito sanguinis Christi effusi. Adseritur enim in Baptismo abunde dari gratiam, & abunde Spiritum sanctum . Recte quidem hoc. Ita enim Paulus loquitur ad Titum per me citatus . Verum an vobis alii presentibus satisficerit, nescio . Mibi profecto non satisfecit . Quomodo enim vel gratia , vel Spiritus sanctus abunde daretur in Baptismo . Si non potens esset culpam omnem remittere & aboleire :

Nam sic sentiendo , potius dicendum foret , culparam abundare & exuberare, qua per gratiam Baptismi non posset exterminari, esset enim consecutaneum , Baptismi Sacramentum esse impotentius, quam poenitentiae in quo nedum culpa, sed poena quoq; aduersatorum iudicio adimitur .

Baptismus

Baptismus vero tanquam fragilior, culparum totam
non posset auferre.

Quae subinde dominus meus adiecit de incipiente
iusticia, mortificatione, renouatione & similibus, ex
communi nostro proloquo verum recipiunt lensem.

Sic de concupiscentia spiritus apud Paulum, de
effusione spiritus apud Zachariam, nos sponte illos lo-
cos heri praoccupauimus. Veluti nemo est, qui non ex
periatur colluctationem carnis & spiritus.

Neque mihi satisfacit, cum admiratur Baptismum
in pueris, qui luctetur & petat condonationem. Pue-
ri, ut ait Moyses, hodie non sicut, quid bonum, & quid
malum. Rogo dominum meum, iam a xxv. ferme an-
nis notum, ut magis admiretur Baptismi efficaciam, &
virtutem regenerationem, qua corpus tangit, et animam ab
luit, ut Augustinus inquit. Sibi ipsi mouit difficultatem,
quomodo Baptismus conferat gratiam & spiritum Baptis-
tato infanti, in quo tamen remaneat culpa. Et quod Lu-
ther ait, & que manere peccatum originale post Baptis-
ma, sicut ante. Fateor paruitatem ingenij mei, non poten-
tē capere, quod puer sit amicus Dei per gratiam, & initius
Dei per culpam. Et ut apertius dicam quod volo, cū con-
cupiscentiae culpam in homine facilius perpetuam, usq[ue] ad
consummatam reno uationem, non est homo in terra
quin milles milibus eum oneremus peccatis, & iisdem ca-
pitalibus, ut aliqui ex vestris dicunt, propter illud Con-
cupiscentiae culpam.

Quis ergo ex ample terrarum orbe salubritur, tot
laqueis capitalium peccatorum implicitus, ut ei prop-

F ij ter

ter continuum concupiscentiae peccatum, a p̄t̄ero in eu-
nabulis usq; ad decrepitam senectutem, respirare nullum
tempus detur, quin potius omnes sine discrimine prop-
ter hæc capitalia peccata essent æterno igne cruciandi.

Ad Augustinum hodie repetitum tractatu xli. Su-
per Iohanne, pleniter fuit responsū. Et dominus Col-
locutor, si plenam Augustini lentitiam adduxisset, ha-
buisse solutionem, subdit enim Augustinus. Saltem illi
regnum auferatur, non fiat quod iubet. Ecce de concu-
piscientia sollicitante ad peccatum loquitur, quam recte
in libro ij. Contra Iulianum, sub nomine legis peccati fa-
tetur remitti, Sed non finiri.

Quod ut verum sit, adeat venerandus M. eum-
dem eodem libro dicentem, iam ne discernis & iam ne
perspicis & in Baptismate fieri omnium peccatorum
remissionem. De lucta uero subdit. Et cum Baptisis
fieri quasi citule bellum interiorum viciorum, & post
paucā. Quamvis non eodem modo appelletur pecca-
tum, quo facit reum, cum sequentibus &c.

Sic quod Augustinus ad Macedonium appellat
credentes, esse peccatores, non viso loco, Augustini
mentem ex verbis in Psalmum accipio. Omnes præua-
ricatores terræ, Infantes inquit, sunt prævaricatores,
sicut & peccatores improprie. Notetur vocula impro-
prie.

Porro cum d. Doctor dicit Eckium fecisse
Matalepsin de vocula peccati. Non fuit ille Eckij
sed

sed Augustini, non in vno loco facta.

Neque ego volo eruditissimas aures auditorum prolixiore expositione septimi capituli ad Rom. mollescere. Cum non existimem, nos hic positos fore, ut Lectores Quod munus nobis in Scholis domi est expediendum.

Itaq; vt vno verbo me explicem, In tanta Doc̄rum varietate, mihi h̄es non displicuit, Augustini sensis sententia, cui si d. Magister accommodauit non sentio. Sed ea quae attulit ex sententia capituli sui, non recipio.

Quantum vero attinet ad dictum Iohannis in secundo primæ, nihil sibi suffragatur. Est enim autoritas Sabataria. Omne quod est in mundo, concupiscentia Carnis est, concupiscentia oculorum & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, Sed ex mundo. Vbi graphicè tantorum criminum, quæ in mundo sunt, causas descripsit.

De Iacobo nemo dubitare potest, quin pro communi sententia faciat, Concupiscentiam, adstruens quando conceperit parere peccatum. Quod tum fit, quando voluntas affectibus concupiscentiae consentit.

Postremo ut aliquid videatur tribuere efficaciae Baptismi, tolli fatetur, reatum. Queram ex ipso. An etiam culpa tollatur vel maneat, nolo enim rixari, de verbis, quod Luther ante tot annos reatum dixit Sophisticum, Sed hoc scire aueo. An ablato reatu, maneat culpa remanens peccatum, aut minus. Si enim culpa non remanserit, sed simul cum reatu

reatu tollatur , facilis ad optatum concordiae terminum
perueniemus .

Sin autem inuolucris verborum , sicut quidam alii
fecerunt , hanc teneret sententiam , Baptisum videlicet
adferre remissionem peccatorum , sed non auferre pecca-
tum , in eodem versaremur ambiguo .

Nam quae dixit de varijs , prauis cogitationibus
suborientibus nihil moramur . Quas Doctores etiam
Catholici muscis Aegyptiacis comparauerunt .

Nec satisfactum est autoritatibus Micheæ , di-
centis omnia peccata auferri , proïci in profundum . Nec Ezechieli testanti , mundatos ab omnibus inquinamen-
tis . Cum immundissimum restaret concupiscentiae pecca-
tum .

Minus etiam A postolo responsum ad Corinthios ,
cum inquit . Et haec quidem fuisti , Sed abluti es tu .
sed sanctificati es tu , sed iustificati es tu . Quae competere
non possunt in Baptisatum , adhuc peccato remanente
obligatum .

Et ut pleniter sententiam Ecclesiæ adstruamus ,
placet altius repetere Pauli sententias , qui cum dixisset
Romanis . Ne regnet peccatum in mortali vestro cor-
pore , ut obediat concupiscentijs eius , subdit . Quid er-
go . Peccabimus : quia non sumus sub lege , sed sub gra-
tia . Absit . Cur ergo ex aduerso dicitis esse peccatum , vbi
Paulus prohibet . Absit inquit , ut peccetis ,

Iacobus quoq[ue] inquit . Resistite Diabolo & fugiet
a vobis . Si peccatum concupiscentiae per hanc vitam in
nobis remaneret quando Diabolus aufugaret .

Porro Paulus ad Coloss . inquit . Mortificate mem-
bra vestra super terram , fornicationem , immundiciam ,
avariciam

avariciam &c. Si semper remaneret peccatum, usq; ad consummatam renouationem, nemo ex Christianis mortificaret membra sua.

Non dissimili pugnat sententia ad Rom. dicens. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, vivietis. Remanente culpa concupiscentiae nemo viueret, & minus implere tur quod ille iussit, vt destruamus corpus peccati, vt vita non seruiamus peccatis, Quod illos fecisse existimatum est, de quibus idem meminit, Sicut hodie adducuntur, qui sunt primiciae spiritus, expectantes adoptionem &c.

Et quod ab initio dixit capit^{is}, nihil damnationis esse his qui sunt in Christo Iesu, subdit causam, quia non ambulant secundum carnem, Frustra etiam idem Apostolus animasset catholicos, cum inquit, Lex spiritus vita in Christo Iesu, liberavit me a lege peccati & mortis. Quae non competit in habentem capitale peccatum.

Quas autoritates Pauli cum alijs similibus de latrone & mundatione Baptismi fortiter oppono docentibus concupiscentiae peccato nos tota hac vita esse constringatos.

Et licet sepe audiuerimus iam Augustinum, tandem innumeris alij quoq; eius loci, pro confirmanda Christianorum sententia, Placet tamen vel illud adferre ex libro i, de ciuitate Dei Cap. xxv. Quod si concupiscentialis inobedientia, quae adhuc in membris moribundis habitat preter nostrae voluntatis legem, quasi lege sua moueatnr, quanto magis sine culpa est in corpore non consentientis, si absq; culpa est in corpore dormientis. Verba minime dubia, Concupiscentiae motum non plus nec corpori, non consentientis, sicut nec dormientis.

G

Et

Etrursus & clarius loquitur, Fomes inquit ante Baptismum poena est & culpa, post Baptismum vero poena est non culpa,

Atq[ue] de peccatorum meritis, & remissione lib. i, Cap. xxxiiij. Ostendit in puerō Baptisato nec originale esse peccatum, neq[ue] actuale, cum multis similibus.

Prodeat quoq[ue] in aciem pro veritate tuenda S. martyr Cyprianus de ablutione pedum, vbi inquit. De abdito & secretissimo Spiritu S. munere venit. & huius gratiae liquor emanat, sic lauans quos parentalis labes inficerat, ut nec actualis, nec originalis macula, aliqua in parte post ablutionem illam vestigia relinquat, Vbi aper-tissimis verbis Martyr affirmat, vestigia maculae originalis nulla relinquuntur.

Sententia est etiam divi Ambrosij in epistolam ad Corinth.

Sancte ergo dixit Augustinus lib. ii. de Civitate Dei, loquens de pueris Baptisatis. Quibus inquit nihil est innocentius.

I Postquam vero Prophetas, Euangelium & Apostolos, sanctos patres audiuvimus praeflat sententia nostram rationibus quoq[ue] firmare. Nam adserere retinens peccatum, qnod nobis iniuris impugnaret, addo etiam expugnaret, vbi libertas arbitrij seruaretur? Cum inconcussa & firma stet Augustini sententia de alijs peccatis quam originali,

Peccatum est adeo voluntarium, vt si non sit voluntarium, non sit peccatum.

II Præterea & quod eadem radice pugnat nullum mandatum debet dari, nisi de bono vel malo contingenti. Si autem hoc concupiscentiae peccatum esset in nobis necessarium, nullum super eo datum fuisset mandatum

tim. Vis rationis traditur per Augustinum lib. i de Doctrina Christiana, Et quod ipse testatur de gratia & libero arbitrio. Mandata Dei non prodeissent homini, Si in his non haberet liberum arbitrium.

III Cuilibet quoq; Christiano constat eum debere conformiter agere præceptis diniñs, alioqui non poterit assequi vitam æternam, Hoc quod Augustinus adsumpsit de Spiritu & litera. Et Christus ipse testatur, Si vis in vitam ingredi, serua mandata, Si quis enim mandata Dei nō seruauerit, maledictiones super eum venient de quibus in Deuteronomio, Ad ista ergo inconuenientia vitandas, satius est vim & efficaciam baptismi agnoscere, meritum Christi in baptismo agentis multis laudibus prosequi, innocentiam infantium post baptismum non leuicia plusquam Herodiana persequi. Sed Deo gratias agere, qui pueris innocentiam restituit, Et nos adulti, qui perperam sæpe concupiscentiae tentanti consentientes diuino implorato auxilio fortiter terventionibus resistentes à Deo Optimo Maximo in æterna beatitudine coronemur.

Hæc ita volui adferre, ut venerabilid. Collocutori satisfacerem, & superadderem quoq; ad hanc materiam pertinentia, rogans etiam atque etiam, ut formulam concordia nobis tolerabilem adhuc cum fratribus suis acceptare velit, quo pax in Ecclesijs Germaniæ in ædificationem subditorum fœliciter redeat, Ita precor.

SBQ VENTE DIE DOMINICO VIDELICE T

xvi. Ianuarij, Hora tertia pomeridiana.

Primum Doctor Conradus Braun nomine presidentium, statibus confessioni Augustanae adherentibus significauit, quod Do. Commissario & Do. præsidentib. uidetur, preterito biduo de secundo cōfessionis articulo

G ii ab

ab utraq; parte satis esse disputatum, Ideo illos petere, vt
ip̄i velint super eo articulo vterius colloqui super sedere.

Statuum vero Augustanæ confessionis nomine D.
Philippus respondit.

Quanquam cupiant domino Commissario & do-
minus presidentibus gratificari, existiment tamen rem
esse admodum grauem, non ad ea de quib; heri sint ac-
cusati respondere, Ideoq; petere, vt quod in huiusmodi
causis sit usitatum, etiam ipsis concedatur, videlicet, vt
quoties dicit actor, toties audiatur reus.

Ad haec iussus est præsidentium Orator respon-
dere, Quod licet satis sit ab utraq; parte super secundo ar-
ticulo collocutum, nolle tamen dominum Commissari-
um & dominos presidentes ipsorum petitionem denegare.
Sed ita, vt alteri parti posteriores dicendi partes
seruentur, eo quod Confessio & Apologia ab ipsis ob-
latæ, sint vice primæ propositionis.

A diecit petere d. Commissarium & dominos præ-
sidentes, vt sermones utrinq; contrahantur, ne spacium
vnius horæ excedant.

Sub ista d. Philippus dictorum statuum nomine
gratias agit domino Commissario & dominis præsiden-
tibus ostenditq; esse quædam superiori die dicta ab ad-
uersarijs atrociss, deinde adducta etiam argumenta que-
dam, quibus necesse sit respondere. Petit etiam, vt cui
libet ab ipsis partem ad hoc colloquium deputato, pro-
se dicere volenti, sicut antea concessum esset, non denega-
retur.

Item

Ite*m* videri ipsis, cum aduersarij priimum dicere ce-
perunt, eos esse actores. Nam confessionem & Apolo-
giam oblatas, esse materiam circa quam hec causa verse-
tur. Quare postremo monuit æquum esse, vt
ipsis, non aduersarijs, postremæ dicendi par-
tes permetterentur.

ORATOR presidentium subiecit, videri domi-
no commissario & dominis presidentibus quod ad
continuandum & concludendum colloquium super isto
puncto, facienda sit iam ab vtracque parte conclusio.

Et quod ad alios articulos pertineret, velle domina-
tionem ipsius cum presidentibus crastina luce suam de-
clarare sententiam.

RESPONSIO TERCIA PHILIPPI.

Nec prolixitas heſterna orationis, nec cauſa ipsa,
in qua nihil est perplexi, difficultatem aliquam mihi ad-
fert in respondendo. Sed duæ res aliae laborem mihi au-
gent, & veritati adferunt periculum. Videlicet, quod
neglecto ordine clariss. d. Doctor varie res miscuit, &
verba quædam captat ambigua, vt cauſæ nostræ noce-
at. Ut cum pro peccato seu vicio quod in Sanctis nos di-
cimus reuissum & condonatum esse, ipse vtitur alias in-
ſidioso vocabulo criminis; alias Capitalis peccati, alias
culpæ. Cum inter hec plurimum intersit. Interdum
mea verba omnino deprauat. Ut cum ait, Me mirari
Baptismum, in pueris, qui petat condonationem. Hec
portenta verborum nequaquam nostra sunt.

Cum hoc modo offudit nebulas, deinde addidit
atrocia conuicia, tribuit nobis Herodianam leuiciam.
Ego ab vtracque re abhorreo, & a Sophistica, & a maledi-
G iij centia.

sentia. Et arbitror voluntatem esse clementissimi Imperatoris, & illustris domini commissarij & dominorum præsidentium, ut placide veritas queratur. Et mihi conscientius sum, me hactenus ingenuus, & sine ullis suis, declarasse nostras sententias. Hæc ratio si mihi mutanda est, optarim clarissimo d. Doctori alium collocutorem dari. Maxime enim à negocijs religionis abesse Sophisticam oportuit, & certare conuicij nequaquam habet.

Baptismus infantium defensus & ornatus est multorum scriptis apud nos. Et sumus pleriq; patres familiæ. Certe de liberorum nostrorum salute cogitamus. Quoties ipse audiui inculcari hanc vocem, Non est voluntas patris, ut pereat unus de parvulis istis. Sentimus eos in Baptismo fieri filios Dei, accipere Spiritum sanctum, & manere in gratia, tamdiu quo ad non effundant eam peccatis actualibus ea ætate quæ iam dicitur rationis compos. Morbus autem qui adest, non est capitale, sed remissum & condonatum peccatum. Definat igitur nobis tribuere Herodianam seuiciam, aut vicissim audiet, quæ non uollet.

Spero me excusatum esse prudentibus quod hac vtor præfatione. Nam hoc maledictum dissimulare non licuit. Tribuo eruditionem d. Doctori, tribuo etiam candorem. Ideo libenter cum eo cogitationes meas conferrem, sicut soleo cum multis, si sine animi acerbitate & sine Sophistica disputaret. Sed hæc rixæ nihil me deflectant, nec sunt utiles ad tranquillitatem. Nunc venio ad ipsius responsonem.

Ac primum de vocabulis dicam. Crimen Vocatur actuale peccatum, & quidem factum, quo Lex Dei contra

contra conscientiam violatur, Cum hoc non est gratia,
Nec dicimus viciosos motus in sanctis, quibus repugnat,
crimina esse. Ac perplexitatem illam, de qua dixit, maxime explicat doctrina nostra de Iustificatione. Ostdimimus quomodo placeat obedientia, cum tamen sit imperfecta. Rursus etiam dicimus, amitti iusticiam & gratiam, cum violatur lex Dei contra conscientiam, sicut Paulus inquit, Qui talia agunt, regnum Dei non possunt debunt.

Discernimus etiam appetitiones & depravationem, Ideo iniuriam nobis facit, Cum ait, nos infantes onerare capitalibus peccatis, cum fame cibum petunt, aut frigus refugiunt.

II Sæpe repetit nomen Capitalis peccati, quod intelligimus peccatum regnans (ut Paulus loquitur) seu originale seu actuale. Toties autem testati sumus, tribui renatis non regnans peccatum, sed condonatum.

De Culpa mouemur ambiguitate vocabuli. Nam veteres plerique appellatione culpæ vtuntur pro reatu, id est, imputatione, qua aliquis reus est. Recentiores simpliciter pro peccato, & distinguunt contra poenam. Quare ut obtineat hunc morbum tantum esse poenam, non vicium pugnans cum lege Dei postulat, ut dicamus tolli omnem culpam.

Si culpam tantum intelligeret reatum, nihil impediret. Sed si hoc vult, reliquias morbi tantum esse poenam, & non sua natuta vicium repugnans legi Dei, nequaquam assentior. Ac dico, nimium extenuari hoc malum, & inde sequi alia incommoda. Nam si concedamus nullum esse in sanctis peccatum, pugnat id dictum cum Iohanne. Si dixerimus, quod peccatum non habemus, mendaces sumus. Et accedit imaginatio, quod homines legi Dei satisfaciant, etc.

DIXI DE VOCABVLIS, ET SIMVL
respondi ad postulationem heri proposi-
tam, de culpa.

III Nunc ad rerum definitiones accedo; Videt sas-
cum huius controvæ d. Doctor videlicet, an recte
nos sic exaggeremus peccatum, Et an nimium extenu-
ent recentiores. Ideo querit Antithesis iusticæ origina-
lis & peccati. Si iusticiam originalem tantum intelligit
esse acceptationem & peccatum tantum reatum, id est,
imputationem seu relectionem, sine vicio in natura ho-
minis, nimium Philosophatur.

Scriptura & Patres sentiunt iusticiam illam non
tantum acceptationem fuisse, Sed rectitudinem, videli-
cet erga Deum, hæc nulla esse potest sine luce agnoscen-
te Deum, & sine conuersione voluntatis ad Deum, &
debito ordine reliquarum virium, Sicut disputatur in. ij.
dist. xxix.

Et Ambrosius inquit. Quando Adam solus erat,
non est prævaricatus, quia mens eius Deo adherebat.

Hic certe complectitur eadem, quæ ego sum
complexus. Nec facio identitatem Metaphysicam dono-
rum. Et constat ex vulgaribus descriptionibus iusticiam
quæ vocatur vniuersalis complecti plures virtutes, seu
obedientiam in omnibus viribus.

E regione peccatum originis intelligimus non tan-
tum relectionem humani generis, seu imputationem.
Sed etiam ipsius naturæ depravationem in mente, volun-
tate & appetitu sensitivo. Non igitur tantum referat
Concupiscentiam ad appetitum sensitivum. Etsi de hoc
exempli sunt magis visitata, sed etiam ad superiores vires,
sicut dictum est,

Extrah

Extat clara sententia Augustini de baptismo par-
uorum. Remanet corruptio non solum in corpore,
sed etiam in animo, qui est homo interior.

Recte igitur huc accommodantur dicta Pauli,
Sensus carnis inimicicia est aduersus Deum. Item,
Animalis homo non percipit ea, quae sunt spiritus Dei.
Stulticia enim est ei, & non potest intelligere. Hic certe
de mentis & uoluntatis morbis loquitur. Hinc satis in-
telligi potest, nos recte exaggerare peccatum, Nec me af-
fingere nouam Paulo interpretationem. Sed hanc quam
recensui, uere esse sententiam Propheticæ & Apostolicæ
scripturaræ & eruditiorum patrum.

III. Accedo ad ea quæ de Baptismo dicta sunt,
Potius (inquit) Culpa exuberaret, si gratia uel spiritus
non posset totam remittere & abolere.

Brevis responsio est, Dicimus totam remitti, cum
homo per baptismum a Deo recipitur in gratiam. Ideo
gratia exuberat, quæ hoc peccatum totum sepelit con-
donatione. Sicut Rom. vi. dicitur.

Tunc etiam inchoatur in renato nouitas spiritua-
lis, et si manet interiti corpus peccati (ut uocat Paulus)
cui repugnat nouitas, quæ tandem abolito corpore pec-
cati sit consumata.

DE Sacramento poenitentiae & baptismi in adul-
tis similis ratio est. Actualia cum actu transuerint, ut
dici solet, non manent, & remittuntur. Sed malum ori-
ginale manet actu, et si incipit mortificari, & tamen con-
donatur quod manet. Non igitur minus tribuimus ba-
ptismo, quam Sacramento poenitentiae.

Quod sequitur, à me non est dictum. Baptismum
in pueris petere condonationem, si casu secus recitat meū
H dicum,

dictū, bonī consulo, Sed si volens deprauat, moleste sero.
Etsi quales sint in infantibus motus spiritus sancti sancti-
ficantis eos nobis querere non est opus. Tamen cum
dicatur, Talium est regnum cœlorum, necesse est fateri,
quod in eis inchoetur nouitas.

Postea uero de motibus in adultis dixi, si dem luctari
cum hoc peccato, amplecti condonationem in baptismo
acceptam. Et, quia malum non est ociosum, petere con-
donationem. Nec dixi remanere in baptisato culpam,
vito enim hoc verbum, propter ambiguitatem.

Ait se non posse intelligere quomodo infans simul
per gratiam sit amicus Dei, & inimicus per culpam.

Quis hoc dixit? Renatus est amicus Dei propter
mediatorem Christum per gratiam, seu accepto Spiritu
sancto, & malum quod reliquum est, condonatur. etsi est
vicium pugnans cum lege Dei, sed non regnat, immo sepul-
tum est condonatione, ut alibi de definitionibus Ortho-
doxæ fidet cap. xlix dicitur. Nullus sanctus & iustus
caret peccato, nec tamen ex hoc desinit esse iustus vel
sanctus, cum affectu retinet sanctitatem.

Postea sequuntur fulmina verborum, cum ait,
Cum concupiscentiae culpam in homine facitis perpetu-
am, vscq; ad consummatam renouationem &c. Non est
homo in terra, quin mille millibus cum oneratis peccatis,
& iisdem capitalibus,

Primum scit nos non sic loqui, concupiscentiae cul-
pam esse perpetuam. Deinde illud etiam de suo addidit,
quod oneremus homines peccatis capitalibus. Dicimus
enim renatis hoc peccatum condonari, Interea tamen
verum est, huic morbum non esse ociosum, & parere
multos motus pugnantes cum lege Dei, quibus repu-
gnandum

gnandum est, & fide tuenda consolatio. Quod hæc
mala condonentur, & quod obedientia quanquam im-
perfecta placeat Deo, propter mediatorem, qui pro nos
bis interpellat.

Hæc sunt vera, salutaria p̄ijs, & perspicua. Ideo illa
popularia quæ adiecit in declamatione non metuimus.
Nec pauca, nec leuita sunt etiam sanctorum peccata. Sicut
Moïses orat, Nec innocens coram te est innocens. Et
Dauid, Propter nomen tuum domine propiciaberis pec-
cato meo, Multum est enim. Etsi securis & non expertis
veræ poenitentiae exercitia, hæc leuia videntur. Sed ex-
pertis deplorant ea, vt Ezechias, Sicut leo contriuit om-
nia ossa mea. Et legimus in vita Augustini, aliquot con-
tinuis diebus ante mortem magno moerore conflicta-
tum, & inter lachrymas & preces questum esse, quod in
tam longa vita, peccata sua nō vehementius deplorasset.
Et sanctissime inquit de Cœnitate Dei lib, xliij. Sine pec-
cato autem qui se viuere existimat, non id agit ut pecca-
tu:m non habeat, sed ut veniam non accipiat.

v Multa volens omittit. De loco ad Corinthi.
Abluti estis, sanctificati estis &c. Respondeo ut supra.
Et originale & actualia in adultis, de quibus loquitur
Paulus remissa per baptismum. Nec regnat originale,
etsi corruptio reliqua est. Hæc suistis, inquit, id est, pollutæ
actualibus & originali. Nunc abluti estis, & sanctificati
remissione peccatorum & inchoata nouitate,

vi De septimo capite ad Rom. Idem facit d. Doctor,
quod quispiam pictor faciebat in pictura immolationis
Iphigeniæ, in qua cum consumpsisset gestuū uarietatem
in singulis principibus qui adstabant, nec posset gestu

H ij præ

præ cæteris insigni paternam mœficiam exprimere, pīn-
git tegentem pallio vultum. Ita Do. Doctor conlūm-
ptis glossis, quibus pingit cætera testimonia, præterit &
involuit præcipuum locum, de quo Augustinus inquit,
Vim sibi fecisse verba Pauli, ut cogeretur assentire, loqui
eum de sese, seu de renatis.

Ibi diserte Paulus hunc morbum sæpe nominat
peccatum, & ne quid sit ambiguï in vocabulo peccati,
inquit esse quiddam repugnans legi Dei. Deinde consola-
tionem addit, Nulla condemnatio est his, qui in
Christo Iesu ambulant, Quia lex vitæ liberauit me à lege
peccati & mortis, videlicet, condonatione & inchoatione
nouitatis. Non enim ait se depositisse morbum, videli-
cet, legem in membris, Imò postea ait, Corpus propter
peccatum destinatum est morti.

Autoritates citatas ex Augustino & alijs relinquo
iudicio prudentum. Quarum pleræq' nihil contra nos
faciunt. Dicimus & nos in Baptismo remitti omnia pec-
cata, & peto considerari perpetuam Augustini sententiā.

VII Tandem omisis testimonij adiecit argumenta,
sumpta à ratione & ciuilibus moribus, quibus probat
hunc morbum non esse peccatum. Primum est,

Omne peccatum præter originale, est voluntarium.
Ergo hic reliquus morbus in sanctis nō est peccatum
seu vicium pugnans cum lege Dei.

Respondeo, In ipso antecedente est exceptum ori-
ginale, & dictum illud loquitur de moribus ciuilibus.

Hæc est autem præcipua causa, cur de hoc loco
contendamus, ut retineatur discrimin inter delicta ciui-
lia, & immundiciem coram Deo. Item, inter ciuilem
iusticiam & iusticiam fidei,

Nullum

II Nullum mandatum debet esse impossibile,
Ergo aut concupiscentia non est peccatum, aut lex
erit impossibilis.

Respondeo ad antecedens, Adsentior de moribus
externis, atq; ita lex Dei, quod ad disciplinam attinet, est
possibilis, videlicet qd' ad externa honesta officia attiner.
Sed lex Dei nō tantum de externis officijs concionatur,
uerum de integra obedientia cordis, ut diligas dominum
Deum tuū ex toto corde &c. Externa disciplina & pro-
fessio ueri cultus possibilis est, & præstari debet ac potest.
Sed nemo satisfacit huic legi, quod ad cordis mundiciem,
& obedientiam integrā attinet. Ideo Paulus dicit, Lex Dei
spiritualis est, id est, non tantum politica disciplina, sed re-
quirens spirituales motus, summam dilectionem Dei etc.
Et tamen hæc lex etiam fuit possibilis ante lapsum Adæ,
postea natura corrupta repugnat legi, & tamen propo-
sita est, ut foris cohercat, & intus accuset ac damnet pec-
catum. Sicut Paulus acerrime contendit, lege non iusti-
ficari homines, & concionatur, mediatorem filium Dei
datum esse, per quem reconciliati heredes efficiamur no-
uæ & perpetua iusticia & vitæ. Sicut & Ioannes inquit.
Lex per Moisen data est, Gratia & veritas per Iesum
Christum facta est, id est, donata & remissio peccatorum
& uera ac perpetua iusticia & vita.

Ita rursus sit lex possibilis, cum inchoatur nouitas.
Iuxta illud, Dabo legem meam in corda eorum &c. Et
peccata condonantur propter filium Dei his, qui agunt
poenitentiā & credunt sibi propter filium Dei Ignosci, &c.

Neg̃ hic detrahitur libero arbitrio, id disciplinam
externam utcunq; regere potest, & adiutum à Spiritu S.
habet nouos motus consentientes legi Dei.

Tertium argumentum.

H

Sius

**Si vis ingredi in vitam, serua mandata.
Nemo potest seruare mandatum, Non concupisces,
si intelligatur de morbo naturali.
Ergo nemo potest saluari.**

Profecto deploranda est haec confusio Legis & Euangeliij. Moysi tabulae collisae significant neminem iustificari lege coram Deo. Ideo hoc dictum, Si vis in vitam ingredi, serua mandata, conferri oportet ad progressionem de Christo factam, propter quem remittuntur peccata, & datur noua iusticia, & placet inchoatio Legis, ut suo loco dicetur.

Quod igitur inquit, ut vitet absurdia quæ in argumentis recitat, Ideo sic contendere, ne hic morbus in sanctis existimetur esse vicium pugnans cum lege Dei. Nos absurdia tollimus & grauiores opponimus causas retinendæ sententiae nostræ, ne confirmemus humanas opiniones, quæ fingunt homines legi Dei satis facere posse, & alias quæ obscurant beneficia Christi.

Quod uero periiuit, vt cū meis Collegis colloquar, feci, & rogaui, vt libere singuli dicerent quod sentiunt. Et omnium una est sententia. Omnes homines communè naturæ modo propagatos ex coniunctione maris & feminæ ad serre secum nascentes peccatum originis, Sicut Ecclesia confitetur.

Et iudicant declarationem definitionum, quam recessit congruerit cum scriptura Prophetica, & Apostolica, & scriptoribus Ecclesiasticis, Et existimant in ea non esse dissensionem.

Conuenit item, quod omnes fatentur, in baptismo remitti peccatum originis, hoc est, condonari & dari Spiritum sanctum, qui inchoat nouitatem spiritualem.

De

De morbo autem reliquo in sanctis sentiunt, eum non esse adiaphoron aut tantum poenam, Sed vicium pugnans cum lege Dei, quod est peccatum sua natura. Sicut & Paulus expresse aliquoties peccatum nominat, Sed condonatur renatis.

Hæc sunt plana & perspicua verba, quæ nihil habent ambiguitatis aut præfigiarum. Quod si hæc sententia satis factura est Do, Doctori & eius Collegis gaudemus. Nos quidem non dubitamus eam vere esse Catholice ecclesiæ Christi consensum, hoc est Patrum, Prophetarum, Apostolorum, & omnium sanctorum usq; ad hunc diem,

Et iudicamus hanc sententiam certo in scripturis Propheticis & Apostolicis traditam esse, Nec dubitamus prouocare ad iudicia vere Ecclesiastica, hoc est, ad pios & eruditos toto orbe terrarum,

Ac admiramur, quod tantopere contendant aduersarij, homines sine peccato esse posse, Cum Augustinus hanc opinionem insaniam vocet, inquiens, Sine peccato autem in hac vita neminem dixerim, quantalibet Pelagiani inflentur & rumpantur insanias. Non quia peccati aliquid remaneat, quod in baptismo non remittatur, Sed quia in nobis, in huius vitæ infirmitate inanentiibus quotidie fieri non quiescant, quæ fideliter orantibus quotidie remittantur.

Sed in Ecclesia plerunq; duo sunt cœtus. Alter, qui tantū legem carnaliter intelligit, ac tumet persuasione suæ iusticiæ. Alter, qui agnoscit propriam infirmitatem, & confugiens ad mediatorem filium Dei, fide petit & accipit remissionem,

H iiiij Vtriusq;

Vtiusq; generis imago proposita est in conuicio
Luce VII. apud Simonem, qui cum despiceret miserā mulierculam,
inflatus admiratione suae sanctitatis, patrocinari incipit
Christus muliercula, & vituperans arrogantiā pharisiā,
illi alteri tribuit remissionem peccatorum & laudem im-
pletæ legis, videlicet dilectionem.

Fortassis hoc tempore idem nobis accidit. Nam
personæ in utraq; parte facile possunt accommodari. Nos
de prædicatione poenitentia, de fide & remissione, de
agnitione propriæ infirmitatis, & de veris cultibus differi-
mus, vt Christo pedes lauemus, id est, vt ministerium
Euangelij ornemus, propter hoc studium quomodo ex-
cipiamur, res ipsa ostendit.

Audiuitis d. Doctor sententiam de qua collocuti
sumus, Si quis volet, aliquid addat, Ego non volui esse
prolixus, mandato domini Commissarij obsequens,

Doctori Eckio petenti concessum est, vt sequenti
die hora septima diceret, idq; breuiter, Et insunctum, vt
hanc collocutionem de secundo articulo absolueret,

SEQVENTI DIE DECIMA SEPTIMA

Ianuarij, hora octaua, Doctor Eckius.

In nomine tuo dulcis Iesu Amen.

Illustris Reuerendi, clarissimi strenui, nobilis
& prudentissimi Domini & Patres.

Restat ut Collocutori meo satisfaciam. Nam quod
primo dicit, à me neglectum ordinem, fateor me fecisse
pro commoditate materiæ.

Quæ superiori die dixi de capitali vicio, & similib.
neq; domino Magistro hoc imposui, neq; communiter
Ecclesijs

Ecclesijs eorum. Verum quod concionatores minus circumspecti aliquando ex imperita aggrauant ultra regulam non aggrauanda. Et vicium concupiscentiae in lingua nostra Germanica nominant, Haubt sunde, non potui certius redere latine, quam per capitale.

Rogo dominum Magistrum & sui similes eruditiores, quod corrigant alios minores, si exorbitauerint.

Conqueritur venerabilis Magister, quod sophistice & conuicij egerim cum eo, Sancte promitto, non fuisse mentis meae, aliquo conuicio ipsum uel Collegas eius adsperrgere, Quemadmodum in ingressu colloquij testatus sum.

Sophisticam existimat, quod aliquando seriem verborum suorum non sum asseditus. Verum hoc non factum est fallendi animo, ut Sophistæ solent. Sed quia d. Magister nouit, me nunquam habuisse Notariorum scripta, quod credebam, hoc eis non licere, Tamen quod ei communicata sunt, non grauate fero.

Sed vicissim rogo, ne tam grauiter ferat, si vnum vel alterum verbulum a me sine dolo fuerit commutatum, cum omnes praesentes videant, & experiantur, me non venire instructum cum continua serie orationis, domi preparatae. Licit & hoc libenter condonabo domino Magistro, ut ipse re experatur, magis me querere veritatem & concordiam, quam vanam memorie iactantiam. Nouit enim veneranda sua dominatio, quod Carolostadio in congressu Lipsico hoc nolui permettere.

Ad materiam vero digressus, cum discrimen attulerit de criminis, de culpa, non admodum ei refragor, ne in Scoticas subtilitates de reatu, obligatione, & Dei offensa incidamus.

Et quod addidit, reliquias peccati originalis, & ipsam concupis-

concupiscentiam vicium esse, cum Augustino & Daus
masceno non respuimus.

Quod autem ad iustitiam originalem regreditur,
existimo in superioribus satis factum.

Porro quod peccatum originis adfirmat esse de-
pravationem naturae etiam in mente, citans ad hoc Au-
gustini testimonium de baptismo parvulorum, qui inter
alia damna etiam corruptionem mentis enumerat.

Breuiiter respondeo. Hoc omnes fateri in Eccle-
sia, alia enim est natura à Deo instituta, ut absolutissimo
artifice, alia vero natura destituta, læsa, & inordinata.
Mentem hominis vulnerata fatemur originalis peccati
reliquijs, ut est ignorantia.

Et quod in artibus solebam dicere Aristoteles hanc
intellectus deordinationē expertus est, Sed causam igno-
ravit, Cum fateretur nihil esse in intellectu, quin prius fu-
erit in sensu, clare perspiciens dominum intellectum pen-
dere ab ancilla sensuali noticia.

At duo addiderim, vnum, cū hoc omnes fateamur,
desiderasset in venerabili Magistro, ut p modestia sua,
non onerasset Scholasticos Doctores, ac si doceret vires
nostras naturae esse integras, Fatemur enim cum domina-
tione sua & cōcordamus, vires animae esse læsas & deor-
dinatas, iuxta parabolę sententiam vulgatam, de homine
descendente in Hiericho, qui incidit in Latrones, fuit spo-
liatus gratuitis, & vulneratus in naturalibus.

Alterum quod subiectio est, cum repetitū vicīū illud
concupiscentię, etiam esse in mente, cum dubitationibus,
illud ei condonaueram, nō reuocaturus in dubiū, etiam si
illud atro calculo expud me notaueram. At altera vice res
deunti, opus est veritatis assumere patrocinium, Et ita
sentio, Deordinationem hanc hominis naturā infirmare.

A8

At quod concupiscentiae viciū, in superiori animae parte, in mente exiſtat, non video pro paruitate ingenij mei, quomodo conueniat Paulo ad Romanos scribenti. Scio quia non habitat in me, hoc est in carne mea bonum. Notetur, in Carne. Sequitur etiam, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, per anathesin affirmat, esse in membris, excludendo mentem.

Mox subdit de lege peccati, qua est in membris meis. Postremo magno affectu exclamat, Infoelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius. Pondereretur de corpore, Mente vero, qui est interior homo, non prægrauatam concupiscentia illis ipsis verbis testatur. Condescendorum legi Dei, secundum interiorum hominem.

Pari modo dubito, dubitationes admittere in sanctis, cum dubitans in fide sit infidelis. At si per dubitationem intelligit humilitatem mentis (sicut omnino arbitrari dominationem suam facere, pro singulari eruditione) non respuo, Cum sic homo nesciat, an amore, vel odio dignus sit. Et Gregorius doceat, bonarum mentium esse, agnoscere culpam, ubi non est culpa. Neuter nostrum (ut opinor) contendet cum Luthero, factante in Galatis, quemlibet debere esse certissimum, supra omnem certitudinem, se esse in caritate.

Quæ verò venerandus Magister attulit de comparatione Sacramentorum, breuitatis studio nolo conferre, Sed arbitrio Lectoris committere.

At quod suspicatur, me ex animo verba quædam, aut sententias deprauasse, cum tot annis integratem meam haberuerit perspectam, ut sinceriter & amice cum eo agam, vel si verbo essem lapsus, quod non arbitror, Ut Notarij elocutionem meam non pleniter percepérint, paucis enim verbis, ut soleo, in chartula annotarā verba ista.

Luctetur & petat condonationem, Condonatur autem peccatum, baptismo & fide. Scio Do. Magistrum plus tibus verbis fuisse usum, At ob cōmoditatēm contaxi, profecto non animo verba sua corrumperi.

Venio ad illud, quod assumptum est de puerō amīco & inimico Dei, an sic satis se explicuerit, commīto benevolo Lectori.

Et quæ de perpetuo dixi coneupiscentiæ malo, usq; ad mortem, occasionem præbuit mihi is, qui verba Pauli ad Rom.vi. (Qui mortuus est, iustificatus est à peccato) intellexit de morte corporis. Non dubito venerabilem Magistrum cum doctiorib. suis Collegis illi minime subscribere, cum ex diametro pugnat cum Paulina sententia.

Dominus quoq; Magister digreditur ad peccata Sanctorum. Et de peccate honorū operum, citans illud Psalmi cxliij. Non intres in iudicium cum seruo tuo, &c. Ne & ego extra Chorum (quod aiunt) saltem, materiam in præsentia non excuso. Solum ei oppono eiusdem Psalmistæ verba dicentis, Judica me domine, secundum iusticiam meam & innocentiam meam super me.

Nec potest ignorare do. Magister, quot & quanta fuerint per me Lipsiæ adducta, cū disputatiōi interfuerit.

Ea quæ sequuntur siccō pertransirem pede, nisi Homericum mihi obiecisset pictorem cum Iphigenia, qui affectus & motus paternos non valuit exprimere. Si mens sit illa domini Magistri, ut Eckij doctrinam iana exhauserit, vt hoc loco nesciat respondere, certe fallitur. Nisi enim ornatissimæ considentium coronæ non esset molestum, periculum facerem adhuc biduo vel triduo in hac materia.

Scio autem omnium virorum vota acclamantium, Sat prata biberunt,

Et

Et pingendi meam industriam audicistis, Cum tot verbis Pauli morbum concupiscentiae esse in inferiori parte animæ ostendi.

Sæpe adfert peccatum dici Paulo, quod repugnat legi Dei, Nec nostri aspernantur. Sic enim caro concupiscentia aduersus spiritum pugnat cum lege Dei, Et est in hac vita perpetuum illud bellum ciuile, ut citauimus Augustinum, & militia, Sicut citauimus Job.

Ad argumenta vero conatus est respondere, an votorum factus sit compos, auditorum & Lectoris commendo iudicio.

Quæ de possibilite Legis adduxit, non possum silenter præterire. Nam possibilitem illam ad externa refert. Mihi autem apparet, eandem debere affirmari in interioribus, ut veritas ipsa Christus apud Matthæum testatur, Exeunt, dicit, ex corde cogitationes malæ, Homicidia, adulteria, fornicationes, furtæ, falsa testimonio, & blasphemiae, Hæc sunt quæ inquinant hominem. Ita affirmat scrutator cordium.

Fateor, apparentem adiecit probationem de dilectione Dei super omnia. At Augustinus in libro de litera & spiritu, quem scio ei fore familiarem audiat & se quatur. Non statim culpa est, si nondum tanta dilectione Deum diligamus, quæta illi perfectæ cognitioni debetur. Aliud est, non totam allegri caritatem, aliud est nullam sequi cupiditatem,

Arrisit etiam mihi datam à Magistro possibilem mandatorū Dei obseruantiam, adiutorio gratiæ diuinæ. Et nostri ita docent, licet venerabilis Magister in Apostolgia sua, aliquando nostris hæc tribuit, & recte facit, aliquando aufert, cui dissentimus.

Assumptum de Lege amphibolo visitur, propter

I iij legis

legis æquiuocationem. Ne sim fastidio, vnum duntaxat adduco Pauli locum, ad Galat. ii. Per legem legi mortuus sum, Quod de vna lege nequit intelligi.

Transeat quod Hieremiam citat cap. xxxi. Dabo legem meam in cordibus eorum. Nam non ignorat Paulum euocare hunc locum, ad Ebr. viiiij. & intelligere de lege Euangelica.

Ad me non attinet, quod respondens Christus dicit, Si vis ingredi ad vitam, serua mandata. Interrogatio enim præcedens præbet intellectum responsonis sequentis. At nō opinor, velle d. Magistrum, Christum attulisse confusionem Legis & Euangelij. Sed hi videant, qui scripsierunt Decalogum novo testamento esse antiquatum.

De eo vero, quod immiscuit de insana Pelagiano- rum doctrina, homines posse esse sine peccato, cum sit extra chorūm in præsentia præterimus, hoc affirmato tamē. Catholicos explosa temeritate Pelagiana, gratiam Dei dicere, esse necessariam & auxilium diuinum. Iuxta Mileuitani & Romani conciliorum decreta, ut extat in multis libris apud Hieronymum, & in pluribus apud Augustinum. Nam omnes beati Augustini regulam humiliter suscipimus, qui in libro cōfessionū dehortatur, ne proximos nostros peccatores iudicemus, cum quilibet certo sibi persuadeat, Si non diuina bonitate impeditur eum in tot mala incidere, quam cuius sceleratissimus. Hæc diuī patris est sententia, Verba mente non teneo.

Alia quæ attruit, nō sunt controversa, ideo breuitati studens ad cōclusionē pergo. Et quoniam satis amāter pro cōcordia suorū confratrū obtulit sententiā, & ego quoq; pro nostris & cōmunī sensu ecclesiæ suscipiendum offero.

Clare fateantur omnes ab Adam propagatos, secundum legem cōmunem, nasci cum peccato originali, & ita in ira Dei.

Esse

Esse autem peccatum originale carentiam iustitiae
originalis debitae inesse, cum concupiscentia.

Et in baptismō reatum peccati originalis, & omnia
peccata remitti per meritum passionis Christi.

At morbum remanentem, ipsam nimirum vicio-
sam concupiscentiam, cum ex peccato relicta ad peccatum
semper inclinet, ob hoc peccatum dici posse, sicut scriptura
dicitur manus. Propterea tamen nec proprie & forma
liter peccatum damnabile appellatur.

Omissis ergo alijs pluribus, ad Epilogum me con-
verto. Cum Micheas dicat, In baptismō projici in pro-
fundum maris omnia peccata. Et Ezechiel, nos mundari
ab omnibus inquinamentis nostris. Zacharias cum alijs,
Spiritum sanctum dari. Et Christus, renascentiam dixer-
rit ex spiritu & aqua fieri.

Paulus quoq; appellauerit ipsum lauacrum vitæ &
regenerationis, in quo abunde detur Spiritus S. in quo
abluti sumus & sanctificati, proceres quoq; Ecclesiar,
Cyprianus, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus &
Chrysostomus testentur omnia peccata remitti in baptis-
mo. Audiuimus etiam do. Collocutorem tam nomine
suo, quam suorum, iam affirmasse peccatum hoc in ba-
ptismo esse condonatum, esse sepultum, & à Deo non
imputari. Sed quod ad infirmitatem carnis, legem mem-
brorum, morbida concupiscentiam attinet, cum nos
perpetuo infestet malis motibus & concupiscentijs fati-
get, ad peccata nos incitet, Deum maximum oremus, ut

gratia sua velit nobis adfistere, & præstare, ne in-

ducamur in temptationem, Sed liberemur à

malo prælentis & futuræ vitæ, vt

• cum eo letemur in æternum,

Qui est benedictus
in secula.

ABVSVS POTESTATIS PONTIFICIAE,
conuersæ in Regiam dominationem.

I.

APA TRANSFORMAT gubernationem Ecclesiasticam in imperium mundanum, adfirmsat se habere dominum super regna mundi, & ut ipse loquuntur, utrumque gladiū. Item, Sicut Canon citatur, quod habeat potestatem coelestis & terreni imperij, Id est eō est indignius, quod adfirmsat à Christo hanc mundanam potestatem Petro traditam esse, & falso detorquetur ad Pontificiam potestatem hoc dictum, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

II.

Ex hoc errore constitutio Bonifacij octauia nata est, quæ cum sit falsa, prorsus abolenda esset.

III.

Adeo absurdas scribuntur de hac mundana potestate Pontificis, ut glosa in Decretis dicat, Christum usum esse hac regia potestate, cum fuit coronatus spinis.

III.

Papa adfirmsat se habere potestatem transferendas Monarchiæ, quam tenet Imperator Romanus, Et quidem adfirmsat Papa, se habere mandato Christi.

V.

Extat ficta donatio Constantini, in qua dicitur, Imperium occidentis donatum esse Sylvester.

VI. Hæc

VI.

Hæc segmenta pepererunt bella, vt tempore Friderici secundi & Ludouici Bauari, & multipliciter nocet Ecclesiæ, Quia dum Papa regit imperia mundi, negligit Ecclesiæ, & multa constituit ad augendam mundanam potentiam contra salutem Ecclesiæ, & attemperat religione ad suas utilitates.

VII.

Etsi Reges & Republicæ debent honesta stipendia dare Episcopis, qui recte funguntur officio Ecclesiastico, tamen sit modus, Et sunt Episcopi contenti stipendijs suis & faciant suum officium. Papa autem nō contentus est veteribus redditibus Ecclesiæ Romanæ, nec oppidis donatis à Carolo, aut Ludouico primo. Sed omisso officio Episcopi dominatur regio more, auget ditionem bellis, seu iustis seu iniustis, vi & fraude, occupat alienas urbes qualicunque prætextu. Sic Romanam ipsam & multas Italicas urbes invasit, Sic Inani prætextu dominium sibi arrogat regni Neapolitanæ.

VIII.

Hæc opes sæpe magnos motus in Italia pepererunt, dum ferè singuli Pontifices, vel augere ditionem conantur, vt Papa Iulius, vel filios, aut propinquos euehere, expulsis prioribus dominis, vt accidit sub Alexandro vi. & Clemente. Longum esset veteres historias recitare.

IX.

Item, quoties ad hanc regiam dominationem tuendam Pontifices commiserunt inter se reges Europæ. Post mortem Friderici secundi, vocati sunt in regnum Neapolitanum Galli, Cunradinus heres regni captus, & decollatus est à Pontifice. Quantum bellum accendit Iulius Papa, vt Bononiam reciperet?

K

X. Hæc

X.

Hæc tota regia dominatio Pontificiū pugnat cum dicto Christi, qui ait, Reges gentiū dominantur eorum, Vos autem non sic. XI.

Habent omnes aulę sua vicia. Sed vbi sunt legitima imperia, vbi prælunt hi qui liberis non solum regna aut patrimonia, sed etiam benevolentiam clivum relinquere cupiunt, maior est iusticiæ cura, maior modestia. Sed cum Romę homines peregrini, coelibes omnia gubernent, & proposita sit spes quibuslibet maximarū opum, amplissimorum honorū, multo maior est ambitio, quam in alijs aulis. Et cum pecunia, præsertim Romæ, omnia obediāt, Quantum in tanta licentia ex ambitione & avaricia flaccigiorum oritur, ut in versu dicitur, Regnandi causa violandum est ius, in alijs rebus pietatem colas. Deinde opes alunt luxum, & coelibatus incendit cupiditates, & confirmat licentia. Hinc oritur summa turpitudō morū.

XII.

Interim dum Pontifices & Cardinales qui antecl^llunt sapientia, sunt occupati curis regiæ dominationis, & alijs in ocio vivunt, quæ faciunt officia Ecclesiastica. Si non postulandum est à summis gubernatoribus ut perse doceant, Tamen certe hanc oportuit esse primam curā Pontificis, Cardinalium & Episcoporum, ut Ecclesia haberent pastores idoneos, & vt extaret doctrina Ecclesiastica pura, & consensus esset docentium, vt errata doctrinæ, & falsas ac superstitiones opiniones vnde cunq^o ortas, aut ab ipsis Pontificibus, aut monachis, aut ab alijs, veteres & recentes corrigerent, abolerent viciosos cultus, cohercerent populum Ecclesiastica disciplina. Et ad hæc tanta negotia conuocarent Synodos concederent prijs & doctis libertatem dicendæ sententiæ, emendaræ iniustas leges.

leges, exigerent dogmata & leges ad verbum Dei, iuxta mandatum coeleste, Hunc audite.

Hæc cum nō faciant, smō ne dominatio labefactetur, cōtentur opprimere piam & salutarem doctrinam Euangeliū, utillissimum esset Ecclesiæ Christi regiam illā dominationem Pontificibus adimere, & opes redigere ad mediocritatem. Nam dum tenent regiam dominatio nem, & tantas opes, impossibile est, eos plus curare Ecclesiastica officia, quam prophana negocia.

A B V S V S M A N I F E S T I O R E S S A C R A M E N T O R U M .

D E B A P T I S M O .

PIA & communis consuetudo est Ecclesiæ, ante baptismum recitare locum Euangeliū, in quo scribitur, Taliū est regnum coelorum, Et adduntur precatio[n]es, Ut autem populus adiungere posset suas precatio[n]es, & excitari lectione Euangeliū, utilius esset illas lectiones lingua populo intellecta fieri. Item cum suscep[t]ores respondeant pro puerō, cōueniret eos sermonem intelligere, de quo interrogantur.

Aboleatur & ritus baptisandi campanas, qui est quadam veri baptisimi contumelia:

D E C O N F I R M A T I O N E .

OLIM in Ecclesia fuit consuetudo Catechisandi iu[n]iores & rudes, Et postea in confirmatione flagitabatur professio fidei. Nunc in Ecclesijs consuetudo Catechisandi prorsus desit, Hanc negligentiam necesse est corrigi, Et mandandum est pastoribus, ut certis temporibus conuocent iuuentutem, & proponant eis articulos fidei, Decalogum, summam doctrinæ Euangeliū de K[onfessione] ij peccato,

peccato, & de remissione peccatorum, & de fide in Christum, de Sacramentis, de veris Dei cultibus. Et explostur ac audiatur iuuentus, Cogantur & patres familias missere ad tale examen liberos, seruos & ancillas.

Huius moris restitutio maxime necessaria est, Sed ad hanc rem opus erit pastoribus & ministris eruditis.

III.

D E O R D I N E.

Hic abusus sunt multiplices. Ordinantur indocti, male morati, non ad officia certa.

Hæc mutanda erunt, Formæ etiam videantur, in quibus mandata dantur ordinatis, Obligatio de coelbatu tollenda, Sint eruditæ examinatores, & audiant ordinantes de summa doctrinæ Christianæ, non tantum de puerilibus elementis grammaticæ.

Ideo prodesset extare scriptum aliquod publica autoritate de summa doctrinæ Christianæ, cōmentatum singulis Episcopis, Id ad puritatem doctrinæ & ad concordiam retinendam prodesset.

Nec putet Episcopi, se perfunctos else suo officio, cum ordinatos admittunt, Sed postea sint etiam inspectores doctrinæ, & morum, ut de visitatione & Synodis infra dicernus.

Abusus est, quod ordinatio retinetur in minoribus ordinibus, In subdiaconatu & diaconatu solis nominibus sine officio.

Olim Lector in Ecclesia erat Doctor iuuentutis, seu scholastica persona, qualis fuit Origenes. Nunc manet titulus in hoc ritu ordinationis, sine re.

III.

D E S A C R A M E N T O P O E N I T E N T I A E.

Abusus

Abusus manifestus & visitatissimus est, quod propter consuetudinem multi petunt, & impetrant absolutionem, qui non habent propositum emendandorum morum, sed perseverant in manifestis delictis, ut scortatores, adulteri, usurarij, simoniaci & alij. Tales non sunt absoluendi, donec manifeste alijs scandalo sunt.

Abusus manifestus est, quod in doctrina de poenitentia hactenus fuit omessa doctrina de fide in Christum qua accipimus remissionem peccatorum. Sed multi docuerunt propter contritionem remitti peccata.

Abusus manifestus est, quod non docentur Ecclesiae, ne scrupulosa enumeratione excrucientur mentes. Sicut quidam modesti homines totos quatuor dies, aut plures consumebant in recitatione delictorum, quorum tamen pleraque erant violationes superstitionum traditionum humanarum, nec norant discrimen inter diuina præcepta, & superstitiones traditiones.

Abusus manifestus est, contentio de proprio sacerdote. Pastores ipsi debebant suam plebem audire, aut si qui mallent apud alios sua arcana deponere, iubere, ut testimonia adferrentur ab honestis viris, qui confessiones audiuerissent.

Multi sunt abusus manifesti in reservatione casuum. Seruit ea res ambitioni & avariciae pontificiae. Et plerique reservationes pertinent ad casus, quibus humanæ traditiones violare sunt, grauiora delicta facilius remittuntur. Item, Si qui ignorant, quid valeat haec reservatio grauius cruciantur, cum putant se excludi à regno Dei.

Sunt & in satisfactionibus varijs et manifesti abusus. Imponuntur opera inutilia, peregrinationes, preces ad sanctos compositæ, in quibus multa absurdè dicuntur, ut Maria mater gratiarum, tu nos ab hoste protege, in hora

K iij mortis

moris suscipit, &c. Vexantur etiam conscientiae omissione satisfactionum, præsertim cum indocti putent eas mereri remissionem culpæ.

Abusus manifestus est, dare indulgentias. Cum enim oīl indulgentiae fuerint relaxations poenarum Canonicarum, & tempora ipsa mutuerint poenas Canonicas, iam indulgentiae sunt inane nomen.

Commenticiū est, quod docent in indulgentijs applicari merita sanctorum, cum tamen hæc applicatio non pertineat ad claves. Item cum dicatur, Iustus sua Fide viuit, qua applicat sibi Christi merita, non est persuasio offundenda populo, quod propter merita sanctorum saluentur.

Blasphema vox est, quod in absolutione addunt meritis Christi merita sanctorum, cum dicunt, merita Christi & Mariæ & omnium sanctorum sint tibi ad remissionem peccatorum.

Abusus manifestus est, quod populus putat minus valere absolutionem sui Pastoris, quam indulgentias.

Abusus manifestus est, quod datur indulgentia pro mortuis, cum scriptū sit, Quidquid ligaueritis super terrā.

Abusus manifesti sunt, quod populus iubetur redimere relaxations traditionum de cibis & alijs. Hæ imposturæ etiam quæstuosæ sunt, Et non solum fallacæ persuasiones nocent conscientiae, sed etiam iniuste compilatur populus.

Abusus manifestus est, quod obnoxij publicis crimibus cum recipiuntur, ab ijs qui præsunt, redimunt pecunia publica castigationē, quæ ad exemplū pertinet.

Abusus manifestus est, quod de bonis male partis dantur facultates dispensandi & faciendi compensationes quæstuosas auditoribus confessionum.

Abusus manifesti sunt, quod multis datur Sacra-
mentum, quos constat perseverare in manifestis peccatis.
Et sic ingens turba sacrificiorū assidue celebrat Missas.

Abusus manifesti sunt, quod discernunt ad applicatio-
nes Missæ, generalem, specialem, Et hanc volunt esse in
arbitrio Sacerdotis, ut adipicet, vel multis vel paucis,
vivi & mortui, & qualiter vel inæqualiter, & adfirmant
Deum partiri fructus Missæ secundū determinationem
sacrificuli, Sic enim loquuntur, Et quidē singunt Missam
prodeſſe alijs ex opere operato.

Hæc est protius ethnica persuasio. Et cum Paulus
dicat puniri Ecclesiam propter indigne ſumentes, non du-
biū est, hanc horribilem prophanationem causam elle-
maximarum calamitatum publicarum. Recepta enim
opinione, quod ſiat applicatio luxta arbitrium sacrificuli,
& opus ſine pietate facientis proſit alijs, hic sacrificuli fe-
cūl ceperunt cumulare Missas, & vberius applicare, qui
qui plus numerabant. Inde Missæ in quaestum conuerſae
ſunt, Nec alia res in mundo queſtuosior eſt, quam Missa.

Et recepta eſt persuasio, vt putetur eſſe remedium
omnium malorū corporalium & spiritualium, Mercato-
res conducunt Missas, vt fœlix ſit negotiatio, viatores,
vt iter ſit fauſtum, ægroti ut conualeſcant, &c.

Hæret fiducia operis sacrificuli. Interim quo modo
proſit conſcientijs, quo modo ſit exercenda fides, & in-
uocatio in fide, silentium eſt.

Templa ſunt occupata Missis, cū interim negliguntur
ministeriū docendi Euangelij, & Catechesis, & examen
iuuētutis ac rudiū. Imo magis occupata ſunt tēpla inferijs
mortuorū, quam ministerio qđ viuorū cauſa institutū eſt.

K iiiij Et in

Et in illis lectionibus nulla est animorum intentio, sed seruitur pompa more ethnico, ut olim celebrabantur ludi funebres.

Vt Persicos reges precedebat equus gestans numentum Persicum, sacrum ignem, Ita Papam solet antecedere equus gerens Sacramentum, cum Christus non insisteret suum minutus ad hoc, ut serviat ambitioni Pontificum.

In festo corporis Christi circumferuntur simul cum Sacramento, statuae ethnico more, & praedicatur hic cultus tanquam singulare meritum, & confirmatur haec persuasio per indulgentias.

VI.

D E C O N I V E R O.

DVM immodicis laudibus ornantur vota Monachorum, obrepit opinio, quasi coniugium sit genus vitae vix placens Deo.

Negligunt concionatores hortari adultos ad coniugium, cum neglectio coniugij multis sit exitio, qui poluant se vagis libidinibus.

Cum in gradibus certis Deus prohibeat cognatos aut affines iungere connubia, & honeste quidam gradus sint additi, Romae sine discrimine dispensatur de utrisque diuinis & humanis prohibitionibus, vt constat concessum esse fratri, ducere fratris mortui coniugem. Item, Concessum esse, vt frater duceret fratris filiam, contra prohibitionem in Letitico. Tales dispensationes Romae venales sunt, vt testantur multa exempla.

Prohibitiones humanæ moderandas essent, vt de cognitione spirituali.

Abusus periculosus est, quod personæ innocentia in diuortio iusto, non conceditur coniugium, cum Christus clare

clare excipiat casum adulterij. Et diuortium intelligi debeat de uero diuortio, vbi persona innocens uere liberatur.

Vtilius esset etiam seruari vetera iura, de consensu parentum, quam sine discrimine aprobare clandestinas desponsationes.

Iniustū est solui desponsatiōes ingressu monasterij.

DE VNC TIONE INFIR M O R V M.

vii.

ABVS VSeſt, quod vnclo ſine ſeria & vera prea-
catione adhibetur, & adhibetur ſuperftitioſe, non
ut fanetur ægrotus, aut ut conſolatione aliqua ex Euangeli-
ca conſtione adiuuetur, Sed tantum umbra vetuſi
moris retinetur. Et conſirmatur ibi fiducia invocationis
ſanctorum.

DE INVOCATIONE SANCTORVM.

viii.

MANIFEST abuſus ſunt, imaginari sanctos eſſe
opitulatores, qui ipſi tollant morbos, aut depellat
pericula, aut preſentur, ſicut ſingunt de Georgio, aut ſi
milibus, cum ſolius ſint Dei opera, Patris, filij & ſpiritus
ſancti, vbiq; ad eſſe & exaudire, dare vitam & ſalutem, vt
Christus inquit, Pater vſq; modo operatur, & ego ope-
rator. Et Blaq; xlvi. Nunquid non ego dominus, & non
eſt ultra Deus præter me, Deus iuſtus & ſaluans nō eſt
præter me, Conuerſimini ad me &c. Et ſi quid agitur
miſiſterio angelorum, Deo impellente agitur.

Ethnica infania eſt, ſingulis sanctis tribuere certa
officia. Anna ſingitur dare opes, velut Iuno. Antonium
faciunt custodem porcorum &c.

Eſt & ethnica infania fingere, quod ad vnam ſta-
tuam magis exaudiat sanctus quam ad aliam, Ideo aliae

L statuarē

statuæ magis coluntur quam aliae, ut statua Mariae Laurætanæ aut Elueticæ. Et singuli meminerunt, se ad tales statuas inuocasse Mariam, velut præcipuam propiciatricem & placabiliorum Christo. Ut autem ad pastores pertinet docendo reprehendere hos vicioſis, cultus. Sic ad officium Magistratus pertinet, tales statuas re ipsa tollere Deuter. xij.

Creuerūt & peregrinationes ex hoc errore, quod aliae statuæ magis quam aliae colenda, putantur. Cum Deus nō sit alligandus ad villam rem, ad quam se ipse suo verbo non alligauit, Esaiæ lxvi. Sed velit vbiq; inuocari, in spiritu & veritate, in nomine Christi.

Declarat etiam Diabolus manifestis signis se autorem esse peregrinationum multarum, ut multi norūt ad facella Viti, homines sanos alioqui, corripi furore Diabolico, & saltare per triduum aut quatriduum. Constat & in hac vrbe Ratispona, multos accurrisse ad statuam subito furore percitos, & iacuisse aliquandiu ante simularium stupentes. Atq; ita velut voto perfoluto, ad se rediisse. Hæc similia sunt multorum ethnicorum exemplorum, ut de Orgijs, de Corybantibus legitur.

Scimus alicubi persuasum fuisse mulieribus, proddesse ad foecunditatem, si nudæ circumirent in facellearum, & offerrent munus. Multa quæ verecunde recipi non possunt, omittimus.

Quantum imposturarū est, & in ipsis imaginibus vidimus statuas Mariæ, quæ ita fabrefactæ erant, ut vultum auertere a precante, aut annuere possent. Hæc non possunt singula commemorari. Sed Pastorum & Magistratum diligentia tales abusus tolli oportuit, qui tamen proper quæsum retinentur,

Abusus

Abusus est in iure iurando adderè sanctos. Ita me Deus adiuvet, & omnes sancti. Vel sicut legitur in Deo crevis. Ita me Deus adiuvet, & hæ reliquiae sanctorum.

Postremò, si officium mediatoris Christi illustratur in docendo, facilius abusus illi caueri possent.

Feriae sanctorum moderandæ sunt, & corrigendæ abusus plurimi earum feriarum, populus pie conuenire debebat ad audiendam veram historiam, quæ hortarentur pios, vt agerent gratias Deo, qui Ecclesiam confirmat exemplis sanctorum. Item, vt accenderentur ad imitationem. Nunc, aut nullas audit historias, aut fabulas audit, putat sanctum placandum esse his operibus, scilicet & ceremonijs festi diei. Non igitur conuenit ad discendum, saepius vero conuenit ad conuiuia, ad uidos.

Prohibendæ sunt etiam discursationes stationarium, qui confirmant errores, & explicant plebem.

Prohibendæ etiam consecrationes similes magicis, vt herbarum, cultrorum & similes, Quibus vana fiducia alitur, & mens à Deo auertitur.

D E P E R S O N I S E C C L E S I A S T I C I S.

I X.

PRIMA esse cura debebat, vt Ecclesiæ haberent idoneos Pastores, & vt in scholis studia utilia florent, Ad utrumque opus est inspectoribus seu Episcopis, seu alijs, & mediocribus stipendijs. Nunc magni sunt abusus, pauci sunt idonei pastores, & Episcopi negligunt visitationem seu inspectionem. Scholæ negliguntur,
L ij quia

quia desunt inspectores prudentes, & redditus, Quare opus erit ex Monasterijs, aut Collegijs rursus transferre aliquam partem ad parochias & scholas. Certum est enim olim tantos redditus donatos esse Ecclesijs, vt ministerium Euangelij & literae conseruarentur, & pastores ac pauperes scholastici alerentur. Hæc duo præcipua in primis habent opus reformatione. Et utrumq; efficiendum est, vt sint inspectores fideles & prudentes, ac vt sit vnde alantur pastores & scholastici.

Hæc facile possent effici. Si Papa, Cardinales & Episcopi facerent officia Ecclesiastica, Sed hi occupati dominatione mundana, alias res agunt,

X. DE ECCLESIASTICA GUBERNATIONE PAPÆ ET EPISCOPORVM.

DVO sunt propria munera Ecclesiasticorum gubernatorum, visitare Ecclesijs, & Synodos concuocare. Visitatio explorat doctrinam, & mores ministrorum, studia Scholarum, & ea quæ ad conseruationem Ecclesiarum necessaria sunt. In Synodis deliberationes habendæ sunt de abusibus, qui subinde exoriantur. Sunt & iudicia doctrinæ exercenda.

Hæc omnia negliguntur a Romano Pontifice, Cardinalibus & Episcopis, & vagantur ministri Ecclesiæ, sicut Grex sine Pastore. Sed Ro. Pontifex sibi cauit, sumit sibi autoritatem supra omnes Canones, & concilia, & vetat se corrigi ab alijs, etiā si innumerabiles animas perdat, vt aperte dicit cap. Si Papa xl. dist. Hic error tollendus est ex Ecclesia.

Deinde quales sint mores in Collegijs, & aliorum Sacerdotum, non est obscurum, Qualis stat collatio
Sacer-

Sacerdotiorum. Quales Romæ lites sint de præbendis,
notum est.

Transfert ad se Ro. Pontifex collationes, accipit
annatas & alias pensiones sine modo. Hi abusus corri-
gendi sunt, si Synodi generales conuocari non possunt,
congregetur nationalis, abolcantur viciosi cultus, & intu-
stæ traditiones, consulatur moribus Sacerdotum, delibe-
retur de collationibus Sacerdotiorum, efficiatur ut quil
sunt in Collegijs, non sint ociosi. Sed seruant Ecclesiæ.
Interim quilibet Patronus videat, ut pastores habeat
idoneos, item Scholis prospiciatur, ut recte doceatur
iuuentus.

DE OFFICIALIBVS ET ABVSV
EXCOMMUNICATIONIS.

XI.

Si officiales essent docti & boni viri, non tantum iu-
dicia exercere deberent, Sed etiā inspicere Ecclesiæ
& scholas. Nunc tantū exercent iudicia, & quidein
pleraq; prophana.

Ecclesiasticus iudex cognoscit de doctrina, & punit
manifesta criminia, Nec sit unus tantū Iudex, Sed debet
esse coetus aliquis. Sicut Paulus plures adhiberi iubet, &
Christus inquit. Dic Ecclesiæ, Nunc autem unus aliquis
officialis exercet iudicium, & transfert ad forum suum
causas prophanas, Sicut & Pontifices excommunicarunt
Imperatores sine legitima cognitione, & propter imperij
controversias. Et nunc magnus questus est officialibus
ex controversijs, quæ sunt alienæ à foro Ecclesiastico.

Item in puniendo seruunt magis auaricie sive,
quam utilitati Ecclesiæ,

Deniq; hoc genus hominum, quod re ipsa sustinet
Episcopi munus, minimum habet grauitatis.

L iij

DE

MONASTERIA locupletia, nec servunt Ecclesijs, nec colunt studia. Et cum multa sint, prodestet inde sumere redditus ad parochias & scholas constituendas, In iustum est enim ali ibi ociosam turbam de Eleemosynis datis ad conservationem ministerij, In iustum & hoc est, quod deuorantur a Cardinalibus Episcopis, aut principibus, & defraudatur Ecclesia.

Monasteria virginium, propter sexus imbecillitatem maxime habent opus pia mutatione, Nobilitas eorum pueras includit, ut patrimonij parcat. Et posset consuli nobilitati hoc modo, si talia monasteria tanquam scholae essent, ubi pueræ sine votis docerentur, & si quæ vellent deinde nubere elocarentur, etiam adiutæ mediocri dote. Nunc tenentur ibi implicitæ votis, cum multæ non sint idoneæ huic vitæ generi, Cruciatur infirmus sexus & sua imbecillitate, & superstitionis cultibus et opinionibus. Nec audiunt, nec discunt synceram Euagelicæ doctrinam. Habent auditores confessionum indoctos aut etiam malos, Legunt, canunt latina quæ non intelligunt.

Est magnorum gubernatorum adhuc huius sexus misericordia, Consulatur puerarum saluti, quarum & animæ & corpora periclitantur, Liberentur votis, & præficiantur eis prij & prudentes concionatores, emendantur superstitiones.

Sunt & collegia militaria, quibus opus est coniugio, & quadam mutatione suarum ordinationum.

In monasterijs tenuioribus, vt Dominicorum, Franciscanorum, & Augustinianorum sunt aliqui studiosi

studiosi, & seruientes Ecclesijs. Sed hos ipsos saepe audi-
mus deplorare superstitiones, quibus multi apud eos
fascinati tenentur.

Hic etiam iuuenibus consuli oportet, per visitatio-
nem, quae fieri debebat ab Episcopis, aut prudentibus
viris ei rei præfectis.

Corrigendi etiam erunt in Monasterijs abusus
Missarum, que ibi magis conducuntur, quam apud alios
sacrificulos. Et sunt alia vicia, Superstitioni cultus san-
ctorum, indulgentiarum, & seruitus pharisaica in ceremoni-
nijs certis.

Oramus autem Deum, Patrem domini nostri
Iesu Christi, salvatoris nostri, ut Ecclesiam suam liberet
ab omni errore, & sanet, augeat, & seruet propter
filium suum Dominum nostrum I E S U M

C H R I S T U M, qui pro nobis
victima factus est,

DE ABVSIBVS ECCLESIA-
RVM EMENDANDIS.

A VTORE PHILIPPO ME-
LANTHONE.

I. **C**Vm prima & præcipua cura esse debeat in Ecclesia Christi, vt Euangelium recte, pure, & perspicue doceatur, prodeflet aliquam summam doctrinæ Euangeliæ, tanquam catechismum edi de Deo, de tribus personis diuinitatis, de creatione, de peccato originis, de Christo, deniq; de cæteris articulis symboli. In hac summa prodeflet complecti articulos conciliatos. Ita & multi pie eruditætur, & paulatim Ecclesiæ coirent in cōcordiā.

II. Prohibendum est, ne omittantur cōciones ordinariae in festis diebus, & curandum per eos qui prælunt, vt pastores pia, & utilia ad ædificationē, & apta temporibus dicant. Et in fine concionum addant adhortationem ad poenitentiam, cum publica absolutione, & precationum pro præsentibus necessitatibus quolibet tempore.

III. **E**t quia vetus consuetudo tradendi catechismi, & pueritiae peculiariter erudiendæ & explorandæ, ferè vbiq; negligitur, inter præciplias reformationis partes ducimus esse, renovationem eius moris. Quare efficiendum est, vt per pastores aut diaconos singulis septimanis, duæ horæ aut tres, pro conditione loci, tribuātur catechismo, sic, vt coetu puerorum, & puellarum conuocato tradatur ordine, & simplicissime summa doctrinæ Christianæ, & audiatur ordine pueri & puelle, recitantes symbolum, decalogum, precationem dominicam, doctrinam de fide iustificante, de Sacramentis, de poenitentia, de bonis operibus, de cruce, Cogitemus purissimam Ecclesiæ partem esse

esse pueritiam recte institutam. Ideo hæc ætas nequaquam
negligenda est, præsertim cum & hic fructus accedat, quod
cum tenera ætas pia & salutari doctrina imbuitur, simul
concipit amorem religionis Christianæ, qui postea, cum
accedunt anni, prodest moribus. Et melius iudicant ho-
mines de ijs doctrinis omnibus, quarum elemēta recte im-
bibit prima puericia. Deniq; notū est illud. Vsq; adeo à
teneris consuetudine multū est. Et toties clamitat ac præcipit
deus in sacris literis, ut doctrina cœlestis tradatur pueris.

III.

Et quia ceremoniæ inuitare homines, & adsuefacere
debent, tum vero etiam signa sunt, ad admonendos, &
docendos rudes utilia, curandū est, per eos qui præsunt,
ut ceremoniæ viles, & quæ aliquid grauitatis habent, re-
tineantur, & absurdæ ac indignæ grauitate Ecclesiæ abo-
leantur, ut sunt multæ statuarum circumgestationes, ut
alicubi magno pondere crux circumfertur, quā vix qua-
tuor gestare queunt &c. Item statuæ & picture fabulosæ,
& quæ superfliciose coluntur. Harum rerum emendatio
bonis & prudentibus gubernatoribus in qualibet dioce-
cessi commendetur.

V.

Sed plurimum refert, quales sint pastores, & cæteri
doctores & ministri Ecclesiæ. Ac ne idonei præficiantur,
potissimum ex his duabus causis accidit; vel quia pa-
tronii & collatores cōmandant indoctos & ignavos, aut
propter priuatam benevolentiam, aut corrupti pecunia,
aut propter alias causas, nō probandas, vel quia Episcopi,
sine delectu, sine exploracione, admittunt quoslibet, &
cum non adificant cura salutis Ecclesiæ, nec do-
ctrinam nec mores pastorum inquirunt, nec præficiunt
inspectores, qui indoctos erudiant.

VI.

Vt igitur his causis occurrant, primum de collatione
deliberandum erit. In collegijs prodest restitu canonica
M electionem,

electionem, nec concedi, vt mense Papali aut per alias occasiones intrudantur indocti aut male morati.

Cæterum in eligendis pastoribus, eti ius patronis nollemus adimi, tamen nec patroni præficiant pastores, non prius cōmendatos aliquo testimonio Ecclesiæ, hoc est honestorum hominū in eo cœtu, cui datur pastor. Et liceat Ecclesijs rejicere impios aut non idoneos, aut referre rem ad Episcopos, aut eos qui loco Episcoporum sustinent gubernationem Ecclesiasticam.

Episcopi, aut hi qui Ecclesiasticam gubernationem loco eorum sustinent, nullos ordinent, nisi ad certa ministeria Ecclesiæ. Nec sint ociosi sacrificuli, tantum eò ordinati, vt victimū sibi querant lectione Missarum, vt vulgo sit.

Nec ordinentur inexplorati, sed siat viri docti & graues aliquot, quibus sit in qualibet dicecessi mandata cura examinis, hī neminem admittant ad ordinationem, nisi adferat testimonium de vocatione ad certum ministerium, & de morib⁹, deinde doctrinam inquirant de dogmatibus Ecclesiæ necessarijs. Si quos intenent prorsus indoctos, prohibeant, ne ordinentur, & significant patronis aut Ecclesijs, vt alios querant idoneos. Sin autem erit aliquis mediocri doctrina instructus, et videatur posse proficere, detineatur, et ab aliquo examinatore per mensem vñ atq; alterum erudiatur. Nā examinatores illi non tantum sint ociosi auditores ordinandorum, sed suscipiant laborem etiam erudiendi indoctiores, eosq; saepius audiant. Et Episcopis aut gubernatoribus curæ sit, vt pauperes ordinandi interim victimū habeant, & alii quot libellis necessarijs instruantur. Hæc officia si sumptuosa esse arbitrantur, cogitent nullum esse sanctius eleemosynæ genus, quam pauperum sacerdotum studia iuuare.

suare, & consulere Ecclesijs, ac reputent, sibi propter taa-
les eleemosynas tantas opes datas esse, curabunt igitur,
vt pauperes ordinandi habeant hospitia & preceptores.

Vt autem pastores, & caeteri ministri Ecclesiarum,
sacerdotes, & diaconi, possint Deum inuocare bona con-
scientia & vera fide, aboleatur lex & obligatio, quæ pro-
hibet coniugium sacerdotibus, ac liceat eligere ad sacer-
dotium, videlicet ad docendum Euangeliū, & ad sacra-
menta administranda, honestos maritos. Liceat etiam his,
qui sunt ordinati coelibes, postea honestum coniugium
contrahere. Si enim hoc non conceditur, multis locis de-
erunt pastores, & Ecclesiarum solitudo, & vastitas me-
tuenda est. Sicut iam in ipsis Episcoporum ditionibus in
Germania scimus multis locis deesse pastores Ecclesijs.
Cedat igitur humana traditio, & iniusta lex necessitatibus
publicæ, cedat dignitati ministerij, quod ut conseruetur,
tollantur iniusta vincula, & obligationes, quæ deterrent
pios & moderatos ab ea functione.

VIII.

Haud dubie omnes modesti toto corpore atq; ani-
mo cohorrescunt, cum cogitant quanta agmina anima-
rum haec lex de coelibatu tot iam seculis traxerit in æter-
num exitium.

Quanquam igitur coelibatus fortassis ad opes Ec-
clesiasticas retinendas est accommodator, tamen maior
habenda est ratio veri cultus Dei, salutis animarum, &
publici exempli. Sacerdotes pollutæ mala conscientia nō
possunt Deum inuocare, ruunt in interitum perpetuum,
& nocent exemplo moribus aliorum.

Si his tantis causis gubernatores non mouentur, si
impeditur veram Dei inuocationem, si non adficiun-
tur exitio aliorum, profecto dura est Ecclesiæ seruitus.
Quare oramus, vt hoc vinculo coelibatus ministri Euani
geli libarentur.

M ï Abusus

ix.

Abusus frequentissimus est ubiq; qui grauiter offendit Deum, quod homines obnoxij publice turpitudo ni petunt absolutionem, & coenam Domini, sine vera poenitentia, tametsi propter solemnum ritum, quandam simulationem poenitentiae prae se ferunt. Hoc eò fit, quia Episcopi multis seculis neglexerunt iudicia ecclesiastica, ut postea dicemus. Sed tamen mandetur pastoribus, ut prudenter sacramenta administrent, nec absoluant eos, qui non promittunt emendationem vitæ. Et, si possunt, obnoxios manifeste turpitudini indicent iudicibus Ecclesiasticis, aut alijs magistratibus.

x.

Pastores in singulis Ecclesijs audiant semel in anno ordine auditores, praesertim rudiores; ac fidem eorum explorent. idq; in templo fiat. Nec potest hac in re quisquam detrectare pastoris autoritatem, quia singuli debemus fidem profiteri, praesertim apud pastores pios & fideles, cum hoc ex officio postulant. Ibi pastor singulos etiam ea quæ cuiusq; artas aut mores postulant, prudenter. & grauiter moneat, & eruditat indoctiores, de fide, de moribus, de vsu Sacramentorum.

xi.

Et ut populus tranquilla & pia conscientia ad coenam Domini accedere possit, conscientijs illorum consulatur, qui cum norint veterem Ecclesiæ morem, integro sacramento uti malunt. Nemo circumferens malam conscientiam potest Deum invocare, ut igitur Deus colatur, & ut consulatur hominum saluti, gubernatores maxime cauere debent, ne laedantur pia conscientia.

Constat hanc ceremoniam institutam esse, ut fidem confirmet in pauidis mentibus, seu consolationem adferat, & ut hic gratiae agantur Deo. Quomodo autem consolacionem capiet, aut aget gratias exulcerata conscientia? Hac arcana vulnera gubernatores Ecclesiæ intelligere, &

re, & sanare debebant. Ideo tollatur abusus, videlicet
prohibitio calicis.

Maximus & vniuersalis abusus est, quod non exerce- XII,
centur iudicia Ecclesiastica, nec de doctrina, nec de mo-
ribus sacerdotum, aut populi. Primum pontifices quando
conuocarunt Synodos ad veram, & æquam cogni-
tionem de doctrina: sed iam de particularibus Ecclesijs
agimus. Episcopi habent officiales, ut vocant, quibus co-
trouersiae de contractibus sponsalium, & aliae quædam
inquisitiones commissæ sunt. Hi nec intelligunt officium
suum, nec faciunt. Sed habent quædam aucupia pecuniaæ,
quæ longum esset recitare.

Non possumus sine magno dolore commemorare
Ecclesiæ calamitates. Nos in Germania titulos habemus
Episcoporum, Episcopos qui officium suum faciant, non
habemus. Cum enim quatuor sint præcipua Episcopi
officia, docere & gubernare doctrinæ, ordinare & explo-
rare ordinandos, præesse iudicij Ecclesiasticis, & visitare
Ecclesiæ: nostri Episcopi in Germania vix umbram
& ceremoniam vnius muneris retinent. videlicet ordina-
tionem sine exploratione. Interim tenent amplas ditio-
nes, quas cum administrant, ducum ecclesijs funguntur,
non episcoporum. Quas si volant retinere, non enim
impedimus, delaberetur de certis, qui vere regant Eccle-
siæ: & ut supra dictum est, oportere in qualibet dioecesi
esse certos delectos viros, qui presint ordinati, & ex-
plorationi ordinandorum, ita sint, seu iudicij, seu alij, qui
presint iudicij ecclesiasticis, & visitent Ecclesiæ.

Fungatur igitur vero munere Episcopi, seu unus
aliquis certo loco, seu hæc decuria iudicium. Necesse est
enim in Ecclesia esse aliquos idoneos gubernatores dos-
trine & ordinationis, Necesse est iudicia exerceri de

M in doctrina,

doctrina, & de controversijs sponsalium, de diuortiis.
Necesse est restituи excommunicationem mandatam in
Euangelio. Hunc Episcopi vicarium, seu hanc decuriam
iudicium tueatur ille, qui titulum tenet Episcopi.

Iam si collegia haberent viros doctos, pios, & exercitatores; expeditissimum esset legere hos iudices ex collegijs. Sed addendi sunt aliqui honesti, graues, & docti viri laici. Et in singulis diocecesibus pro magnitudine plures tales decuriae iudicium constituantur. sed sit vna suprema, quæ, vt dictum est, sit velut vicaria Episcopi.

Vt autem habeant hæ decuriae honesta stipendia, certæ præbendæ seu certa collegia, seu redditus monasteriorum ad hos usus transferantur. Quanta est enim turba ociosorum & ignauissimorum hominum nunc in collegijs & opulentis monasterijs?

Constat, exigua pecunia apud officiales posse transigii de poena stupri aut adulterij. Hæc lenitas auget licentiam. Ideo seueritas iudiciorum, & poenarum restituenda est. Ac primum de omnibus criminibus hoc seruetur. Habeat suū ius magistratus ciuilis. Vt ex officio laicorum delicta inquirit & punit, ita sacerdotes reos manifestorum criminum, stupri, adulterij, furti, cœdis, & similium, puniat suarum legom poenis. Et quidem docendus est magistratus, ne negligenter officium suum administret. Nam diuinitus huic gradui commendata est disciplinæ externæ conseruatio & defensio. vt Paulus docet, inquisiens, magistratum honore afficere bona opera, è contra vero formidandum esse malis. Nec exigua morum corruptio inde orta est, quod forū Ecclesiasticum impediuit magistratum ciuilem, ne inquireret aut puniret adulteria. Sit igitur vigilans & acer magistratus sciat se disciplinæ custodem esse diuinitus in hac statione collocatum.

Interim

Interim tamen ecclesiastici iudices suum faciant officium. Et quia in multis locis ciuiliis magistratus, ex quadam veteri & prava consuetudine seignior est in puniendis adulterijs: ideo pastores & iudices ecclesiastici sint diligenteriores in suo officio. Pastor admoneat obnoxios criminibus, adulterijs, epicureo contemptui religionis Christianæ, blasphemis sermonibus, periurij, aut alijs criminibus. Si admonitus non pollicetur emendationem morum, deferat eum decuria iudicium. hi, re inquisita, sententiam excommunicationis ferant aduersus reum, ac magistratu ciuili suam sententiam indicent.

Et ita sunt constituta iudicia delectis, certo numero viris grauibus, doctris, & iustis, ne pastor, aut quisquam alius videatur odio potius reum in periculum adducere, quam moueri ad accusandum officij ratione. Nec liceat soli pastori, ferre sententiam excommunicationis, sine villa iudicij de curia, aut nemine adhibito ex honestoribus viris suæ Ecclesiæ. Ut enim vocantur hæc iudicia Ecclesiæ, ita sunt plures adhibendi, vt Paulus voluit. Tyrannis est inimica ecclesiæ. Ideo species omnis tyrannidis in Ecclesiæ iudicijs fugienda est.

His decurij iudicium commendanda est visitatio Ecclesiarum, vbi de doctrina pastorum fiat inquisitio. Cohercetur petulantia ingenia, quæ serunt falsa dogma ta, tollantur superstitiones, & statuæ ad quas flunt concursus, & inspiciantur etiæ schola, & gubernetur studia.

Nec officinæ typographicæ negligendæ sunt. Plurimum enim refert, quales libri veniant in manus hominū, cauendumq; , ne spargantur impia dogmata aut famosi libelli. Ideo magistratus in singulis locis præficiant certos inspectores seu censores officinæ, nec liceat edere libros non approbatos ab his censoribus. Fiat etiam inquisitio

quisitio de morib[us] pastorum & populi. si compertum fuerit, pastorem admississe aliquod flagitium, puniatur seueris legum poenis. & eo minus conniuendum est ad stupra, adulteria, aut scortationes sacerdotum, quia peccatum concedi eis coniugium. Quare seuerissimis poenis corporis illa delicta puniantur.

Inspiciant etiam visitatores rationes erarij in ecclesijs, & curent fideliter pendit stipendia pastoribus, diaconis, & his qui presunt scholis.

xiii.

In scholis non solum ecclesie seminaria sunt, sed etiam ibi præparantur ingenia ad omnem reliquam vitę gubernationem. Imo scholae sunt fontes humanitatis in tota vita. quibus neglectis, necesse est sequi magnas te[ne]bras, confusiones religionum, & superstitiones, legum & literarum atque artium interitum, obliuionem antiquitatis & historiarum, morum feritatem, denique infinitam barbariem morum, & omnium vitę partium. Quare omnes sapientes gubernatores maxime iudicant scholarum constitutionem ad rem pertinere, & bene constitutas, præcipuum decus & ornamentum esse ciuitatum. Quanto magis in ecclesia tuende sunt scholas in quibus conservatur & propagatur doctrina Euangelij, & traduntur aliae bonae artes, utiles, tum ad explicandam coelestem doctrinam, tum ad reliqua vitę officia gubernanda. Et hac in re mqueamur consuetudine ecclesie omnium temporum. Nunquam sine scholis floruit ecclesia, voluit Deus certos esse coetus ad tabernaculum, quod Moyses condidit, & postea ad templum: non aliam ob causam, nisi ut ibi studia legis diuinæ, & alias artium bonarum in quadam frequentia vigerent, & iuuentus excoleretur. Ita Samuel adolescens missus est ad tabernaculum, tanquam ad Academiam, & postea Elias,

Elias, ac Eliseus, Ioannes Baptista, Christus habuerunt
agmina auditorum. Hunc morem & Apostoli seruarunt,
vt ex Ireneo apparet, qui testatur Ioannem non solum
vniuersam multitudinem illiteratam docuisse, sed etiam
habuisse quosdam assiduos auditores, qui se totos studijs
addixerant, quos solitus est familiariter docere, etiam ex-
tra conuentus vniuersae Ecclesiae. Hinc orta sunt vetera
collegia, & proderat esse tales scholas, quæ erant testes,
quæ doctrina ab Apostolis accepta esset, & cōseruabant
sententiam Apostolorum, ideo sape allegantur ille vetera
res scholæ : & propter has laudatur ordinaria successio,
quod essent teri testes doctrinæ Apostolicae. Nunc hæ
laudes ad potentiam amplificandam transferuntur, postea
cum opes, Regia dominatio, luxus, extinxerunt studia
collegiorum, caligo ingens in Ecclesia secuta est, & nata
est illa theologia monachorum, diluta quadam ineruditâ
philosophia, & superstitionibus. Et hæc ipsa nunc con-
senuit, quare sapientes gubernatores prouidere debent,
vt in scholis rursus pia & sincera doctrina Christi tradas-
tur. & munitiendæ sunt scholæ, vt ad posteros propagari
incorrupta veritas possit.

Deinde quia in singulis regionibus magno numero
pastorum opus est, alendi sunt pauperes scholastici de
publico, qui cum recte didicerint doctrinam Christianam,
postea præficiantur ecclesijs. Hæc est vetus & ve-
ra ecclesiæ consuetudo.

Toties vociferantur aduersarij nostri, consuetudines
ecclesiæ negligi, cum ipsi hæc utilissima instituta propheta-
tarum & Apostolorum penitus deleuerint quæ quidem
vt restituantur, & cōseruentur, omni contentione guber-
natores perficere debent, videlicet ita, vt scholæ florent,
& propagetur salutaris doctrina: & præparentur, exco-
lantur, ac erudiantur studiosi postea proficiendi Ecclesijs.

N

Porro

Porro in Academis opus est duplii emendatione. vi
delicet doctrinarum, & disciplinæ. De artibus tradendis
vere eruditæ & prudètes ordinè prescribat, ita ut iuētus
non solum versetur in artibus prophani, sed etiā discat
Christianam doctrinam. deinde ut ad veram philoso-
phiam reuocetur, & explosis nugis sophisticis, tradatur
dialectica sincere & prudenter. adiungantur physica &
mathematica. formetur stylus. Sed hæc pars de doctrina
longior est, quā vt tota hic cōprehendi possit, & singulis
locis iudicio eruditorum & prudentum cōstituenda est.

Disciplinæ restitutio requirit autoritatem & diligen-
tiam principum & magistratum. necesse est mores se-
ueritate maiore regi, & continere iuuentutem intra se-
pta, & ad pia exercitia reuocare, licentiam adstringere,
prohibere contusa intempestiva, indecorum, scenicum,
& militarem r̄vestitum. hæc emendatio obtineri non po-
test, nisi magistratus veris poenis contumaces puniant.

Sed vt Demosthenes neruos belli vocat pecuniam,
ita ad hos gradus omnes opus est redditibus; videlicet ad
alendos pastores, iudices, scholasticos, & sunt in prom-
ptu, si recte collocentur. facile enim iniiri ratio potest, vt
nobilitas in collegijs maiorí parte reddituum ecclesiastico-
rum fruatur, & tamē aliqua collegia, & monasteria trans-
ferantur ad hos tres gradus: ad augenda stipendia pasto-
rum & diaconorum, deinde ad constituendas decurias
iudicium, ac scholas, in quibus non solum mercedes dan-
dæ sunt docentibus, sed etiam mediocris victus preben-
dus pauperibus scholasticis. Hæc vt facilius sint, opus
lenta monasteria transferantur ad hos vius, in quibus
nunc tantum ociosi & ignavi homines aluntur. Et satius
est hoc totum vitæ genus aboleri, quam interim esurire
possunt pastores, cum honestis uxoribus, & pijs liberis: aut
scholasticos aut ecclesiastas stare orbatas pastoribus, aut de-
seri

seri literarum studia. Cum aut Christus, dignus est opera rarius mercede sua. & Paulus inquit, nemo militat suis stipendijs: mandatum Dei præcipit, ut ad hanc miliciam Ecclesiæ, docentium & discentium, stipendia conferantur. Et propter hanc causam à p̄is regibus & principibus haec opes Ecclesijs, quas nunc tenent, donatae sunt. Iniquum est autem præripi stipendia ab ociosis, & fucis, ac interim fame perire eos, qui durissimam miliciam in docendo & in gubernatione sustinēt. Hæc sunt mutanda, bonorum & sapientum regum, & principū consilijs, & autoritate.

VIII.

Sed de monasterijs virginum omnino prodest sexū illum imbecillē liberari votis. Semper in conspectu sit sapientibus, & p̄is gubernatoribus hęc regula. Nō esse impediendā verā Dei invocationem, qui cū mala cōscientia inuocari nō potest, nec animas abstrahendas esse à Deo in eternū existiū. Constat autē in tanta imbecillitate eius sexus, multarum conscientias grauiſſime excruciantur. Ideo aboleantur hæc vota. Et tamen pauperibus pueris, præſertim nobilioribus, cōſulatur ex his redditibus qui per certos questores ad hos vires quot annis colligantur, & quodam ordine distribuantur. Nā in pagis aut locis desertis, virginum coetus esse, nō videtur vtile, sed si placet aliqua monasteria virginū conuerti in Scholas puellarum nobilium & aliarum, id fiat in virib⁹, vbi est honesta disciplina. Et pr̄sint honestae, piæ & gracie matrone. Tales scholas aliquas puerarum esse, sine ullis vinclulis votorum optandum esset, in quibus nobilium fili⁹ & alie puerę discerent literas & doctrinā Euangelij, & adsuefierent ad ipsa exercitia, & bonos mores, nupturæ eum vellent.

Hæc est imago honestissimi coetus matronarum, & puellarum, quę olim quadam assiduitate seruiebant tem̄lo, in quo coetu Anna prophetissa, tanquam magistra fuit reliquarum. Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui elegit sibi ecclesiā, in qua in vita æterna celebretur, emendat, regat, defendat & augeat eam. A M E N.

N īj Responsum

RESPONSVM PRIMVM ELE-
CTORVM, ET PRINCIPVM, ALTER
us partis, datum Imperatoriae Maiestati
de actis colloquij.

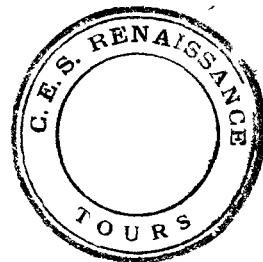
Postquam inuictissimus Imperator, dominus noster clementissimus, electoribus, Principibus, & statibus clementer patefecit, & scripto comprehensa offerri curauit, ea, quae consignata fuerunt a collocutoribus, quos sua Maiestas ad id, cum hoc sibi communes status detulissent, delegit, ut viam & rationem ad conciliandam religionem citra tamen aliquod praeiudicium quererent: petijebat sua Maiestas, ut ab Electoribus ista cognoscantur, suamqe ipsorum sententiam, hi super illis rebus Imper. Maest. communicent: Electores & ceteri Principes, atque horum absentium legati, arduum istud negotium, pertinens nimirum ad gloriam & honorem Dei omnipotentis, salutem animarum, & communem Germanice nationis utilitatem, diligenter, quantu per temporis breuitatem licuit, expenderunt. Ad negotium igitur huiusmodi commode expedendum, utile & consultum eis videtur, ut Cæsareqe Maestati scripta sex collocutorum, in quibus de articulis religionis controuersis agitur, iterum reddantur, suaqe Maiestas tanquam aduocatus & defensor catholicæ Ecclesiæ, humilime rogetur, ut cum legato pontificio, iuxta decretum Haganoense, sex collocutorum scripta cognoscere, & communicare velit, præcipue vero articulos, in quibus collocutoribus convenit, exacta & summa diligentia examinare, ita, ut si quid in collocutorum scriptis repertum fuerit, quod vel sententia vel verbis pugnet cum sanctis patribus & laudabili ecclesiæ consuetudine, si quid ad hæc forsitan absolum in ecclesia deprehensum fuerit, id mutetur, emen detur,

detur, tollatur. Præterea si opus sit declaratione aliqua, ad ea elucidanda, quæ in articulis obscurius posita sunt, ea ut adiçiantur. huiusmodi vero resolutionem factam, referendam, quam primum fieri potest, ad status Imperij, vt sic cum Impe. Maiest. iuxta id, quod initio comitiorū ipsa proposuit, concorditer status de his rebus agere possint. Ut deniq; Imp. Maiest. dare velit operam, vt protestantes consentiant in aliquam Christianam formam, & rationem cōciliandi reliquos articulos nondum conciliatos, quod si nec hoc a protestantibus impetrari poterit, vt ad generale concilium rejiciantur, aut saltem ad nationalem synodus (si habendi generalis nulla spes fuerit) modo illa rite, & legitime conuocetur. quo tandem in Germanica natione, Christiana pax & tranquillitas conservari possit.

Responsum Imperatoris, electoribus, cæterisq; principib; redditum.

Imperatoria Maiestas, Clementissimus Dominus noster, responsionem electorum, principum, statuum, & legatorum, eorum principum, qui absunt, pertinentem ad causas religionis, & ad librum eis à sua Maiestate obligatum, probe intellexit. Sperauerat autem sua Maiestas, Electores, principes, ac reliquos status, postquam satis longo tempore librum habuerunt, ac eum proculdubio examinarunt, aliquanto explicatius ac clarius exposituros suam sententiam. Porro quia semel in ea sententia, quam obtulerunt Imperat. Maiestati, obfirmarunt animos, ne officio suo deesse sua Maiestas cuiquam videri possit, nihil ipsa intermissionem se offert in hac re, quod quidem suam Maiestatem decet. Tradere itaq; librum legato Pontificio parata est, ac cum eo communicare, quo de huius etiam sententia fieri certior possit &c.

N iiij Sententia

SEN TENTIA IMPERATORIS
DE INSEUNDA CONSENSSIONE RELI-
gionis,& faciendo reformationis initio,
deliberationi Electorum, Principe-
pum,& omnium Statuum
proposita.

Imperatoria Maiestas dominus noster Clementissimus
Iuxta sententiam & consilium Electorum, Principum
& Statuum Imperij, quæcumq; inter colloctores acta
sunt, legato Pontificio communicauit, deq; his legati
sententiam rogauit. hanc denuo & usq; a (sic ut ea summe ne-
cessaria est, & in prioribus communis & ppe postulata) insti-
tui possit, summa diligentia eidem legato commendauit.
Ad quæ ambo legatus respondit binis scriptis, quid ei
faciendum videatur. quæ scripta Imperatoria Maiestas
statibus hic offert.

Postquam autem sua Maiestas in hac causa religionis,
quantā omnino potuit, diligentiam adhibuit, nec tamen
existimare potest, quod hisce comitijs quicquā amplius
agi & effici queat, præsertim cum legatus pontificius ea,
quæ scriptis eius continentur, responderit: deinde quia
ob hanc causam multum iam temporis effluxit, licet nihil
sit effectum, vt cumq; sua Maiestas plurimum & laboris
& molestiæ insumperit, visum est ei, statibus sententia
suam, & deliberationem, quæ ad recessum, et summariam
decretum horum comitiorum conferre possit, exponere.
Ea vero sic habet,

Consideratis laboribus, & diligentia, longo iam tem-
pore multifariam adhibitis ad causas religionis com-
ponendas, ne ea causa religionis denuo in controuersia
am trahatur, vt etiam caueantur, & auertantur vteriora
In:

Incommoda, & ut quam minimum dissidij relinquatur,
vt etiam posthac auxilio Dei omnipotentis ad omnimo-
dam concordiam articulorum, qui adhuc in controuer-
sia supersunt, eo facilius perueniri possit, videtur Impe-
Maiestas, deliberandum esse, an consultum sit, vt saluo
quidem recessu Augustano, articulū de quibus inter col-
locutores vtriusq[ue] partis conuenit, recipientur tanquam
Christiani, nec amplius in disceptationem reuocentur.
Idq[ue] saltem usq[ue] ad concilium generale, penes quod sit
vterior examinatio illorum, & aliorum id genus articu-
lorum, id quod etiam legato pontificio videtur, vt illis
scripta satis testantur. dummodo, vt legatus pollicetur,
& certiores eos facit, primo quoq[ue] tempore habeatur
cōcilium, aut tantisper dum per alias vias legitimas, cum
consensu statuum, rationes alię suscipiantur, quibus ex-
pediri tandem hoc negotium possit.

Præterea, an consultum videatur, si vel conciliij cele-
brandi spes nulla sit (quod tamē vt habeatur, necessa-
rio religionis rationes efflagitant) vel id tardius, quam
conuenit, congregetur, vt tunc aliis conuentus statu-
um imperij indicatur, in quo de religionis causis agatur,
quò tandem commode ad salutare finem perducantur omnia.

Qua in re Imperia Maiestas, quantum ad se attinet,
nihil intermissuram se pollicetur. Estq[ue] in ea sententia,
vt quam primum fieri potest, in Germaniam iterum, au-
xilio Dei omnipotentis, redire velit, atq[ue] ea prestatre, quæ
digna sunt Imperatore Christiano, quæq[ue] huius officium
requirit. Proposuit deniq[ue] sua Maiestas, se daturum
operam, vt in propria persona iam conueniat Pontificem
Romanum, vt certo ab illo cognoscat, quidnam de con-
ciolio sperandum sit.

Responsum

**R E S P O N S V M P R I N C I P V M
E L E C T O R V M , D A T V M I M P E R A T O R .**

Maiest. ad propositam ab eo deliberatio-
nem, de conclusione, & decreto in
causa religionis faciendo.

VT Imperatoria Maiestas Clementissimus Domi-
nus noster, acta vniuersa eorum qui ad colloquium
deputati fuerant, legato pontificio communicatis,
ad cognoscendam eius de actis illis sententiant, vna cum
responso, quod idem legatus dedit, & alijs, quae ad faci-
endam comitiorum conclusionem & decretum pertinent,
Principes Electores, & absentium legati, qua decet, sub-
missione, ex facta benigno iussu Maiestatis eius narrati-
one, cognouerunt.

Principio bene memores sunt Electores, fidelis ac ins-
defessæ diligentia, quam aliquot iam annis Imp. Maiest.
ex paterna & clementissi. benevolentia erga Germanic
cam nationem, adhibuit, ut dissensio in religione ad Chri-
stianam concordiam, & conciliationem redigeretur, ac in
Imperio pax, & tranquillitas constitueretur, ac conserua-
retur, pro quo fidelis studio, ac opera, Electores præsen-
tes, absentiumq; legati Impe. Maiest. humillime gratias
habent, parati semper, re etiam ipsa, gratos se declarare.

Expedenter autem diligenter Electores, scriptum
Imper. Maiest. ante omnia vero, quantum quidem ad
controversias in religione tractatas a collocutoribus at-
tinet, deliberarunt apud se certo consilio, utile ac bonum
esse, atq; adeo sibi placere fatentur, ut articuli, qui a
collocutoribus conciliati sunt, tanquam boni recipiatur,
vteriorq;

vltiorq; de illis exquisitio ad liberum & Christianum concilium differatur , vel ad nationalem synodum legi- time congregatam, aut si neutrum horū sit sperandum, ad venturum conuentum imperij. Sperant autem id valde vtile fore, ad alia etiam incommoda ac dissidia præ- cauenda , profuturum deniq; ad conciliandos reliquos artículos, qui adhuc in controuersia sunt. Adhac si spes aliqua fuerit, conciliandi præterea artículos aliquot non- dum conciliatos, rogan humillime Electores , horumq; absentium legati, Impera. Maest. displicere ipsa velit de medijs & vijs conciliandi tales. Ceterum , si fuerit im- possibile, talia confidere isto tempore, rogan Electores, horumq; absentium legati, cum omni subiectione, Impe. Ma. vt ipsa iuxta promissionem ab ea factam, & pro qua humillime gratias agunt, velit apud summū Pontificem instare diligentissime, vt ad examinandum, & concilian- dum, tum commemoratos, tum ceteros etiam artículos,

liberum & Christianum concilium, quam celeri-

me indicat, in loco aliquo commodo Ger-
manicæ nationis, idq; sine omni
dilatione habendum
curet.

O Responsum

RESPONSVM PRINCIPVM, QVI
ROMA. PONTIFICEM AGNOSCUNT,
datum Imperat, ad propositam de religionis
negocio deliberationem.

I. **C**atholici principes ac status, quantum per tempore
ris breuitatem licuit, expenderunt scriptum, recens-
ter ipsis ab Imperatoria Ma. oblatum, vna cum re-
solutione Pontificij legati. Probè vero memoria repe-
tunt, Impera. Maie. & in alijs comitijs, & in praesentibus,
mirificum laborem ac studium semper adhibuisse, vt re-
ligionis contouersiae cōponerentur, ac de reformatione
Christiana cogitaretur, de qua voluntate catholici princi-
pes, & status sua Maiestati humillime, & cum omni sub-
iectione, gratias agunt.

II. Quia vero Imp. Ma. significauit, se intra paucos dies
hinc discessuram, non videtur esse necessarium, vt Status
superuacaneis ac prolixioribus scriptis aut disputationis-
bus suæ Maiestati sint molesti, tum vel eam, vel seipso
diutius remoren tur, sed in hoc potius incumbendum, vt
Christiane tandem finis huic negocio imponatur. ita ta-
men, vt tantisper, dum id sit, Imperat. Maiestas adsit,
Quod vt faciat, humillime roganda est.

III. Ut autem ad Imperato. Maiestatis scriptum respon-
deatur. Initio fatentur status, sibi compertum esse, quod
in Germania, & alijs nationibus, imò in toto propè orbe
Christi, non pauci abusus, sectæ, hæreses, & scisma-
ta passiu, obtinuerunt, quæ omnia sine generali concilio
extirpari, aut emendari nequaquam poterunt.
Fatentur

Fatentur etiam status catholici, non decere se, ut immutationem aliquam religionis, ceremoniarum, aut rituum (quae per aliquot centenos annos durarunt, partim etiam concilijs sunt instituta) vel consentiant, vel mutari talia permittant: eo quod summus Pontifex, per suum legatum, se se offert ad celebrandum concilium intra breve tempus, velutq; hac de re Imp. Maiestas in propria persona colloqui cum summo Pontifice, Quod propositum Pontificis statibus catholicis, supplicant ipsis Ponitifici, vt, omni amota procrastinatione, Christianum & generale concilium indicat, indictumq; haberi curer, in loco aliquo cōmodo Germanicæ nationis, quo sic multarum animarum perditio præcaueatur.

Porrò si negotijs secularibus impediti potentatus Christiani in propria persona venire ipsi ad concilium non possent, nihilominus tamen, ut concilium procedat, summus Pontifex dare operam debet, simulq; apud potentatus, qui ipsis in concilio comparere non poterunt, diligenter instare, vt hi suo nomine, & loco, eruditos, probos, & idoneos, plena cum potestate, commissarios mittant, ut semel christianitas ipsa in formam & vitam vere Christianam restituatur, errores extirpentur, Dei deniq; ira, & plagæ imminentes auertantur.

Quod si huiusmodi generale concilium non impetratum fuerit (quod tamen status catholici, confisi promissis summi Pontificis & Imperat. Maiestatis, minime fore putant) etiam atq; etiam orant status, ut summus Pontifex & Imperat. Maiestas dare velit operam, ut saltem in Germania nationale concilium habeatur. Iam si nec ipsa ratio habendæ nationalis synodi summo Pontifici & Cæsareæ Maiestati placuerit, rogant

O nij status,

status, ut iuxta id quod sua Majestas facturam se & curaturam recepit, sine omni dillatione, in imperium Germanicæ nationis venire velit, atq; cōuocatis statibus, de uno tentare, ut errores extirpentur, ac omnia, quæ prae intellecta & accepta sunt, Christiane discussiantur. Atq; istæ viæ sole restant, quibus saluti Christianorum consili poterit, adeo ut nisi aliqua istarum ineatur, magis atq; magis in se dividetur Germanica natio, eiusdem gloria, honor, & opes interibunt, atq; id genus plurima incommoda ad vicinas etiam nationes pertingent.

Secundo, Catholici status decreuerunt apud se, quod auxilio Dei, constanter adherere vellint nostræ veteri religioni & veræ fidei, quemadmodū hæc in sacris Euangelijs, concilijs, statutis, & ordinationibus Christianæ & Catholicæ Ecclesiæ, ac doctrina sanctorum Patrum, ab Apostolorum tempore, usq; ad hodiernū diem, mansit, & obseruata est.

Præterea recessus, ordinationes, & mandata per Imperat. Majestatem & status catholicos, præcipue vero decreta Augustani conuentus, in quo tamen communiter a statibus consensum est, sequi, & his parere firmiter in animum induxerunt, indubitate sperantes, quod reliqui status omnes, qui in Augustanum recessum consenserunt, eidemq; sigillis etiam suis appensis, subscripserunt, promissis insuper auxilijs Imperat. Majestati, paulopost Ratisbonæ iterum ratam habuerunt subscriptionem Augustæ factam. Et tandem Haganoæ tertio Electores & principes, qui istic in propria persona fuerunt, seruandumq; receperunt. adeo ut se se obtulerint, collocuturos de defensione, si quid tentaretur aduersus recessum Augustanum, quemadmodum in decretis eorum comitorum, & scriptis in illis exhibitis continetur.

maxime

Maxime vero inhærendum Augustano recessui Principe
pes censem, & ab eo nullo modo recedendum: cum
Imperia, Maiest. & in eisdem comitijs, & hic, cum in pria
tua sua propositione, tum formula deliberationis, de re
cessu hic cōstituendo, eundem recessum Augustanum,
ipsa quoq; saluum manere se velle declarauerit.

Tertio, cum Imper. Maiest. ex singulari proculdu
bio clementia, proponit, sive Maiest. videri articulos, in
quisbus inter collocutores conuenit, & qui conciliati sunt,
sine ulteriori discussione, usq; ad concilium, recipiendos
esse & approbando. &c. Respondent Status, se in hoc
nullo pacto consensuros. neq; enim id videri consultum,
ob sequentes causas. Primum namq; à collocutoribus
propositi sunt articuli aliquot, minime necessarij, super
vacanti, & de quibus nulla fuit antehac controversia,
nec hodie est. Ut sunt primus, secundus, tertius &
quartus. Absurdum igitur videri, vt articuli nunquam
controversi conciliantur, præterea, quartus articulus, de
peccato originali, non hic est conciliatus, sed Vuormaz
tie, alia tamē forma, quam nunc est in scripto oblato, pro
positus. Secundo maxmopere necessarium erit, vt ab
utraq; parte denuo eligantur, qui nouo colloquio &
disputatione excutiant omnia. Extant enim verba in
scripto commemorato, quæ non sunt consentanea con
suetudini Ecclesie, & formis loquendi à patribus vis
tatis. adhæc insunt scripto dogmata quedam minime ad
mittenda, quæ partim obliteranda sunt, partim mitigana
da, & in aliam formam redigenda. præstiterit itaq; nea
goctum istud mentes adhuc aliquot differri. Tertio, hi ar
ticuli solum conciliati sunt, qui & minoris momenti sunt.
& de quibus inter doctos non magna antehac fuit con
troversia, qui deniq; non tam periculosa offenditionem

O ij apud

spad plebem vulgo existarent, quam alij nondum consiliati. Et quia præcipui articuli, atq; adeo ij, quibus Christiana fides nititur, vt est articulus de venerando sacramento veri corporis & sanguinis Christi, de adoratione & reseruatione eiusdem, communione sacramenti / sub utraq; specie, confessione, poenitentia & satisfactio- ne. &c. hi nimirum non solum non conciliati sunt, sed a protestantibus vehementissime impugnati, adeo vt de his nulla conciliatio speranda sit. Quin itmo collocutores catholicæ parujs plusculum, quam decebat, in his con- cesserunt protestantibus, ita vt quæ admissa sunt ab illis, emendatione & declaratione habeant opus.

Quarto, quoniam si reciperentur articuli cōciliati, mul-
tis modis posset imminentia existimatio summi Pontificis,
Imperij, Maiest. & statuum catholicorum. hicj omnes,
ne se hoc nomine varijs obrectationibus exponant,
periculum erit, Videlur catholicis statibus consultius, &
melius esse, vt suo loco scriptum collocutorum relinqua-
tur, & omnia negotia ad religionem pertinentia differan-
tur, ad concilium vel generale, vel nationale, vel saltem
ad conuentum omnium statuum imperij, quem-
admodum etiam Pontificij legati resolutio
consult. nimirum vt ista omnia ad
consilium summi Pon-
ficii rejulantur,

Responsua

RESPONSVM ELECTORIS,
ALIORVMQUE PRINCIPVM, ET STA-
TVM Protestantium, ad propositam ab Imp.
Maiest. deliberationem, de decreto san-
cti clementis in causa religionis.

Quæ Imperatoria Maiest. exponi fecit principibus
Electoribus, alijsq; Principibus, & ordinib; de
suo discessu, deinde capita, & articulos, ad facien-
dam actorum in his comitijs conclusionem, & decretum
pertinentes, item ea, ad quæ se Imperatoria Maiestas of-
fert, & quæ petit, ea omnia princeps Elector ac ceteri
principes, & ordines qui Augustanæ confessioni adhæ-
rent, præsentes, & absentiū legati, cum summa reueren-
tia, & submissione audiuerunt, & cognouerunt: aguntq;
cum omni subiectione gratias Imp. Maiest. ob summam
diligentiam, & laborem, quem ipsa impendit, in hoc, vt
causæ religionis controuersæ christiane componerentur,
similiter & christiana reformatio ecclesiæ impetraretur.
Non dubitant autem Status commemorati, Imperat.
Maiestatem ex responsione pertinente ad negotium re-
ligionis, quam nudius tertius sua Maiestati obtulerunt,
intellexisse, Status ipsos modis omnibus propensos esse
ad christianam concordiam, in qua diuinum verbum, &
veritas locum habere, & christiana ecclesiæ reformatio,
quam & sua Maiestas summe necessariam agnoscit, ad
effectum perduci, ac reipsa constitui possit.

Ceterum quia Statibus prædictis placuerunt articuli
conciliati, modo intelligantur recte, & christiane, atq;
adeo iuxta respcionem, quam scripto obtulerunt, ad-
huc eosdem articulos placere fatentur. Rogant autem
suppliciter

Suppliciter Impera. Maiestatem, quod ipsa velit efficere,
vt eiusmodi articuli pro conciliatis recipiantur, in hoc vt
sint auspicatum exordium concordiae. Sperant enim sta-
tus Deum omnipotentem gratiam suam largiturum,
vt sic veritas magis atq; magis dilatari, & eo expeditius
via ad Christianam reformationem parari queat.

Satis præterea intellexit Imperat. Maiestas Statuum
prædictorum animum ac voluntatem, quantum ad arti-
culos nondum conciliatos attinet, ex scripto suæ Maie-
stati oblatu. Simul autem status humillime rogant, quod
sua Maiestas recessum Augustanum, eo quod minime
idoneus est ad concordiam promouendam, immo etiam
cum quibusdam articulis pugnat, clementer velit tollere,
aut saltem suspendere.

Cognoscere enim facile potest Imper. Maiestas, Au-
gustanum recessum (si is valere debet, atq; in suo vigore
manere) maximo impedimento futurum speratae con-
cordiae in religionis causis, nec non Christianæ reforma-
tioni, communī deniq; paci, neq; enim duo hæc simul
posse consistere.

Quod vero Imper. Maiestas a statibus petit, vt cogi-
tate velint, si, posito casu, concilium non procederet, an
tum communis imperij conuentus iterum indici debeat,
in quo religionis causæ amplius tractarentur. & ad com-
modum exitum perducerentur.

Quantum ad concilium attinet, probe adhuc se me-
tiores esse fatentur status suæ appellationis, protestatio-
nis, & omnium, ad quæ se obtulerunt. Nihil quoq; tam
ardentibus votis expertunt, quam ut legitimū liberum &
Christianum

**Christiatum concilium in Germania celebrari possit, in quo religionis controversiae, secundum verbum Dei, ex-
cutiantur, Christiana etiam reformatio, & abusum, qui
obtinuerunt, extiratio sequi possit.**

**Quod verò status consentire debent in eiusmodi con-
cilium, in quo Papa, vel sui (qui protestantium statuum
aduersarij summi existunt) de religione cognoscendi &
iudicandi potestatem haberent, id quominus faciant sta-
tus, iustis, firmis, & certissimis rationibus permoveantur,
quemadmodum eas bona ex parte expostuerunt in recus-
satione concilij Mantuae indicti, ad quam rursus se refer-
runt, humilime rogantes Imperat. Maiestatem, ut istud
statuum propositum, necessarijs, & inequitabilibus causis
innixum, boni consulere velit.**

**Relinquent vero status liberum arbitrio, & consilio
Imperatoriae Maiestatis, ut si minus impetrari possit
Christianum & liberum concilium in Germania, in quo
scilicet agatur de religione, & reformatione Christiane,
ut per alium conuentum imperij de his rebus Christiane
agatur, & transfigatur. Parati enim sunt status, id quod**

**sæpenumero iam testati sunt, sue Christianæ
confessionis, & doctrinæ Ecclesiasticæ
sufficientes causas adferre,
eiusq[ue] rationem
reddere.**

•

P

RESPONSVM

RESPONSVM LEGATI PON-
TIFICII, DE ACTIS COLLOQ. VII, D A
cum Imperatoriaë Maiestati, cuius supra in sen-
tentia ab Imperat. statibus exhibita,
mentio facta est.

Nos Gaspar, miseratione diuina, Tituli Sancti A-
pollinaris S. Romanae Ecclesiae presbyter Cardina-
lis, Contarenus, Sanctissimi Domini nostri Papæ,
& sanctæ sedis Apostolicae, in partibus Germaniae, de-
latere Legatus. Requisiti à Cæfarea Maiestate, suo, ac
Reuerendiss. & illustriß. Principum sacri Romani im-
perij nomine, quid nobis videatur de his, quæ in negocio
religionis tractata sunt, inter collocutores catholicorum
& Protestantium, à Cæsa. sua Maiestate deputatorum,
& scriptis mandata, in quodam libro, exhibito eis à præ-
fata Maiestate, cum quibusdam apostolis vtriusq[ue] partis,
nec non in quibusdam quinternionibus Protestantium:
dicimus, quod, omnibus bene discussis & consideratis,
nobis videtur. Cum Protestantes in nonnullis articulis
discedant à communī consensu Ecclesiae Catholicae, in
quibus tamen non desperamus, aliquando ipfos quoq[ue]
Deo bene iuuante, nobiscum consensuros, nihil amplius
de reliquis omnibus statuendum, sed remittenda esse
summō Pontifici, & Apostolicae sedi, qui vel in concilio
generali, cuius celebratio non multo post fiet, vel modo
alio, magis oportuno, si res ita exegerit, ea poterit iuxta
Catholicam veritatem diffinire, necnon, habita rerum
& temporum ratione, statuere, quæ videbuntur fore ex-
pedientia Reipub, Christianæ, & huic inclitæ nationi
Germanicæ.

Akerum

Alterum scriptum Legati, in quo suam de actis
Colloquij sententiam magis explicat.

Nos Gaspar miseratione diuina Tituli Sancti A-
pollinaris S. Romanae Ecclesiae, Presbyter Cardi-
nalis, Contarenus, Sanctissimi Domini nostri
Papæ, & sanctæ sedis Apostolice, in partibus Germanie,
de latere legatus. Postquam scripture nostræ, quam nu-
per in negocio religionis super tractatum Collocutorū
à Cæsa, Maiestate, in eadem Religionis causa deputato-
rum, eidem Cæsa, Maiestati obtulimus, variam à Princip-
ibus, & Statibus imperij interpretationem fieri intelle-
ximus, quibusdam ita interpretantibus, quasi quosdam
articulos, quos quidam concordatos esse contendunt, ac
ceptandos, & vñq; ad futurum Concilium tolerandos, &
ab omnibus seruandos esse voluerimus, alijs contrâ pu-
tantibus, nos totum hunc Collocutorum tractatum,
omniaq;, quæ in ipso acta, & quomodocunq; disputata
sunt, ad decisionem summi Pontificis, & Apostolicæ se-
dis in concilio generali &c. remissemus. Nos, ne villa in hac
parte dubitatio relinquatur, sed ut mens & voluntas no-
stra clare intelligatur, sic mentem voluntatemq; nostram
declaramus, nihil in hoc toto negocio, per prædictam
nostram scripturam quacunq; ratione decidere, aut quod
aliqui articuli prædicti tractatus acceptentur, aut vñq; ad
futurum concilium tolerentur, vel seruentur, diffinire vo-
luisse; sicut nec adhuc quidem decidimus, aut diffinimus.
Sed tractatum prædictum totum, omnesq; eiusdem arti-
culos summo Pontifici & Apostolicæ sedi, in concilio
generali vel alio modo, vt in scriptura diximus &c. diffi-
niendum remissemus, quemadmodum & adhuc remitti-
mus, quam quidem sententiam nostram, vt antea Cæsa,
Maiestati ore declarauimus, ita nunc hoc scripto testamur,
& confirmamus,

P ij Tertium

Tertium scriptum Legati ad Episcopos, de reformatione morum.

Reuerendissimi & illustrissimi Domini. Cum heri reuerendissimæ & illustrissimæ Dominationes vestræ frequentes ad nos vénissent, ac nos quedam illis exposuimus, quæ nobis ad reformationem Christianam facere imprimitis videbantur. Petierunt illæ, vt ea, quæ à nobis dicta fuerunt, scriptis mandare, eorumq; exemplar reuerendiss. & illustriss. dominationibus suis tradere vellemus, vt ea cōmodius videre & perpendere possent, quare nos, vt eis satisfaceremus, quod heri dixisse nobis vīli sumus, hic quam potuimus breviter scripsimus.

Illud primum, quod in Domino hortamur, & monemus reuerendiss. & illustriss. Dominationes vestras, pertinet ad vniuersitatemq; nostrum vitam, & viuendi rationem, in qua danda est omnis opera, vt Deo optimo placeamus, & fideles dispensatores inuentamur, ac legitimi Dominici gregis pastores. Vitabimus ergo primum scandalum omne, ne scilicet populus poscit vel leuiter suspicari, esse nos vīlis voluptatibus addictos, aut auaricie, aut ambitioni. Vitandus est etiam luxus omnis, in epulis, in domus apparatu, vestibus, ceterisq; omnibus, quæ solent laicos & vniuersum populum multum scandalizare,

Secundum pertinet ad familiam, ex cuius moribus, si Christiani & boni fuerint, populus ædificatur, si vero mali fuerint, multum offenditur, & facile conjecturam facit morum Episcopi ex moribus familie. Idcirco, vt copiose admonet Bernhardus in Lib. de Consideratione ad Eugenium pontificem, maxima est adhibenda cura
prælato

prælato cuicunq; in comparanda sibi honesta familia, &
in seruanda ab omni mala labe, & suspitione, imo institu-
enda, vt ex familiarium nostrorum conuersatione, popu-
lus instratur & edificetur.

Tertium pertinet ad curam gregis nobis commissi,
ad quam maxime putamus pertinere, vt Episcopi habi-
tent in locis frequentissimis suarum Dioecesum, vbi faz-
cile cauere poterunt, & præuidere, si quid labis huius
quaæ graffatur per Germaniam obrepserit, & confessim
in tempore remedium adhibere.

Proderit etiam habere fidos exploratores in locis
alijs, vbi Episcopi non habitant, vt per eos certiores fieri
possint, si qua fraude aduersarius noster eos tentauerit,
ac confessim queant prouidere & mederi. Visitare etiam
Dioceses frequenter, multum proderit, quo more uti
solent Imperatores, in urbibus obsessis & oppugnatis
ab hostibus. Curare etiam, vt cultus diuinus vigeat in
Ecclesijs nostris, & beneficia a nobis conferantur, viris
probis & idoneis.

Quartum pertinet ad dispensationem facultatum, &
redituum episcopalium, ex qua magna comparatur in-
uidia apud populum, si viderit Episcopum sumptus
magnos facere, in luxu, & apparatu domus & familie,
pauperes vero negligi, ideo vitandi sunt omnes sumptus
huiusmodi, & pauperes quam maxime fouendi sunt, in
eorumq; necessitatibus maxima vtendum est largitate.
Hac enim ratione & Deum faciemus nobis propicium
(Nam feceratur Domino, qui miseretur pauperis, vt
inquit Salomon) & populum nobis beneolum. Ad id
enim maximi momenti est haec facultatum nostrarum
dispensatio.

Quintum pertinet ad disciplinam & institutionem
P iiiij populi.

populi. Comparandi sunt concionatores seu prædicatores viri probi & docti, qui possint verbo & exemplo docere bonos mores, & orthodoxam doctrinam, qui non sint contentiosi, neq; infectatores aduersariorum, ideo ne videantur odisse, sed potius amare & optare eis bona, ac præsertim eorum salutem. Nam acris inlectatio eos irritat, & magis pertinaces facit, neq; edificat populū.

Sextum pertinet ad institutionem iuuentutis, in literis & disciplinis, qua in re videmus Protestantes nihil prætermittere, sed omnem lapidem mouere, vt in suis Gymnasijs habeant viros doctos & illustres, quorum fama inuitatur iuuentus Germanica, & præsertim nobiles, ad eorum Gymnasia, vbi imbuuntur simul cum literis etiam doctrina Protestantium, qua corrumpuntur ipsis, ac deinde per omnem Germaniam dispersi, alios quoq; inficiunt. Idcirco danda est omnis opera, vt apud catholicos instituantur Scholæ & Gymnasia, conducantur Doctores catholici, vere docti in bonis literis & disciplinis, qui sint celebres, vt eorum fama allicitatur iuuentus, & nobiles ad nostra Gymnasia, ibiq; bonis literis & orthodoxa doctrina imbuantur. Ab Episcopis etiam admoneantur parentes, ne velint liberos suos institui in Gymnasijs, in quibus orthodoxa fides non vigeret, præsertim cum habuerint scholas orthodoxas paratas..

Hæc voluimus D. V. Reuerendiss. & Illustriss. proponere, vt capita quædam generalia, quibus multa particularia addi possunt, pro cuiusq; prudentia, vt pareamus summo Domino nostro Pontifici Max. qui nobis mandauit, vt eas hortaremur ad Christianam reformationem, simulq; vt fungeremur officio personæ quam gerimus,

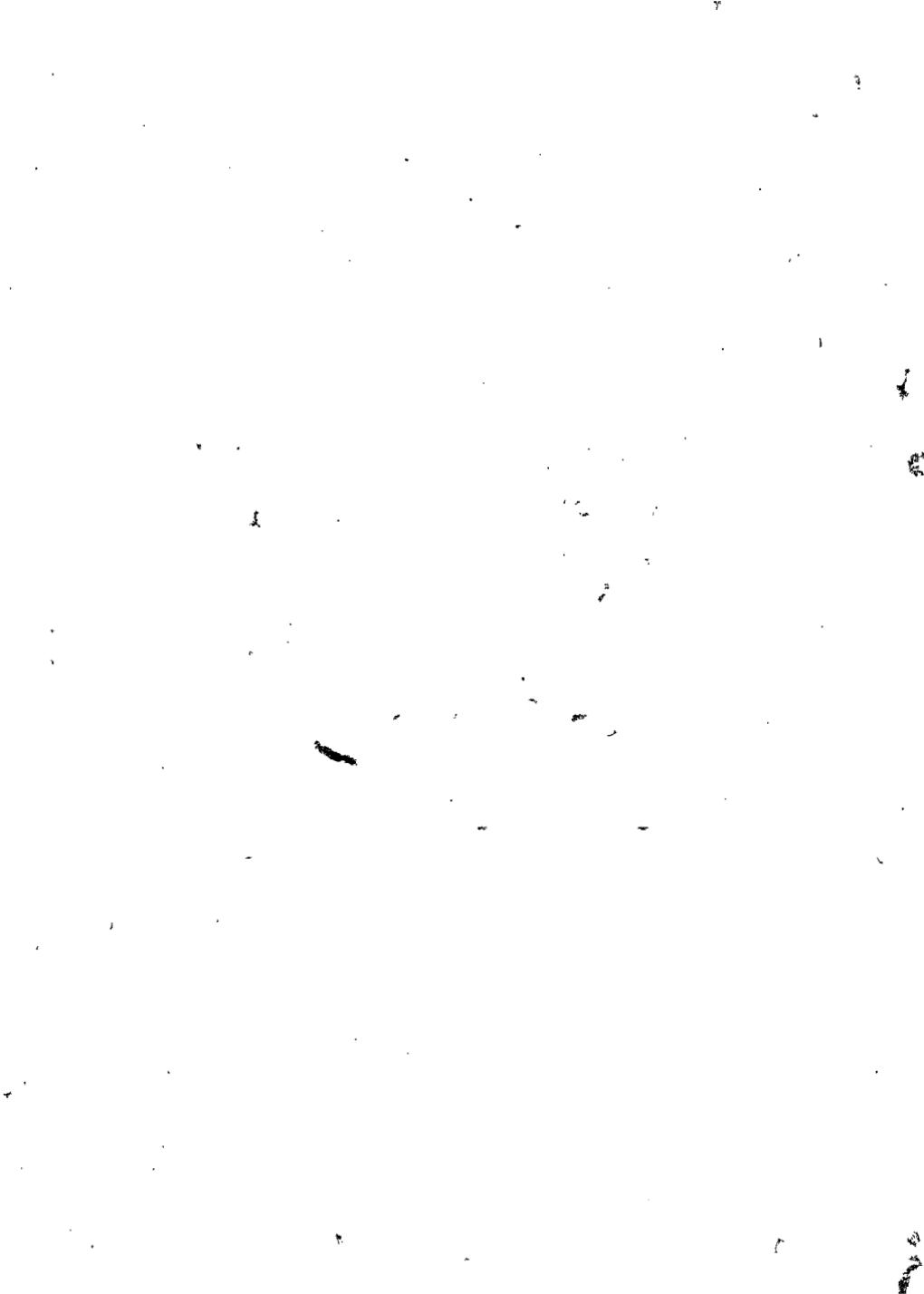
gerimus, Legati in quam sedis Apostolice, ad quam pertinet cura omnium Ecclesiarum, ac etiam ut satisfacere mus charitati paternae, & illi necessitudini, quam cum pluribus de causis sentimus nobis esse cum hac nobilitate & inclita vestra natione.

His scriptis responsum est à concionatoribus presentibus Augustanam confessionem, cuius responsum exemplum priori parti actorum ad finem adducta est

F I N I S.

V I T E B E R G A E,
Pet Josephum Klug.
Anno
M. D. XLII.

+ 37

—

